TESI DOCTORAL

TRANSFORMACIONS DE LA FAMÍLIA I LES LLARS A BARCELONA I LA SEVA REGIÓ METROPOLITANA. 1991-1996.

Volum I

Autora: Cristina López i Villanueva
Directores:
Dra. Anna Alabart i Vila
Dra. Isabel Pujadas i Rúbies

Tesi doctoral per a optar al títol de Doctor en Sociologia.

Programa de doctorat:
Estructura i Canvi Social. Bienni 1996-1998

Departament de Teoria Sociològica, Filosofia del Dret i Metodologia de les Ciències Socials.
Facultat de Ciències Econòmiques i Empresarials.
Universitat de Barcelona

Barcelona. Setembre de 2001.

PART TERCERA

LLARS, FAMÍLIES I PERSONES: ANÀLISI D'UNA DIVERSITAT TERRITORIAL

Capítol

7

TERCERA PART

LLARS, FAMÍLIES I PERSONES: ANÀLISI D'UNA DIVERSITAT TERRITORIAL.

Catalunya, el municipi de Barcelona i la seva Regió Metropolitana: Convergències i divergències territorials

7-.CATALUNYA, EL MUNICIPI DE BARCELONA I LA SEVA REGIÓ METROPOLITANA: CONVERGÈNCIES I DIVERGÈNCIES TERRITORIALS

7.1-. Catalunya, RMB i Barcelona: Elements per a una diversitat territorial.

7.1.1-. Territori i població.

7.1.2-. Models d'estructures i territori.

7.2-. Evolució de les llars i de la població resident.

7.2.1-. Nombre de llars i de persones.

7.2.2-. Evolució i distribució de les estructures i la població.

7.2.3-. Estructures en expansió.

7.2.4-. Formes majoritàries i en regressió.

7.3-. Les relacions de parentiu.

7.4-. Conclusions.

7.5-. Bibliografia.

7.1-. Catalunya, RMB i Barcelona: Elements per a una diversitat territorial

> *"L'origen etimològic del concepte de metròpoli és clarament colonial, ja que era referit a aquelles ciutats que n'originaven de noves en altres territoris.... Avui, el fet metropolità representa també la colonització de territoris, però d'aquells que són prop de la ciutat mare i amb les quals manté relacions funcionals estretes i constants". (Carreras, C.; 1993, 192)*[1]

En el capítol anterior s'ha ofert una panoràmica de l'estructura i la composició de les llars a la Regió Metropolitana de Barcelona com a conjunt territorial agregat, posant de manifest els canvis entre el període 1991-1996 i apuntant les tendències futures si es mantenen els mateixos escenaris.

7.1.1-. Territori i població

La Regió Metropolitana de Barcelona, lluny de ser una àrea homogènia com s'ha tractat en el capítol anterior, presenta una naturalesa diferenciada en funció dels municipis estudiats. No és el moment ara de fer una aproximació a l'estructura i la composició de les llars dels 163 municipis de l'àmbit metropolità, però sí de posar de manifest algunes de les diferències internes i de comparar àrees territorials. Aquest capítol estableix una comparació entre quatre àrees: Catalunya com a marc de referència, la Regió Metropolitana de Barcelona com a *ciutat real*, la Regió Metropolitana sense el municipi de Barcelona i Barcelona com a *ciutat central.*

La Regió Metropolitana de Barcelona (RMB) és la principal unitat d'anàlisi d'aquesta investigació ocupa una superfície d'uns 3.200 km2 i abasta 163 municipis; representa la *ciutat real* de Barcelona ja que projecta la realitat urbana i funcional del municipi Barceloní i de la seva conurbació més immediata. Malgrat s'hagi presentat en el capítol anterior com un conjunt agregat, la RMB amaga multitud de diferències internes.

[1] CARRERAS, C.; DELIOS, E., BRUNET, P.; COSTA, J. (1993): **Els espais Metropolitans a Geografia General dels Països Catalans. Les ciutats**. Tom 4. Barcelona. Ed. Enciclopèdia Catalana. pp. 192.

Com a Regió Metropolitana de Barcelona s'han considerat les 7 comarques que el Pla Territorial de Catalunya qualifica com a *àmbit metropolità*[2]: Alt Penedès, Baix Llobregat, Barcelonès, Garraf, Maresme, Vallès Occidental i Vallès Oriental[3]. No és el moment d'entrar en el debat de la delimitació de la Regió Metropolitana -que sempre han estat tema polèmic- en no existir avui per avui cap unitat administrativa que reconegui aquesta realitat funcional de Barcelona (en extingir-se la Corporació Metropolitana de Barcelona que funcionà durant el període 1974-1987).

El fet metropolità és una realitat territorial purament funcional que constitueix la ciutat real de Barcelona a partir del municipi central i el seu entorn d'influència més directa. No és fàcil, doncs, d'establir àmbits i subàmbits a l'interior de la Regió que en funció dels criteris poden variar. En qualsevol cas, es consensua que els criteris de funcionalitat poden basar-se en les relacions intermunicipals per al treball, el pes demogràfic o altres condicionants infrastructurals, mentre que els nivells d'integració funcional es divideixen en corones o en la següent desagregació (AMB/Mancomunitat de municipis; 1991: 5-10)[4]:

- El municipi de Barcelona: cal considerar-lo a part per la seva particularitat, no solament com potencial poblacional i econòmic *sinó com a cap i casal de Catalunya i punta llança en la projecció del país cap a l'exterior* (AMB, 1995: 11)[5]

- El *continu urbà* que es correspon amb el teixit urbà format pels municipis que ocupen el Pla de Barcelona. Es tracta d'un espai edificat sense solució de continuïtat delimitada per l'anella viària de les rondes i interconnectada interiorment pel metro, fet que contribueix a integrar aquest espai com a ciutat única a efectes funcionals.

- *Àrea d'influència directa de Barcelona*: Es tracta d'una àrea polaritzada exclusivament per Barcelona en la qual no hi ha cap altra entitat urbana que

[2] El Pla Territorial proposa una divisió del territori català en àmbits funcionals territorials en els quals es desenvoluparan els plans parcials.

[3] La Llei d'Organització Territorial de 1987 determina que les comarques compreses dins la zona d'influència de Barcelona són als efectes de la planificació i coordinació de l'àmbit regional: el Barcelonès, Baix Llobregat, Maresme, Vallès Occidental, Vallès Oriental havent-se ampliat amb les comarques d'Alt Penedès i Garraf.

[4] ÀREA METROPOLITANA DE BCN. MANCOMUNITAT DE MUNICIPIS (1991): **Conjuntura demogràfica i socioeconòmica a la RMB. 1981-1990**. Col. Documents d'anàlisi territorial. Ed. Àrea Metropolitana de Barcelona Mancomunitat de Municipis.

[5] AMB (1995): **Dinàmiques metropolitanes a l'àrea i la Regió de Barcelona**. Ed. Àrea Metropolitana de Barcelona. Mancomunitat de Municipis. pp. 11.

exerceixi alhora de pol d'atracció o d'àrea d'influència dels municipis colindants. S'estén en una radi mitjà d'uns 30 km.

- *Àrea d'influència indirecta de Barcelona:* Es tracta d'una àrea que té forts lligams amb Barcelona però molt més esponjada territorialment. Existeixen municipis d'aquesta àrea perifèrica que s'organitzen en subcentres de gran força autonomia funcional: Martorell, Terrassa, Sabadell, Granollers, Mataró i Vilanova i la Geltrú.

Altra manera d'agrupar els àmbits de la Regió Metropolitana és la divisió per corones, tal i com es manté en les darreres edicions de l'Enquesta Metropolitana de Barcelona. D'aquesta manera es contemplen tres categories: *el municipi* de Barcelona, *la primera corona* formada per la resta dels 26 municipis de la desapareguda Corporació Metropolitana i una *segona corona perifèrica* integrada per la resta de municipis.

La Regió Metropolitana constitueix, doncs, l'espai i ciutat real de Barcelona i això justifica que sigui tractat com a unitat d'anàlisi. Els principals trets de l'evolució d'aquest àmbit el configuren com a *nova ciutat* (AMB, 1995: 11) entre els que cal destacar els següents: la desconcentració d'algunes activitats i de la població des de l'àrea central cap a zones més perifèriques -fet que implica l'extensió física de les ciutats- i gran consum del sòl estenent *el mode de vida urbà* a zones o bé rurals o bé fins al moment no urbanitzades. L'extensió i la desconcentració no són possibles sense una millora en les comunicacions, fet que implica alhora uns majors fluxos de relacions entre els diferents punts de la regió.

La dinàmica interna de la Regió Metropolitana no és aliena a la formació, dissolució, estructura i composició de les llars: factors demogràfics, històrico-socials, culturals, polítics i econòmics, entre d'altres, influeixen en el predomini d'uns o d'altres tipus de llars i de nuclis. Entre els factors demogràfics cal destacar tant l'estructura com la dinàmica de la població: a una estructura més vella li poden correspondre més llars del tipus unipersonal o sense nucli i més unitats extenses; en canvi, a una estructura jove li corresponen nuclis simples completes de parelles amb fills. En aquest tipus d'afirmacions no cal oblidar altres factors com els urbanístics, econòmics o culturals. En el cas metropolità estructures madures, per exemple, presenten elevats contingents de parelles amb fills.També dinàmica de la població (les migracions, la natalitat, la nupcialitat) influeix sobre uns o altres tipus d'estructura: municipis que experimenten un drenatge de població a determinades edats veuen envellir la seva població i presenten llars en contracció; municipis que veuen incrementar la població amb

parelles rejoveneixen unes estructures nuclears simples completes. La història del poblament de la Regió Metropolitana pot donar bon compte de les estructures familiars. Donat que en aquests capítols s'estudia una àrea territorial força integrada les diferències internes que presenten les estructures familiars poden explicar-se a partir del les estructures i dinàmiques poblacionals.

A l'any 1996, les llars de la ciutat de Barcelona representaven el 39.42% de les de la seva Regió Metropolitana i un 27.54% de les llars catalanes; les llars metropolitanes, per la seva banda, representaven el 69.87% de les de total de Catalunya. Per tant, l'estructura de les llars barcelonines sens dubte que afecta i emmascara l'evolució de la resta de llars metropolitanes i catalanes. És per aquest motiu que es presenta en aquest capítol l'anàlisi de la RMB sense Barcelona. En els successius comentaris es comparen bàsicament aquestes dues àrees, incidint menys en Catalunya i en la Regió Metropolitana de Barcelona amb la ciutat central, ja que és allà on es palesen les diferències.

La RMB de Barcelona representa gairebé un 70% de la població de Catalunya i des de fa gairebé 15 anys que no ha crescut, i no ha arribat a superar els quatre milions i quart de persones. Pateix un drenatge d'habitants durant el període estudiat cap a d'altres indrets de Catalunya xifrat en 52.398 persones.

La Regió Metropolitana de Barcelona s'havia caracteritzat pel seu tarannà immigratori i generava un intens moviment natural. Avui el nombre d'habitants es manté pràcticament estancat i la renovació interna és també poc dinàmica, tot i que la varietat interna amaga situacions ben diferents i gens homogènies, sobretot entre els municipis que integren la primera i la segona corona metropolitana. Segons (Cabré, A. i Módenes, J. A.;1997:5)[6] *sota l'aparent immobilitat d'una població metropolitana que globalment no creix i que es renova poc, formigueja un considerable moviment intern: en forma de desplaçaments.....aquests canvis residencials han estat el principalíssim motor de la diferenciació demogràfica a nivell local.*. Aquestes diferències internes de pèrdua de població per part dels municipis grans (Barcelona, L'Hospitalet de Llobregat, Santa Coloma de Gramenet) i de guany per part dels municipis petits de la segona corona metropolitana fa que hi hagi un cert dinamisme i segons els autors anteriorment citats *la combinació de l'estructura per edats, i d'uns nivells anteriors de nupcialitat i de*

[6] MÓDENES, J.A.; CABRÉ, A. (1997): *Dinàmiques demogràfiques recents a la Regió Metropolitana de Barcelona.* **Papers de Demografia** nº 127. Barcelona. Ed. Centre d'Estudis Demogràfics UAB.

fecunditat extraordinàriament baixos, configura un potencial elevat i imminent de formació de noves llars i de constitució de la descendència (Op. Cit.: 3).

La Regió Metropolitana de Barcelona, en restar-li la ciutat central, guanya joventut. La població infantil representa el 17.32% *(Annex 7. Taula 7.1 i 7.2)* de la població total, i la població de 16 a 34 anys un 32.65%. Presenta una estructura amb unes generacions joves plenes, la majoria de les quals encara no s'han emancipat i estan ocupant el lloc de fills enlloc d'ocupar el lloc de pares. Aquest fet, que tot seguit es comentarà, produeix una estructura de llars força *nuclear* en el sentit *parsonià.*

Tal i com s'ha referit anteriorment, Barcelona -com a *ciutat central*- té un fort pes sobre la Regió Metropolitana i sobre Catalunya, tant pel seu volum de població com per influència que exerceix. El pes de Barcelona arrossega les dades del conjunt metropolità, però les característiques del municipi i de les seves estructures poblacionals i familiars són atípiques i peculiars. És per això que mereix un estudi detallat i així es fa en el proper capítol.

Barcelona presenta una estructura de la població diferenciada. La primera característica que cal posar de manifest és el seu envelliment a causa d'un permanent drenatge de població, especialment a edats joves. La ciutat de Barcelona, doncs, és un dels pocs municipis de la Regió Metropolitana on tots dos components del creixement: natural i migratori tenen un signe negatiu. Això li confereix una peculiar distribució per sexe i edat, on els infants que viuen en llars menors de 16 anys no sobrepassen el 13% i la població de més de 65 anys representa el 20.45%. Les formes familiars derivades i pròpies de l'envelliment com ara les llars unipersonals, les llars sense nucli, les llars extenses i les monoparentals del tipus *monofilial*[7] (totes elles llars producte de la descomposició de formules anteriors) de vegades emmascaren noves formes practicades per la població més jove i madura que adopta justament les mateixes estructures. En aquest sentit, Barcelona representaria una àrea de síntesi entre estructures en descomposició i estructures noves o *postransicionals.*

Catalunya s'ha pres com a marc comparatiu de referència, donat que és l'entitat que engloba Barcelona i la RMB.

[7] Els nuclis monofilials són segons definició de FLAQUER, L.; SOLSONA, M. (1995) *...aquelles en què un fill o una filla solters adults conviuen amb un pare o una mare pensionistes, generalment vidus...* a FLAQUER, L.; SOLSONA, M. (1995): *La situació de la família a Barcelona* a **Barcelona Societat. Revista d'Informació i d'Estudis Socials** nº 3. Barcelona. Ed. Ajuntament de Barcelona. pp. 12-37

***Quadre 7.1*[8]**

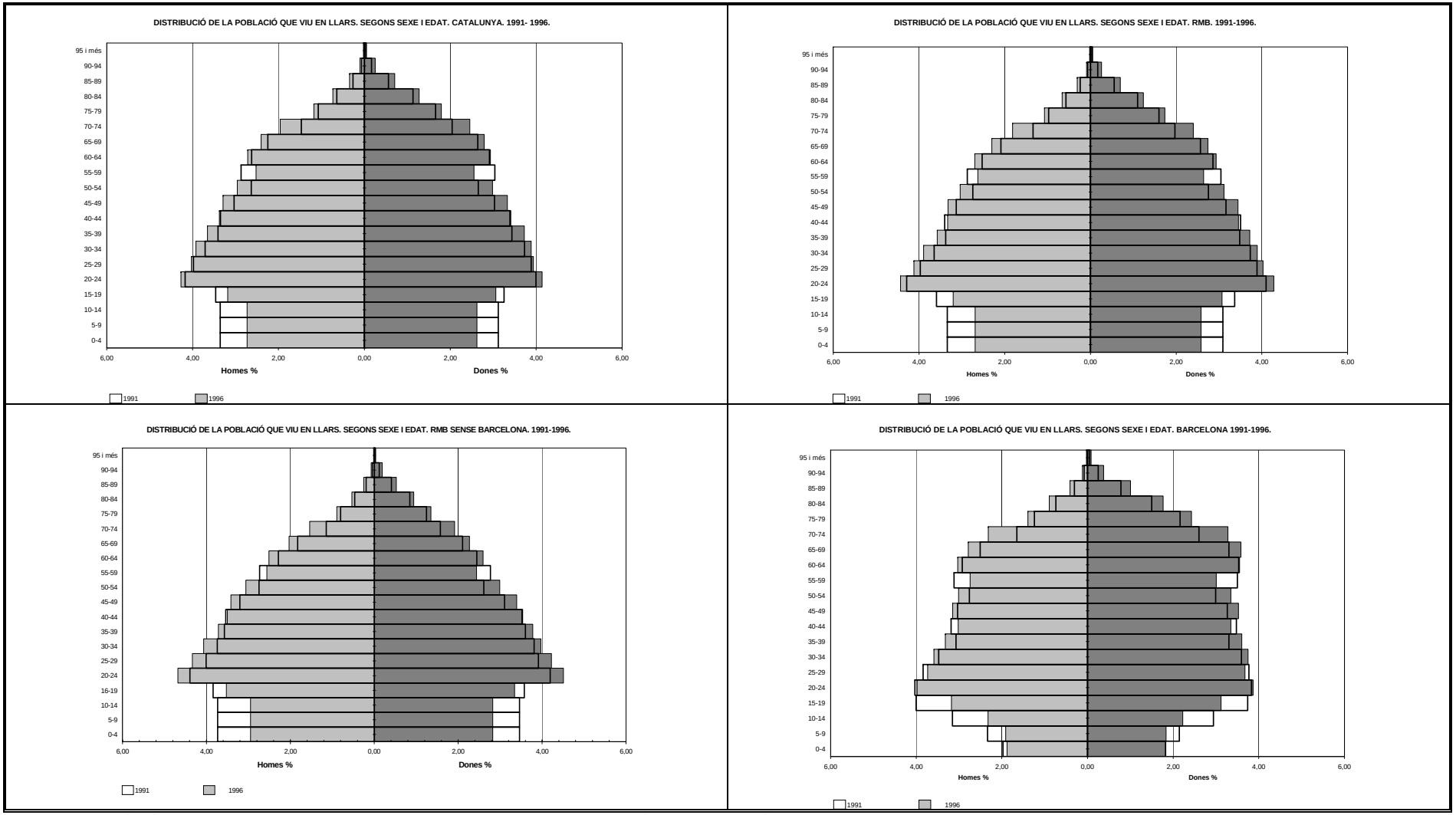

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Cens de Població de 1991 i de l'Estadística de Població de 1996. IDESCAT.

[8] L'estructura que apareix a les piràmides s'ha calculat a partir de la població que viu en llars, no de la població total, de la mateixa manera que els indicadors bàsics de l'estructura de població.

7.1.2-. Models d'estructures i territori.

Tal i com es fa en el capítol següent, les diferents àrees estudiades es corresponen amb tres tipologies o models d'estructura de llars que poden classificar-se de la següent manera: formes *noves*, formes *nuclears tradicionals* i formes en *descomposició*.

Sota l'epígraf de *formes noves* s'agruparien variables que explicitarien maneres alternatives d'organitzar la convivència en el si de la llar i que són producte de l'anomenada Segona Transició Demogràfica. Aquestes *noves formes* són designades amb noms diversos per altres autors: família *postmoderna* (Meil, 1999)[9], família *postfamiliar* (Beck-Gernsheim, 1998)[10], família *postpatriarcal* (Flaquer, 1999)[11], família *postnuclear* (Requena, 1990)[12], família *relacional* (Singly, 1993)[13]. Es tracta de formes de convivència diferents a les llars nuclears constituïdes a través del matrimoni.

Sota el nom de *formes nuclears tradicionals* s'han englobat aquelles estructures que corresponen al model de *família moderna* segons el model descrit per Parsons, on aquesta es nuclearitza i les seves funcions passen a ser únicament reproductives i relacionals. Es tractaria del model anomenat col·loquialment com a *tradicional.* Aquestes formes, però, estan fortament institucionalitzades; la manera de formar una família continua essent el matrimoni i el cicle de vida familiar és força monolinial.

Les *formes en descomposició*[14] es deriven de les formes *nuclears tradicionals* descrites anteriorment. Es tracta de les llars resultants de la contracció d'una forma anterior a partir de la desaparició d'un membre. En moltes ocasions les estructures de les *formes en descomposició* coincideixen plenament amb les estructures derivades de les *formes noves.* És només a partir de l'anàlisi del perfil de les persones que integren aquest tipus de llar que es desvetlla la dualitat que emmascaren.

[9] MEIL, G. (1999): **La postmodernización de la familia española.** Madrid. Ed. Acento

[10] BECK, U; BECK-GERNSHEIM, E. (1998): **El normal caos del amor**. Barcelona. El Roure

[11] FLAQUER, L (1999): **La estrella menguante del padre**. Barcelona. Ariel. pp. 17-20.

[12] REQUENA, M. (1990): *Hogares y familias en la España de los ochenta: El caso de la comunidad de Madrid* a **REIS**, nº 51. Madrid. CIS. pp. 53-78.

[13] SINGLY. F (1993): **Sociologia de la famille contemporaine**. Paris Nathan.

[14] Expressió utilitzada per REQUENA, M. (1999): *Pautas contemporáneas de la evolución de los hogares en España* a **RIS**. nº22. Madrid. CSIC. pp.33-95.

Així, la ciutat de Barcelona respondria a un territori de *síntesi* de les formes en descomposició i de les formes noves, mentre que la RMB sense el municipi de Barcelona presentaria en algunes ocasions formes noves i, en altres, formes nuclears parsonianes i, per tant, més clàssiques.

Tal i com afirma Flaquer (1992: 25-50)[15], la Regió Metropolitana està realitzant el pas d'una primera a una segona transició familiar: mentre que la primera transició es caracteritza per la nuclearització i la disminució de les llars de tipus complexa, la segona transició familiar incideix més en els continguts de les relacions que es donen en el si de les llars. Són relacions que es renoven, producte de l'individualisme i de la privatització de les relacions. Tot i que aquestes es fan invisibles estadísticament, es poden copsar a partir d'algunes estructures diferents a les nuclears simples completes sobre les quals ha incidit el divorci o la cohabitació. La ciutat de Barcelona esdevé el territori on aquests canvis de contingut es fan més palesos.

[15] FLAQUER, L. (1992): *L'estructura de la família* a **Enquesta de la Regió Metropolitana de Barcelona. 1990. Condicions de vida i hàbits de la població.** Vol 1. Barcelona. Ed. Mancomunitat de Municipis de l'Àrea Metropolitana de Barcelona i Diputació de Barcelona. pp. 25-50.

7.2-. Evolució de les llars i de la població resident.

> *".... la disminució progressiva en la nostra societat de la importància de les llars d'estructura complexa com a conseqüència del procés de nuclearització. Aquest procés és pràcticament acabat a Catalunya i s'està iniciant una nova fase, que podríem anomenar segona transició familiar, que es refereix no tant al canvi de les formes familiars com a la seva definició i continguts. En aquesta etapa adquireixen un paper cada vegada més important la delimitació dels rols conjugals, la privatització dels comportaments familiars i l'individualisme en les relacions de parella. En aquest context s'està produint una dissociació entre família i residència". (Flaquer; 1992: 25-26)*

7.2.1-. Nombre de llars i de persones

El nombre de llars augmenta durant el període 1991-1996 a Catalunya i la RMB però no pas a Barcelona on aquesta evolució es manté estancada *(Annex Taula 7.4)*. En aquests cinc anys, Catalunya veu créixer les seves llars en 164.911 unitats i la Regió Metropolitana sense Barcelona en 103.304, cosa que representa un increment del 8.53% i del 13.16% respectivament. Les llars de Barcelona només creixen en 711 efectius i això significa un 0.12%. L'estancament descrit en el cas de Barcelona no és un fenomen nou, doncs es ve produint des de 1981, moment en el qual també comença a fer-se negatiu el creixement real de la població de la ciutat, tot i que mai de les seves llars.

En el cas de Catalunya i el municipi de Barcelona la variació absoluta i relativa de les llars és superior a l'increment del nombre de persones. La diferència entre ambdós territoris rau en que la ciutat de Barcelona manté un creixement molt lleu del nombre de llars; en canvi presenta una variació de la població de signe negatiu. El permanent drenatge de població a la ciutat de Barcelona a edats joves i madures joves fa que la formació de noves llars vagi debilitant-se. La RMB sense Barcelona presenta una evolució diferent, ja que a part de registrar una evolució positiva i elevada tant en el nombre de llars com en el nombre de població, la variació absoluta de persones registrada entre 1991-1996 és superior a la de llars (guanya 146.847 efectius de població i només 103.304 unitats residencials).

Malgrat la diversitat interna de la distribució que amaguen les xifres, aquesta diferència només podria explicar-se a partir de l'extraordinària simplificació de les llars pel que fa al nombre de persones que hi resideixen com a resultat i resposta a un canvi en les maneres d'organitzar la residència. S'observa *(Gràfic 7.1)* com en tots els casos decreixen les llars de més de quatre persones, excepte en el cas de Barcelona, on la

simplificació és molt més pregona, doncs la tendència posa de manifest que les llars de més de dues persones han anat a la baixa. A l'any 1996, més del 87% de les llars, en tots els casos, tenen menys de quatre persones. La moda de les persones que resideixen a la llar es situa entorn les dues, excepte a la Regió Metropolitana sense Barcelona on s'experimenta una bimodalitat entre dues i quatre persones. Barcelona i la RMB sense la ciutat central es situen en els extrems d'aquesta comparativa. La Regió Metropolitana manté la dinàmica de població jove i amb una fecunditat baixa, però relativament elevada respecte a la resta de Catalunya, i això es tradueix en el nombre mitjà de persones que resideixen a la llar que no baixa de tres. En canvi, en el cas de Barcelona el promig és tan sols de 2.6, amb un valor que no ha disminuït gairebé des de 1991 ja que partia d'un valor molt baix *(Taula 7.2).* Barcelona no presenta uns increments tan extremats, per dues raons. D'una banda perquè havia començat abans aquesta transició, exercint una potestat de ciutat central que emana nous comportaments afavorits per l'anonimat cap a la resta de municipis colindants i, d'altra banda, per la pròpia estructura de la població. El dinamisme de les llars de Barcelona es deu a la redistribució interna de les persones que conformen les llars existents. Per tant, no és d'esperar que la majoria de les noves llars es creïn a partir de nous aparellaments sinó precisament de desaparellaments, defuncions o marxa dels fills de la llar familiar. En definitiva, per descomposició o recomposició.

Gràfic 7.1 (Taula Annex 7.3 i Gràfic Annex 7.1)

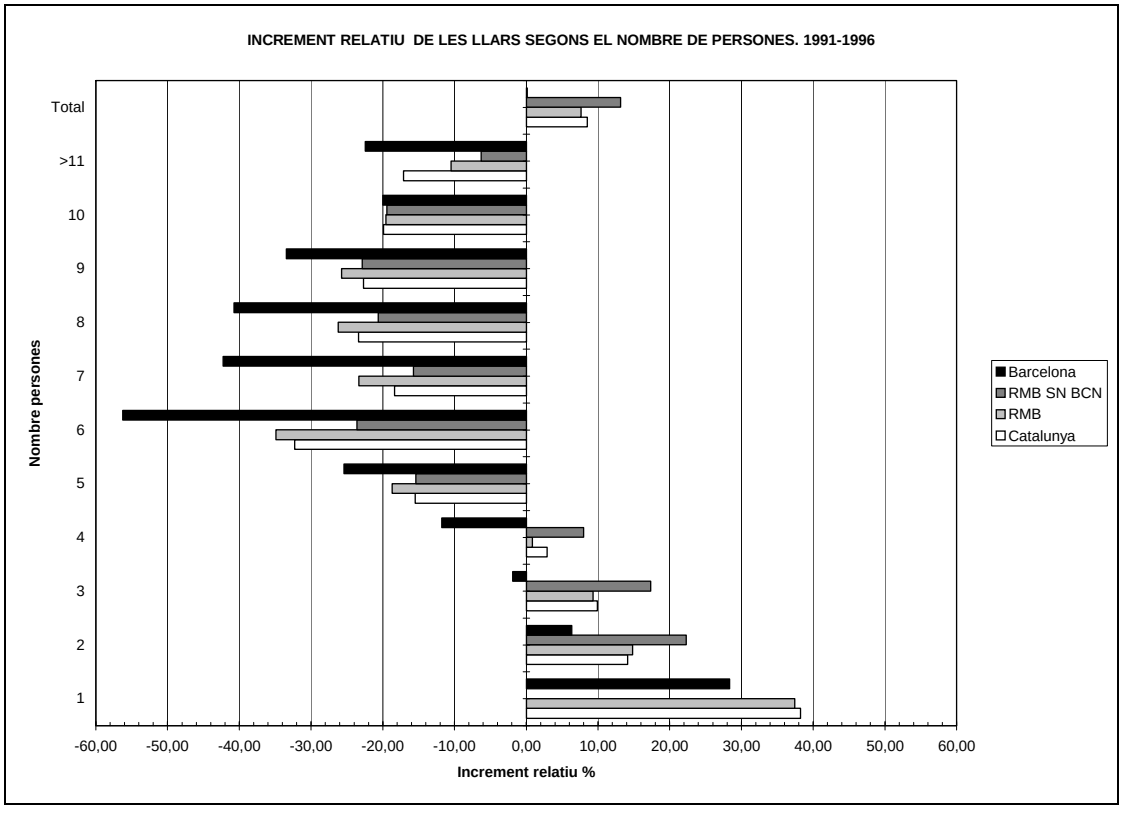

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Estadística de Població de 1996. IDESCAT

Taula 7.1

NOMBRE MITJÀ DE PERSONES A LA LLAR. CATALUNYA, RMB I BARCELONA. 1991-1996

	1991				1996			
	Catalunya	RMB	RMB s BCN	Barcelona	Catalunya	RMB	RMB s BCN	Barcelona
Llars unipersonals	**1,00**	**1,00**	**1,00**	**1,00**	**1,00**	**1,00**	**1,00**	**1,00**
Llars sense nucli amb una o més persones	**2,35**	**2,34**	**2,38**	**2,32**	**2,23**	**2,22**	**2,28**	**2,19**
Llars nuclears simples	**3,27**	**3,28**	**3,37**	**3,14**	**3,15**	**3,14**	**3,23**	**2,97**
Parella sense fills sense altres persones	2,00	2,00	2,00	2,00	2,00	2,00	2,00	2,00
Parella amb fills sense altres persones	3,89	3,89	3,93	3,82	3,78	3,77	3,82	3,67
Mare sola amb fills sense altres persones	2,55	2,55	2,63	2,48	2,53	2,53	2,59	2,46
Pare sol amb fills sense altres persones	2,54	2,55	2,60	2,50	2,61	2,62	2,62	2,63
Llars extenses	4,40	4,38	4,49	4,22	**4,28**	**4,26**	**4,34**	**4,14**
Parella sense fills amb altres persones	**3,14**	**3,14**	**3,15**	**3,13**	3,16	3,19	3,12	3,27
Parella amb fills amb altres persones	4,99	4,99	5,04	4,89	4,85	4,81	4,92	4,65
Mare sola amb fills amb altres persones	3,73	3,72	3,79	3,65	3,73	3,74	3,73	3,75
Pare sol amb fills amb altres persones	3,78	3,78	3,89	3,66	3,87	3,88	3,87	3,89
Llars amb més d'un nucli	**5,60**	**5,51**	**5,59**	**5,37**	**5,54**	**5,45**	**5,66**	**5,04**
Total	**3,09**	**3,09**	**3,26**	**2,85**	**2,89**	**2,87**	**3,05**	**2,60**

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Cens de Població de 1991 i de l'Estadística de Població de 1996. IDESCAT

Mapa 7.1

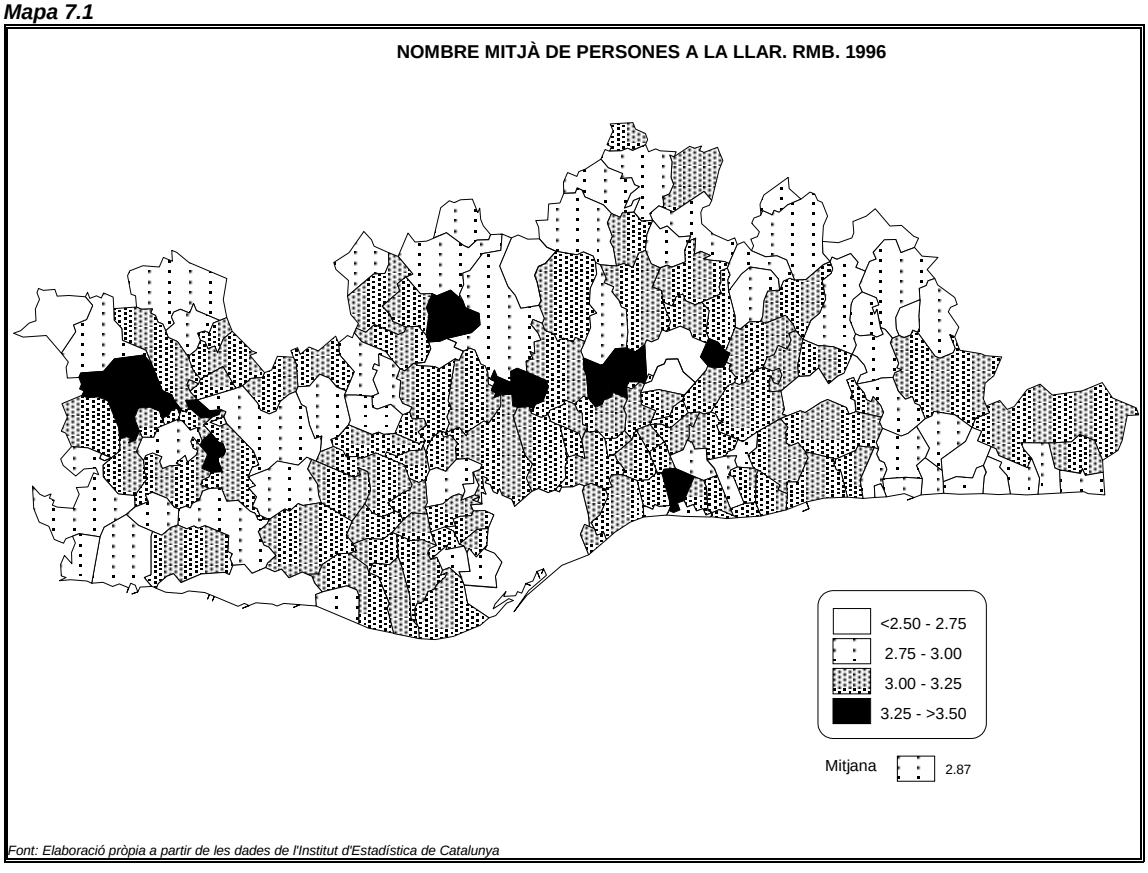

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Institut d'Estadística de Catalunya

Tot i que l'anàlisi del nombre mitjà de persones a la llar i la distribució de les estructures de les mateixes segons el 163 municipis de la Regió Metropolitana de Barcelona requeriria més aprofundiment que una simple descripció dels mapes de distribucions, no s'ha volgut obviar la seva presentació en aquest treball. És precisament aquest tipus d'anàlisi el que aporta una interessant panoràmica de la diversitat territorial a què abans es feia referència.

El nombre mitjà de persones a les llars depèn principalment de dos factors (tal i com s'explicava al capítol anterior): d'una banda de la fecunditat i, d'altra, de l'organització de les formes de convivència. D'aquesta manera es podrien destacar en el mapa (Mapa 7.1) tres grans àrees: d'una banda els municipis on el nombre mitjà de les persones residents a la llar és inferior a 2.75, entre els quals cal fer esment a la ciutat de Barcelona i Sitges; d'altra banda els municipis amb un nombre mitjà superior a 3 persones, entre els quals es situen tots el de la primera corona metropolitana que s'escampa pel Maresme i pel Vallès, tret d'Hospitalet, Cornellà o Molins de Rei, possiblement molt influenciats per la inèrcia de Barcelona; en tercer lloc cal destacar els valors propers a la mitjana que corresponen als municipis de la segona corona.

7.2.2-. Evolució i distribució de les estructures i la població.

La distribució de les llars i els nuclis segons els tipus permet identificar les formes de convivència de la població que continua essent, malgrat els canvis, predominantment nuclear. L'evolució seguida pel creixement de les llars i de la població que hi resideix és similar tot i que presenta algunes diferències. Barcelona i la Regió Metropolitana sense la ciutat central segueixen evolucions de vegades contraposades, no solament pel que fa a les intensitats sinó pel que fa al signe dels increments.

Gràfic 7.2 (Annex taula 7.4)

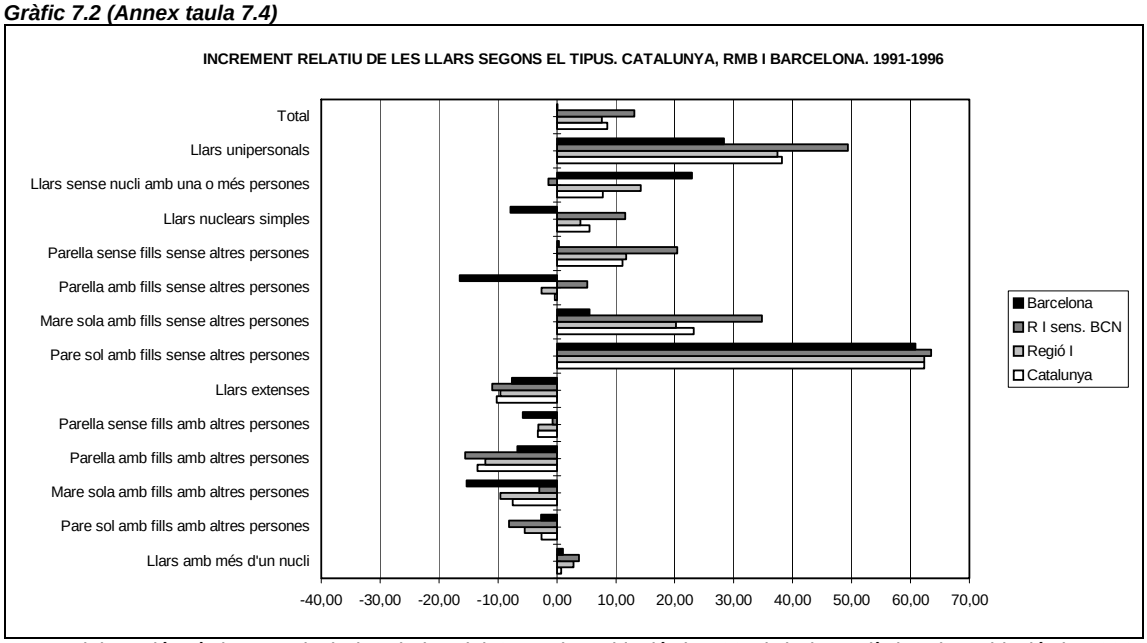

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Cens de Població de 1991 i de l'Estadística de Població de 1996. IDESCAT.

Tot i que la distribució de les llars a Catalunya i a la Regió Metropolitana de Barcelona reflecteix una estructura nuclear força tradicional, l'evolució dels canvis experimentats entre 1991-1996 presenta unes *formes en expansió* i d'altres en *retrocés*.

Entre les estructures que veuen augmentar els seus efectius a les quatre àrees representades hi figuren: les llars sense nucli, per tant les unipersonals i les llars sense nucli de més d'una persona, aquestes darreres amb excepció feta de la RMB sense Barcelona on decreixen; les formes nuclears simples incompletes, és a dir, les monoparentals i les parelles sense fills. En tots els casos s'aprecia un increment lleu en les estructures múltiples.

Taula 7.2

DISTRIBUCIÓ PERCENTUAL DE LES LLARS I LA POBLACIÓ RESIDENT SEGONS EL TIPUS DE LLAR I DE NUCLI. CATALUNYA, RMB, RMB SN BCN I BARCELONA. 1991-1996.

	Llars								Població resident a les llars							
	1991				1996				1991				1996			
	Catalunya	RMB	RMB s BCN	BCN	Catalunya	RMB	RMB s BCN	BCN	Catalunya	RMB	RMB s BCN	BCN	Catalunya	RMB	RMB s BCN	BCN
Llars unipersonals	**13,59**	**13,53**	**10,17**	**18,10**	**17,31**	**17,27**	**13,42**	**23,20**	**4,39**	**4,38**	**3,12**	**6,36**	**5,99**	**6,02**	**4,40**	**8,92**
Llars sense nucli de més d'una persona	**2,63**	**2,79**	**1,73**	**4,23**	**2,61**	**2,96**	**1,51**	**5,19**	**2,00**	**2,12**	**1,26**	**3,44**	**2,02**	**2,29**	**1,13**	**4,37**
Llars nuclears simples	**72,46**	**73,21**	**77,36**	**67,57**	**70,46**	**70,72**	**76,31**	**62,15**	**76,50**	**77,85**	**79,99**	**74,51**	**76,68**	**77,43**	**81,00**	**71,02**
Parella sense fills sense altres persones	18,90	18,43	18,07	18,93	19,35	19,13	19,23	18,98	12,21	11,95	11,08	13,30	13,39	13,33	12,62	14,59
Parella amb fills sense altres persones	46,53	47,40	52,82	40,04	42,70	42,90	49,09	33,39	58,49	59,80	63,70	53,71	55,88	56,38	61,57	47,06
Mare sola amb fills sense altres persones	5,85	6,19	5,36	7,31	6,65	6,91	6,38	7,71	4,83	5,12	4,32	6,37	5,82	6,09	5,43	7,28
Pare sol amb fills sense altres persones	1,18	1,19	1,11	1,29	1,76	1,79	1,61	2,07	0,97	0,98	0,89	1,13	1,59	1,63	1,38	2,09
Llars extenses	**8,71**	**8,30**	**8,26**	**8,36**	**7,20**	**6,98**	**6,50**	**7,71**	**12,39**	**11,78**	**11,39**	**12,40**	**10,67**	**10,34**	**9,26**	**12,28**
Parella sense fills amb altres persones	1,98	1,90	1,74	2,12	1,77	1,71	1,53	1,99	2,01	1,93	1,68	2,33	1,93	1,90	1,56	2,50
Parella amb fills amb altres persones	5,58	5,18	5,52	4,72	4,44	4,23	4,12	4,40	8,99	8,38	8,54	8,12	7,45	7,09	6,65	7,87
Mare sola amb fills amb altres persones	0,94	1,00	0,81	1,27	0,80	0,84	0,69	1,07	1,13	1,21	0,94	1,62	1,03	1,10	0,85	1,54
Pare sol amb fills amb altres persones	0,21	0,22	0,19	0,25	0,19	0,19	0,16	0,24	0,26	0,27	0,23	0,32	0,25	0,26	0,20	0,37
Llars amb més d'un nucli	**2,61**	**2,16**	**2,47**	**1,75**	**2,42**	**2,07**	**2,27**	**1,76**	**4,72**	**3,87**	4,24	**3,29**	**4,65**	**3,93**	**4,21**	**3,42**
Total	**100,00**	**100,00**	**100,00**	**100,00**	**100,00**	**100,00**	**100,00**	**100,00**	**100,00**	**100,00**	**100,00**	**100,00**	**100,00**	**100,00**	**100,00**	**100,00**

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Cens de Població de 1991 i de l'Estadística de Població de 1996. IDESCAT.

Les estructures que veuen disminuir els seus efectius corresponen en tots els casos a les formes extenses i a les formes més habitual i majoritària: les parelles amb fills sense altres persones a excepció de la RMB sense Barcelona on creix.

Per tant, Barcelona i la seva Regió Metropolitana sense la ciutat central protagonitzen evolucions de diferent signe pel que fa a les llars sense nucli de més d'una persona i les unitats simples de parelles amb fills. En el primer cas creixen a Barcelona i minven a la RMB; en el segon, minven a Barcelona i creixen a la RMB. El pes que exerceix Barcelona arrossega els resultats del conjunt metropolità.

Les estructures nuclears simples són les formes predominants a les diferents àrees estudiades entre les quals destaquen les parelles amb fills. La intensitat, però, és molt diferent: mentre que a la RMB sense Barcelona el 49.09% d'unitats residencials presenten aquesta estructura en la qual hi resideix un 61.57% de la població, a la ciutat de Barcelona només representen un 33.39% i hi viu el 47.06% de la població. No cal obviar que aquesta és la forma majoritària de residència. L'estructura de la població de Barcelona la fa poc procliu a aquest tipus d'estructura. Durant el període 1991-1996 la ciutat de Barcelona perd 38.140 nuclis de parelles amb fills i la RMB sense Barcelona en guanya 21.375. La raó que es pot apuntar no és tant sols una emigració neta sinó en una altra manera d'organitzar la convivència. *(Taula 7.2)*

A les parelles amb fills segueixen amb importància numèrica les parelles sense fills en tots els casos excepte a Barcelona, on l'important pes de llars unipersonals sobrepassa el de parelles sense fills. Seguint el cicle vital de la família, aquest tipus d'estructura seria la pròpia del principi de la seva formació -quan encara no han nascut els fills- i del final -quan aquests ja s'han emancipat de la llar d'origen-. Tanmateix, aquest tipus de convivència tant s'observa en poblacions envellides amb llarga esperança de vida com en poblacions de generacions joves plenes, on aquestes veuen retardar el calendari de la seva fecunditat. Les unitats de parelles sense fills s'estableix en un valor proper al 19% en tots els casos; la proporció de persones que viu en aquest tipus de nucli és superior a Barcelona 14.59%.

El tercer tipus d'estructura de llar més comuna és la unipersonal, excepte a Barcelona, on ocupa el segon lloc de la distribució. S'aprecia una diferència entre la proporció de la monoresidencialitat a la Regió Metropolitana sense Barcelona i Barcelona: mentre que en el

primer cas les llars de solitaris representen el 13.43% (albergant el 4.40% de la població), a Barcelona aquest tipus d'estructures representen gairebé una quarta part de les llars, acollint el 8.92% de la població. L'índex d'envelliment del 156.27 de la població resident en llars i la diferència d'expectativa de vida entre l'home i la dona, unit a l'anonimat propi de ciutat central fa que Barcelona sigui el paradís de les llars unipersonals.

El pes de les llars monoparentals (sobretot de mares amb fills) supera el de les llars extenses. Torna a destacar la màxima proporció d'aquest tipus de nucli a la ciutat de Barcelona, on conflueixen vàries realitats propícies: l'envelliment, la divorcialitat i l'anonimat. Un 7.71% de nuclis de mare amb fills i un 2.07% de pares amb fills acullen més d'un 9% de la població. La Regió Metropolitana sense Barcelona –malgrat l'espectacular augment d'aquest tipus de llars- no arriba a assolir el 7% de la població.

El cinquè tipus pel que fa a la distribució de les llars l'ocupen els nuclis extensos, sobretot els de parella amb fills. Es tracta d'una estructura en regressió, al perdre un 11.01% en el període estudiat la Regió Metropolitana i Barcelona un 7.69% de nuclis extensos. Aquestes estructures són lleugerament més nombroses a Barcelona 7.71% que no pas a la seva regió. La pèrdua de població que viu en aquests tipus de nuclis representa el 12.28% a Barcelona i el 9.26% a la seva regió. Tal i com es veurà més endavant, les darreres etapes del cicle vital de la persona acostumen a desenvolupar-se en llars extenses. Per això, en poblacions envellides les llars extenses són més nombroses. De tota manera, i en el cas de Barcelona, cal tenir present altres tipus de llars extenses, com la residència d'estrangers o algun tipus de recomposició.

El sisè lloc de la distribució l'ocupen les llars sense nucli de més d'una persona excepte a la Regió Metropolitana sense Barcelona, on ocuparien el darrer lloc. Aquestes estructures a Barcelona ciutat adopten una proporció força més elevada que la resta (5.19%), fet que representa un 4.37% de la població. La presència a Barcelona d'aquest tipus de llar també és diferent respecte a la resta d'unitats territorials. Per a la RMB sense la ciutat central aquests tipus de llar representen només el 1.51%, el 1.13% de la població. Aquesta modalitat -que engloba una casuística molt complexa- pot traduir situacions molt diverses, com ara llars en descomposició o persones grans emparentades que quan davalla la seva autonomia s'agrupen, pisos d'estudiants i no cal deixar de banda les llars d'estrangers.

El darrer lloc de la distribució l'ocupen les llars múltiples de més d'un nucli. Es tracta d'unitats que presenten un cert creixement. Representen el 2.27% a la Regió Metropolitana i 1.76% a Barcelona.

En definitiva, l'estructura de les llars a les àrees territorials estudiades deixa veure, situant Catalunya com a marc de referència, que la Regió Metropolitana restant-li la ciutat de Barcelona presenta una estructura més rejovenida i *nuclear* de les llars que no pas la ciutat i té unes proporcions baixes dels altres tipus d'organització de la convivència. Així presenta percentatges baixos de les parelles sense fills, de les llars unifamiliars, monoparentals i sense nucli, també de les llars extenses. De tota manera, encara que l'estructura reflecteixi aquesta situació, la tendència descrita entre 1991-1996 apunta canvis no a favor d'unes formes nuclearitzades en el sentit tradicional, sinó de formes *postransicionals*.

A la ciutat de Barcelona conviuen dos tipus d'estructura: d'una banda la derivada d'una població envellida i, d'altra, la resultant de l'assaig de noves formes de convivència. És per aquest motiu que a aquest model l'anomenem de *síntesi* .

7.2.3-. Estructures en expansió

Entre les estructures en expansió figuren, tal i com s'acaba de comentar, les llars sense nucli entre les quals cal incloure les llars unipersonals i les llars sense nucli de més d'una persona (excepte en el cas de la RMB sense Barcelona). També s'incrementen les formes nuclears simples incompletes, com és el cas de les monoparentals i de les parelles sense fills. Entre les llars complexes creixen les múltiples.

Taula 7.3 (Annex taula 7.5)

DISTRIBUCIÓ PERCENTUAL DE LES LLARS I PERSONES SEGONS TIPUS DE RESIDÈNCIA. CATALUNYA. RMB, RMB SENSE BCN I BARCELONA. 1991-1996.

	LLARS								PERSONES							
	1991				1996				1991				1996			
	Catalunya	RMB	RMB s. BCN	Barcelona	Catalunya	RMB	RMB s BCN	Barcelona	Catalunya	RMB	RMB s BCN	Barcelona	Catalunya	RMB	RMB s BCN	Barcelona
Solitaris	**13,59**	**13,53**	**10,17**	**18,10**	**17,31**	**17,27**	**13,42**	**23,20**	**4,39**	**4,38**	**3,12**	**6,36**	**5,99**	**6,02**	**4,40**	**8,92**
Solter	2,31	2,15	1,66	2,82	3,11	2,89	2,52	3,47	0,75	0,70	0,51	0,99	1,08	1,01	0,83	1,33
Soltera	2,45	2,64	1,42	4,29	2,87	3,08	1,91	4,88	0,79	0,85	0,44	1,51	0,99	1,07	0,63	1,88
Vidu	1,02	0,96	0,84	1,13	1,19	1,09	1,08	1,10	0,33	0,31	0,26	0,40	0,41	0,38	0,36	0,42
Vídua	5,71	5,68	4,58	7,18	6,31	6,25	5,28	7,73	1,84	1,84	1,40	2,52	2,18	2,17	1,73	2,97
Separat/divorciat	0,59	0,61	0,53	0,73	0,95	0,92	0,91	0,93	0,19	0,20	0,16	0,25	0,33	0,32	0,30	0,36
Separada/divorciada	0,46	0,53	0,35	0,77	0,70	0,77	0,58	1,07	0,15	0,17	0,11	0,27	0,24	0,27	0,19	0,41
Casat	0,58	0,49	0,45	0,55	1,19	1,17	0,70	1,89	0,19	0,16	0,14	0,19	0,41	0,41	0,23	0,73
Casada	0,47	0,46	0,34	0,63	0,99	1,11	0,44	2,13	0,15	0,15	0,10	0,22	0,34	0,38	0,14	0,82
Sense nucli	**2,63**	**2,79**	**1,73**	**4,23**	**2,61**	**2,96**	**1,51**	**5,19**	**2,00**	**2,12**	**1,26**	**3,44**	**2,02**	**2,29**	**1,13**	**4,37**
Germans	1,07	1,06	0,70	1,54	1,25	1,33	0,77	2,20	0,75	0,74	0,47	1,18	0,92	0,98	0,54	1,77
Altres relacions de parentiu	0,56	0,64	0,37	1,01	0,85	1,05	0,42	2,01	0,41	0,47	0,26	0,79	0,66	0,82	0,31	1,72
Sense relació de parentiu	0,94	1,02	0,63	1,55	0,45	0,51	0,29	0,83	0,76	0,82	0,50	1,32	0,35	0,39	0,23	0,68
Altres	0,07	0,07	0,03	0,13	0,07	0,08	0,03	0,15	0,08	0,09	0,04	0,16	0,08	0,10	0,04	0,20
Monoparentals	**7,03**	**7,37**	**6,47**	**8,60**	**8,41**	**8,70**	**7,99**	**9,78**	**5,80**	**6,10**	**5,20**	**7,50**	**7,41**	**7,73**	**6,81**	**9,37**
Homes	**1,18**	**1,19**	**1,11**	**1,29**	**1,76**	**1,79**	**1,61**	**2,07**	**0,97**	**0,98**	**0,89**	**1,13**	**1,59**	**1,63**	**1,38**	**2,09**
Solter amb fills	0,03	0,03	0,03	0,03	0,09	0,10	0,07	0,15	0,02	0,02	0,02	0,03	0,08	0,08	0,05	0,14
Vidu amb fills	0,74	0,73	0,69	0,78	0,76	0,73	0,79	0,63	0,60	0,60	0,55	0,67	0,66	0,64	0,66	0,59
Separat/divorciat amb fills	0,19	0,21	0,19	0,23	0,32	0,32	0,36	0,26	0,16	0,17	0,15	0,21	0,29	0,29	0,31	0,25
Casat amb fills	0,22	0,22	0,21	0,24	0,59	0,64	0,39	1,02	0,18	0,19	0,17	0,22	0,56	0,63	0,36	1,11
Dones	**5,85**	**6,19**	**5,36**	**7,31**	**6,65**	**6,91**	**6,38**	**7,71**	**4,83**	**5,12**	**4,32**	**6,37**	**5,82**	**6,09**	**5,43**	**7,28**
Soltera amb fills	0,27	0,31	0,23	0,42	0,41	0,46	0,31	0,68	0,20	0,23	0,16	0,33	0,33	0,38	0,24	0,61
Vídua amb fills	3,69	3,80	3,33	4,43	3,56	3,58	3,51	3,68	2,93	3,02	2,59	3,71	3,00	3,03	2,87	3,33
Separada/divorciada amb fills	1,29	1,45	1,26	1,70	1,79	1,93	1,98	1,85	1,17	1,31	1,10	1,62	1,69	1,81	1,79	1,86
Casada amb fills	0,61	0,63	0,55	0,77	0,88	0,94	0,58	1,50	0,54	0,56	0,46	0,71	0,81	0,87	0,52	1,49
Parella sense fills dependents	**18,90**	**18,43**	**18,07**	**18,93**	**19,35**	**19,13**	**19,23**	**18,98**	**12,21**	**11,95**	**11,08**	**13,30**	**13,39**	**13,33**	**12,62**	**14,59**
Parella casada sense fills	17,67	17,12	16,96	17,33	16,58	15,96	17,07	14,27	11,42	11,09	10,40	12,17	11,47	11,12	11,20	10,97
Parella cohabitant sense fills	1,09	1,17	0,98	1,43	2,51	2,89	1,94	4,36	0,70	0,76	0,60	1,01	1,74	2,01	1,27	3,35
Parella homosexual sense fills	0,15	0,15	0,13	0,17	0,25	0,27	0,22	0,35	0,10	0,10	0,08	0,12	0,17	0,19	0,15	0,27
Parella amb fills dependents	**46,53**	**47,40**	**52,82**	**40,04**	**42,70**	**42,90**	**49,09**	**33,39**	**58,49**	**59,80**	**63,70**	**53,71**	**55,88**	**56,38**	**61,57**	**47,06**
Parella casada amb fills	45,02	45,80	51,17	38,51	39,78	39,59	46,47	29,00	56,65	57,85	61,77	51,74	52,18	52,18	58,37	41,04
Parella cohabitant amb fills	1,28	1,38	1,40	1,35	2,60	2,97	2,25	4,08	1,55	1,67	1,63	1,73	3,29	3,76	2,74	5,59
Parella homosexual amb fills	0,23	0,22	0,25	0,18	0,32	0,34	0,36	0,31	0,29	0,28	0,31	0,24	0,42	0,44	0,45	0,43
Extenses	**8,71**	**8,30**	**8,26**	**8,36**	**7,20**	**6,98**	**6,50**	**7,71**	**12,39**	**11,78**	**11,39**	**12,40**	**10,67**	**10,34**	**9,26**	**12,28**
Parella extensa amb ascendent	5,07	4,62	4,82	4,35	3,89	3,47	3,75	3,02	7,53	6,87	6,89	6,85	6,00	5,34	5,56	4,94
Parella extensa amb descendent	0,06	0,06	0,06	0,05	0,04	0,05	0,02	0,09	0,09	0,09	0,10	0,09	0,07	0,08	0,03	0,15
Parella extensa amb col·lateral	1,06	1,01	1,01	1,01	1,08	1,11	0,94	1,38	1,42	1,37	1,34	1,42	1,57	1,62	1,31	2,19
Monoparental pare extensa amb ascendent	0,05	0,05	0,05	0,05	0,06	0,05	0,04	0,07	0,07	0,06	0,06	0,07	0,08	0,07	0,06	0,10
Monoparental pare extensa amb descendent	0,01	0,01	0,01	0,01	0,00	0,00	0,00	0,00	0,01	0,01	0,01	0,02	0,00	0,00	0,01	0,00
Monoparental mare extensa amb ascendent	0,24	0,24	0,23	0,26	0,19	0,19	0,18	0,20	0,29	0,30	0,27	0,34	0,25	0,25	0,22	0,29
Monoparental mare extensa amb descendent	0,03	0,03	0,03	0,04	0,00	0,00	0,00	0,01	0,04	0,04	0,04	0,06	0,01	0,01	0,00	0,01
Altres situacions de monoparentalitat extensa	0,82	0,89	0,69	1,15	0,73	0,78	0,62	1,04	0,98	1,06	0,80	1,46	0,95	1,03	0,76	1,51
Altres extenses amb un nucli	1,37	1,39	1,37	1,43	1,19	1,32	0,93	1,90	1,95	1,97	1,89	2,09	1,75	1,95	1,31	3,09
Multiple	**2,61**	**2,16**	**2,47**	**1,75**	**2,42**	**2,07**	**2,27**	**1,76**	**4,72**	**3,87**	**4,24**	**3,29**	**4,65**	**3,93**	**4,21**	**3,42**
Múltiples - Unitat ascendent	0,70	0,51	0,60	0,38	0,58	0,44	0,46	0,43	1,29	0,93	1,05	0,74	1,12	0,85	0,85	0,84
Múltiples - Unitat descendent	1,74	1,47	1,67	1,21	1,62	1,37	1,62	0,99	3,13	2,62	2,85	2,26	3,10	2,61	2,99	1,92
Múltiples - Unitat col·lateral	0,06	0,06	0,06	0,06	0,10	0,12	0,09	0,17	0,11	0,12	0,11	0,12	0,20	0,23	0,18	0,32
Altres múltiples	0,11	0,12	0,14	0,09	0,12	0,13	0,10	0,18	0,19	0,20	0,23	0,17	0,23	0,24	0,18	0,34
Total	**100,00**	**100,00**	**100,00**	**100,00**	**100,00**	**100,00**	**100,00**	**100,00**	**100,00**	**100,00**	**100,00**	**100,00**	**100,00**	**100,00**	**100,00**	**100,00**

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Cens de 1991 i Estadística de Població de 1996. IDESCAT.

7.2.3.1- Les llars unipersonals

Les llars unipersonals són el tercer tipus d'unitat territorial més representada, excepte a Barcelona que és el segon, i el que presenta majors increments. Tal i com s'ha comentat anteriorment, existeix una forta diferència d'intensitat pel que fa a les proporcions d'unitats unipersonals i població solitària de Barcelona respecte a la seva Regió. En valors absoluts la ciutat central supera en llars i persones la RMB. Així mentre que un 8.92% de població Barcelonina resideix en aquest tipus de llar, només ho fa un 4.40% a la seva Regió Metropolitana.

Com ja s'ha referit al capítol anterior, la soledat és fonamentalment vella i femenina tal i com es desprèn de les piràmides del *quadre 7.2.* De tota manera, la intensitat de la monoresidencialitat és diferent en funció del territori *(Gràfic 7.3 i 7.4).* La proporció de les llars unipersonals a la ciutat de Barcelona és superior a totes les edats respecte a la resta d'unitats territorials estudiades. La moda dels solitaris joves es situa als 30-34 anys, assolint el 9% en el cas dels homes i el 8.11% en el cas de les dones. Si a la Regió Metropolitana se li resta la ciutat de Barcelona la moda de la soledat jove femenina es situa als 25-29. Malgrat que tan sols assoleix el 3.04% de la població de la franja d'edat, la independència és més temprana.

La moda de la soledat vella és més tardana per a Barcelona que per a la Regió Metropolitana sense el municipi central. Mentre que en el primer cas aquesta es situa entre els 80-84 anys, en el segon cas als 75-79.

La monoresidencialitat està formada principalment per persones vídues (Taula 7.3) i són un 7.73% del total de les llars barcelonines i un 5.28% de les llars metropolitanes sense el municipi central. En segon terme, de lluny, segueixen les llars de solitaris formades per solters i solteres. En conseqüència, es vénen a confirmar dues hipòtesis: d'una banda que la monoresidencialitat es conforma principalment a partir de la contracció d'una llar anterior, normalment a causa de la mort d'un cònjuge i, d'altra, que existeix un contingent de persones solteres que conformen les llars unipersonals que, tot i que poden ser velles, també poden ser joves que troben a la vida en solitari una alternativa a l'emancipació. Si s'atén a l'estat civil de les persones que conformen les llars unipersonals es posa de manifest que en la composició de la monoresidencialitat a Barcelona hi pesa més la ruptura (tant de fet com de dret) que no pas la viduïtat. Les proporcions de viduïtat dels barcelonins no són tan elevades com les de les de Catalunya o la Regió Metropolitana sense Barcelona. La soledat

d'homes vidus es sobrepassada per la de divorciats i separats, no així la de les dones (*gràfics 7.5* i *7.6*). Barcelona, doncs, recull amb major intensitat els nous comportaments.

Poca és la representació de llars unipersonals en els municipis de la primera corona de la Regió Metropolitana (Mapa 7.2). De fet, el mapa de la monoresidencialitat coincideix força amb el de la dimensió mitjana de les persones a les llars. Els municipis de la primera corona de la Regió Metropolitana, tret del municipi de Barcelona, mostren una estructura relativament jove i només entre un 10% i un 14% de les seves llars presenten una estructura unipersonal. Municipis com Barcelona o Sitges sobrepassen el 22% de monoresidencialitat. Dos factors hi conflueixen: d'una banda l'envelliment de la població (més palès a Barcelona) i d'altra banda alternatives a formes familiars de residència (més palès a Sitges). Els municipis llindar que delimiten la segona Regió Metropolitana amb la resta de territori arriben a uns percentatges de llars de solitaris superiors als 15%. La seva naturalesa rural i envellida hi contribueix.

S'ha relacionat l'estructura de les llars amb tres variables, el nombre d'habitants, el creixement relatiu anual acumulatiu entre 1991-1996 i l'envelliment de la població. En el cas de les llars unipersonals cal destacar dos factors que determinen la distribució de les mateixes; per un costat el caràcter rural o no del municipi -que es relaciona plenament amb l'envelliment de la població- i, per l'altre, l'anonimat de les grans ciutats. Així al *Quadre 7.3 (i taules annex 7.32-7.37)* s'observa com els municipis menors de 2.000 habitants tenen major proporció de llars de solitaris, entorn el 17.37% percentatge proper al de Barcelona (que supera el 20%).

El caràcter rural d'alguns municipis menors de 2.000 habitants està relacionat amb l'envelliment de la població i amb l'increment negatiu. El *Quadre 7.3* mostra la relació entre l'índex d'envelliment i l'existència de llars unipersonals, fet que reafirma la hipòtesi que la monoresidencialitat és deguda principalment a la contracció de llars anteriors per mort d'un cònjuge. Així, en els municipis que presenten un envelliment de més del 150, una de cada quatre llars és unipersonal. L'envelliment va estretament lligat al poc dinamisme del creixement d'aquesta manera s'observa una forta relació entre aquest tipus de llar i el creixement zero.

Mapa 7.2 (Annex taula 7.27)

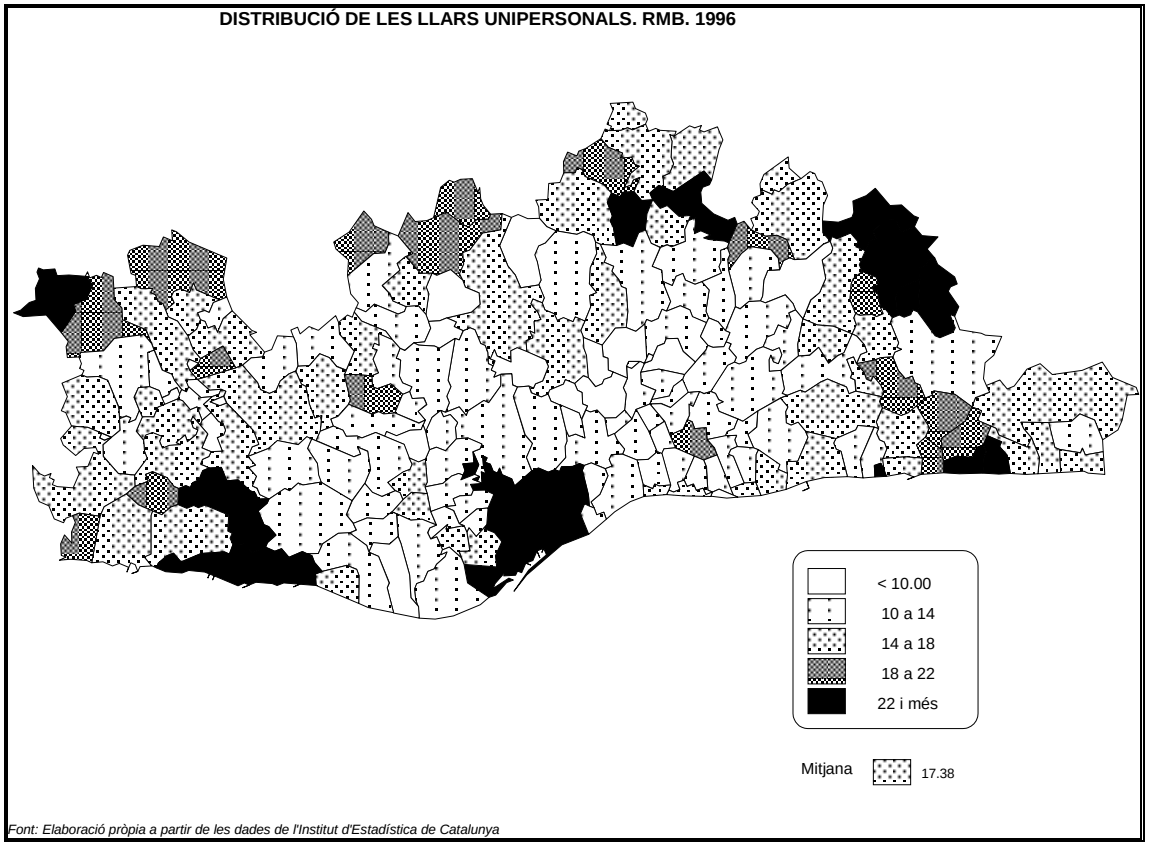

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Institut d'Estadística de Catalunya

Quadre 7.2

DISTRIBUCIÓ DE LA POBLACIÓ QUE VIU EN LLARS UNIPERSONALS. SEGONS SEXE I EDAT. CATALUNYA 1991-1996.

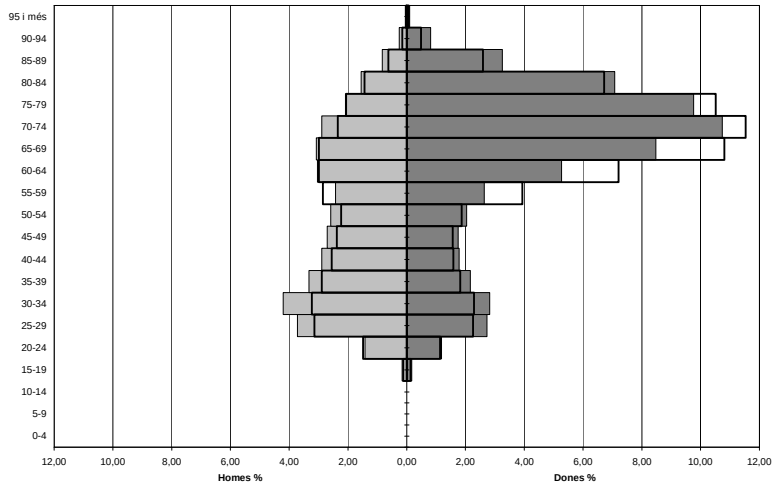

DISTRIBUCIÓ DE LA POBLACIÓ QUE VIU EN LLARS UNIPERSONALS. SEGONS SEXE I EDAT. RMB SENSE BARCELONA. 1991-1996.

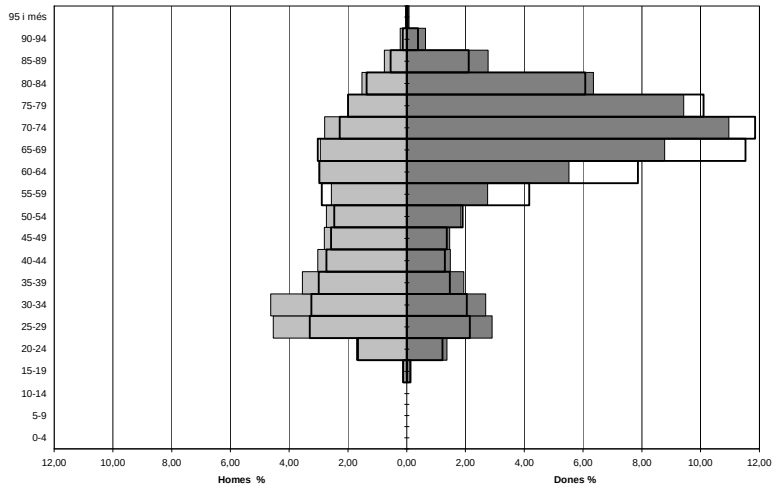

DISTRIBUCIÓ DE LA POBLACIÓ QUE VIU EN LLARS UNIPERSONALS. SEGONS SEXE I EDAT. BARCELONA. 1991-1996.

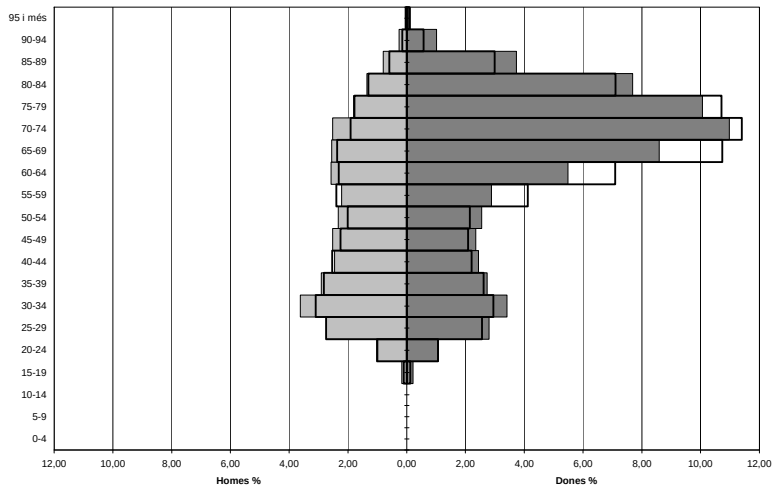

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Cens de Població de 1991 i de l'Estadística de Població de 1996. IDESCAT.

Gràfic 7.3 (Annex taules 7.7-7.12)

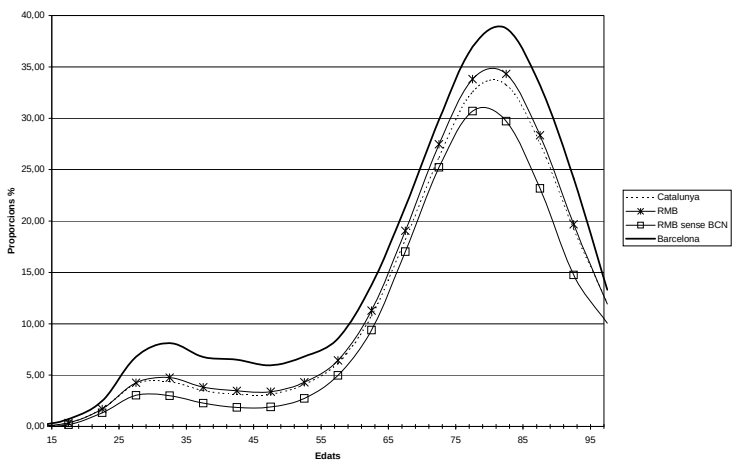

Gràfic 7.4 (Annex taules 7.7-7.12)

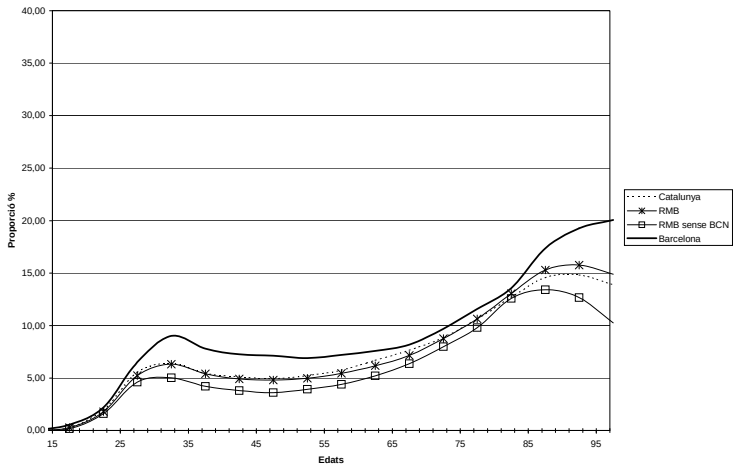

Gràfic 7.5 (Annex Taules 7.28-7.29)

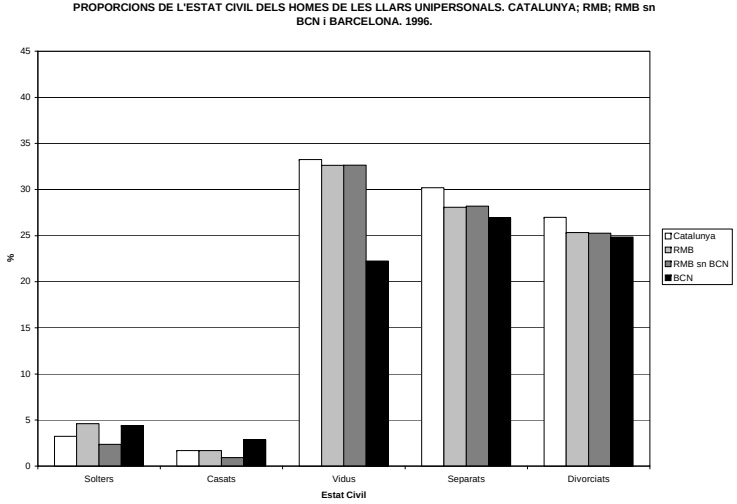

Gràfic 7.6 (Annex Taules 7.28-7.29)

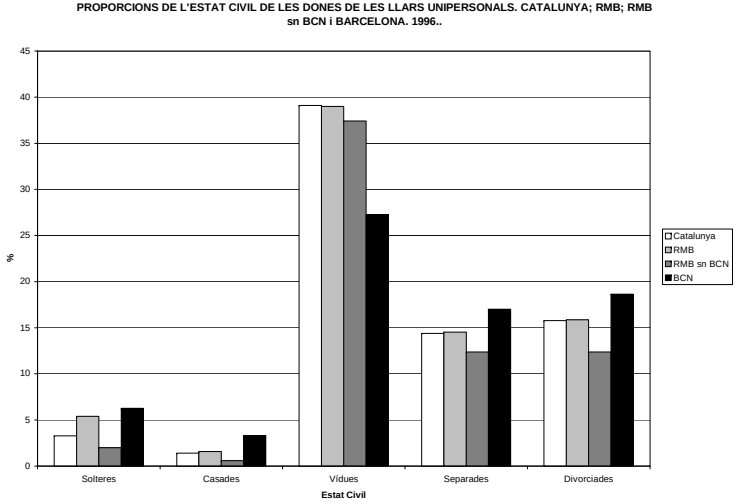

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Cens de Població de 1991 i de l'Estadística de Població de 1996. IDESCAT.

Quadre 7.3

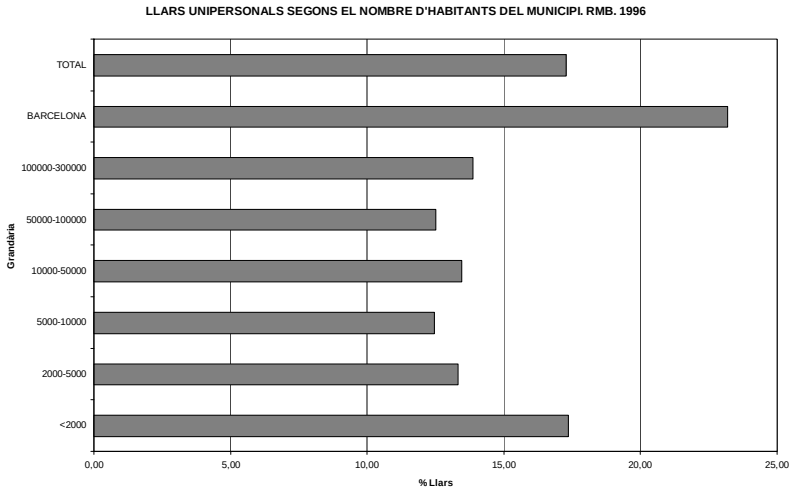

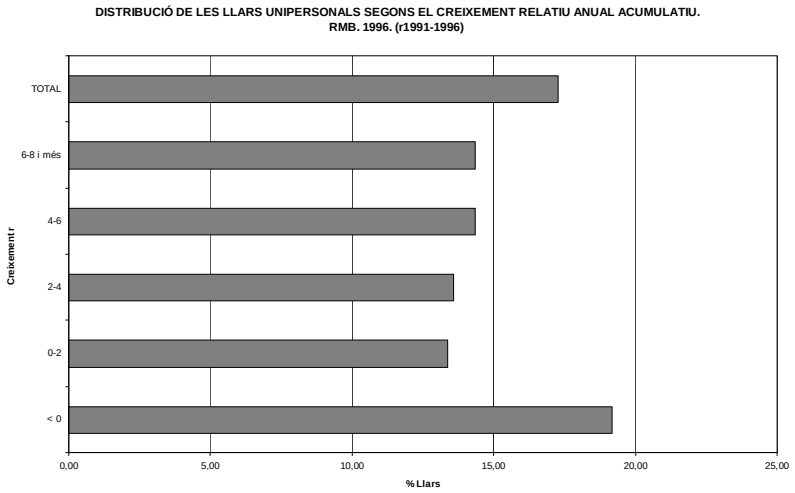

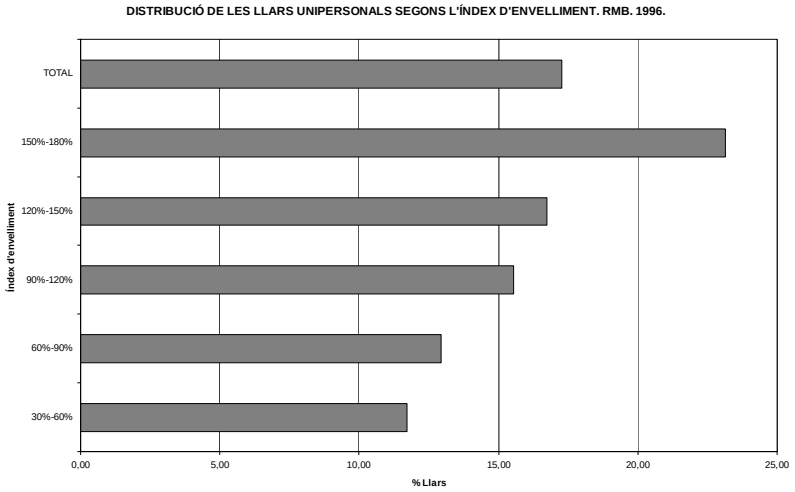

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Cens de Població de 1991 i de l'Estadística de Població de 1996. IDESCAT.

7.2.3.2- Les llars monoparentals

Les llars monoparentals en el nostre entorn estan formades fonamentalment per mares amb llurs fills *(Quadre 7.4).* La proporció de pares que viuen a les llars monoparentals és poc però presenta un gran increment, ja que partia de xifres molt baixes. Aquest col·lectiu representa el 1.61% a la RMB i el 2.07% a la ciutat de Barcelona. Les llars monoparentals signifiquen el 7.99% del total de llars de la RMB sense Barcelona i el 9.78% a Barcelona.

La composició de les llars monoparentals en tots els casos estudiats reflecteix que la viduïtat és la manera més habitual d'arribar a la residència monoparental, la qual cosa posa de manifest -igual que en el cas anterior- que les unitats monoparentals són producte de la contracció a causa de la mort d'un cònjuge. Les proporcions de llars monoparentals de vídues és molt similar tant a Catalunya com a RMB i Barcelona. Es tracta d'un fet força generalitzat i amb una intensitat força semblant, una mica per sobre del 3.5%. Segueixen les llars monoparentals producte de la ruptura, és a dir, aquelles formades per separades i divorciades, no arribant a assolir el 2% del total de les llars. On veritablement rau la diferència entre Barcelona i la seva Regió Metropolitana és en el destacat percentatge de llars monoparentals formades per pare o mare casats -és a dir, ruptures de fet- i en la proporció de llars monoparentals formades pel pare amb els fills. Així, Barcelona recull aquestes noves formes d'organitzar la convivència monoparental d'una manera més pregona que la resta de RMB on representen el 1.52% del total de les llars.

Les edats de les mares de les llars monoparentals reflecteixen certa bimodalitat a Barcelona però no a la resta del territori. Són producte de la ruptura de fet o dret (entorn els 40-49) i la viduïtat (edats avançades).

Pel que fa als municipis de la Regió Metropolitana, aquesta manera d'organitzar la convivència resta molt concentrada a Barcelona i als municipis més propers (Mapa 7.3) de la conurbació barcelonina.

Les llars monoparentals es relacionen directament amb dues variables. D'una banda l'envelliment, la qual cosa mostra que bona part de la monoparentalitat és producte de la descomposició de llars anteriors per efecte de la mort del cònjuge. Però també amb la grandària del municipi, la qual cosa té a veure amb l'anonimat que presenten les grans ciutats i, per tant, com a resultat de la incidència del divorci.

Al *Quadre 7.5* s'observa com a mesura que augmenta el nombre d'habitants del municipi, més elevat és el percentatge de llars monoparentals. Les ciutats més grans com ara Barcelona, Sabadell, Terrassa o Hospitalet presenten majors percentatges de llars monoparentals.

D'altra banda, quan major és l'envelliment de la població i menor el seu creixement, major és la proporció de llars monoparentals.

Quadre 7.4

DISTRIBUCIÓ DELS PARES I MARES DE LES LLARS MONOPARENTALS SIMPLES. CATALUNYA. 1991-1996.

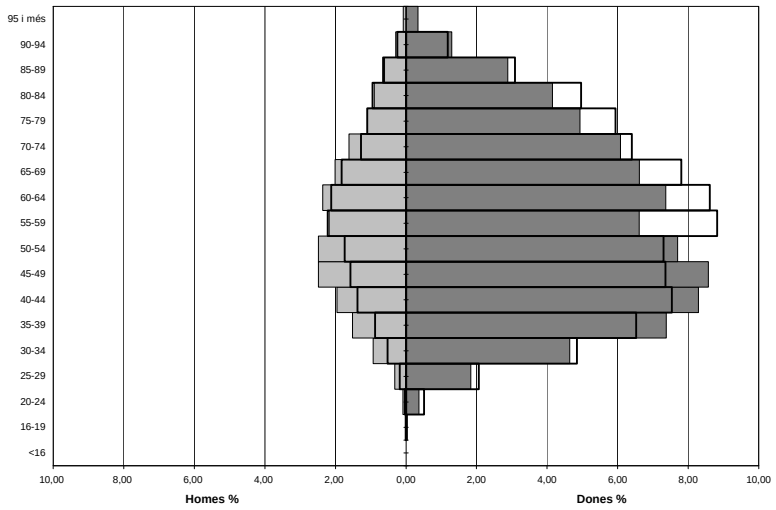

DISTRIBUCIÓ DELS PARES I LES MARES DE LES LLARS MONOPARENTALS SIMPLES. RMB SENSE BARCELONA. 1991-1996.

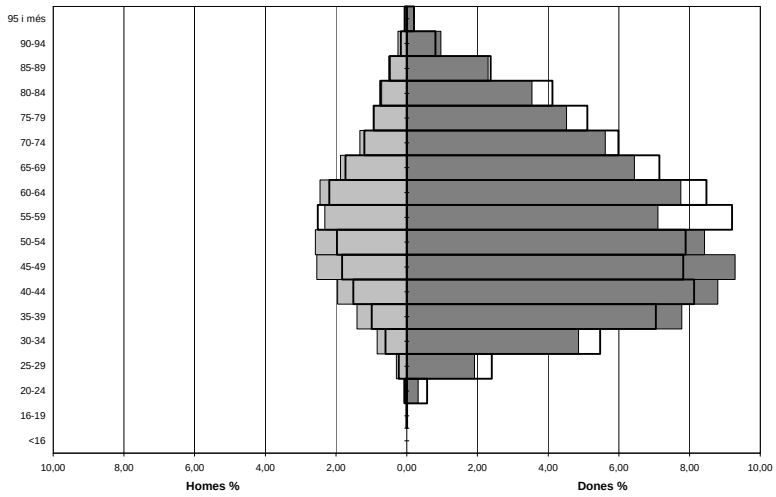

DISTRIBUCIÓ DELS PARES I LES MARES DE LES LLARS MONOPARENTALS SIMPLES. BARCELONA. 1991-1996.

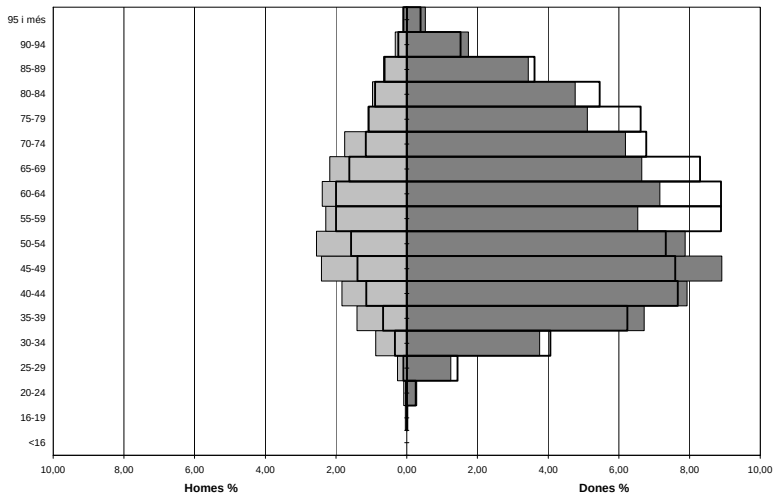

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Cens de Població de 1991 i de l'Estadística de Població de 1996. IDESCAT.

Gràfic 7.7 (Annex taules 7.7-7.12)

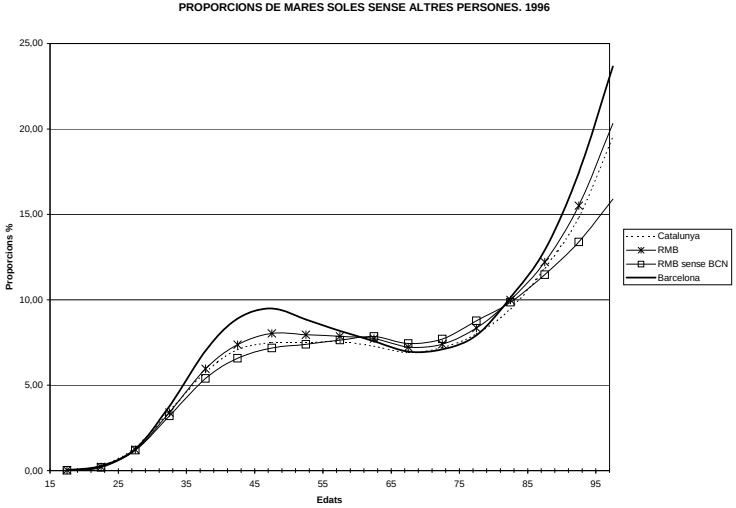

Gràfic 7.8 (Annex taules 7.7-7.12)

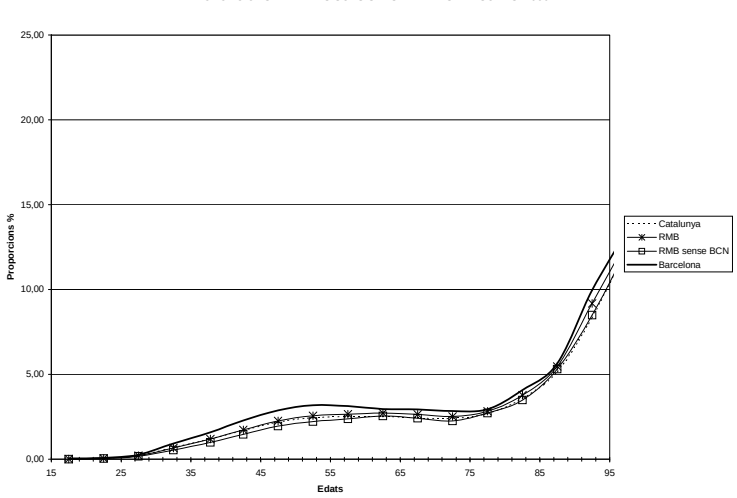

Gràfic 7.9 (Annex taules 7.30-7.31)

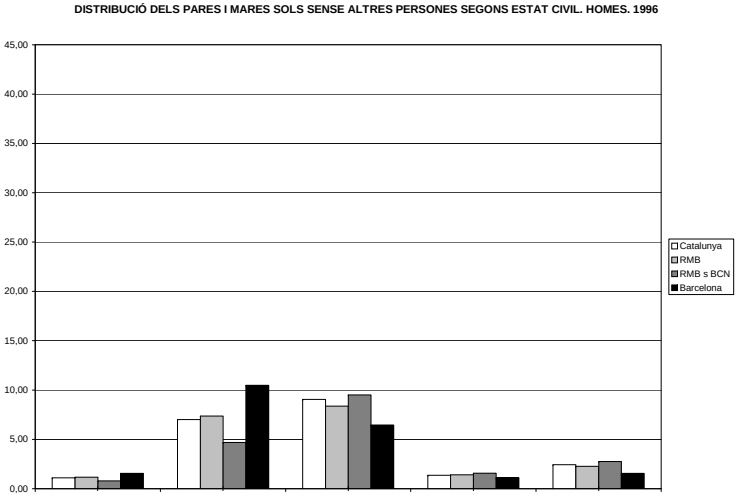

Gràfic 7.10 (Annex taules 7.30-7.31)

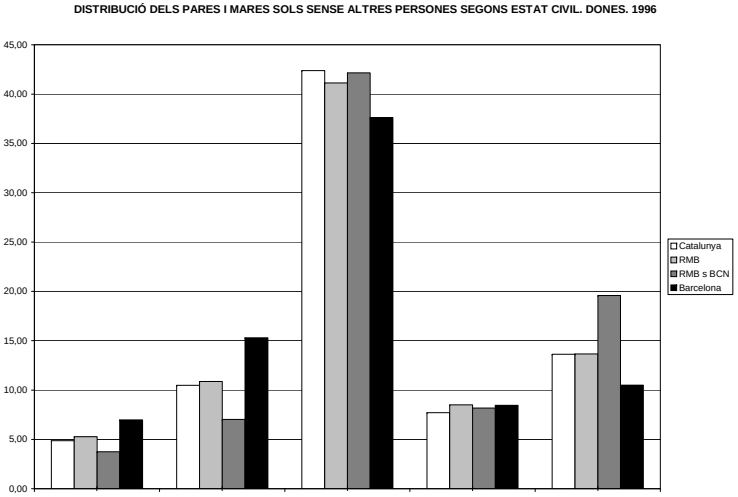

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Estadística de Població de 1996. IDESCAT.

Mapa 7.3 (Annex taula 7.27)

DISTRIBUCIÓ DE LES LLARS MONOPARENTALS SIMPLES. MARES. RMB. 1996

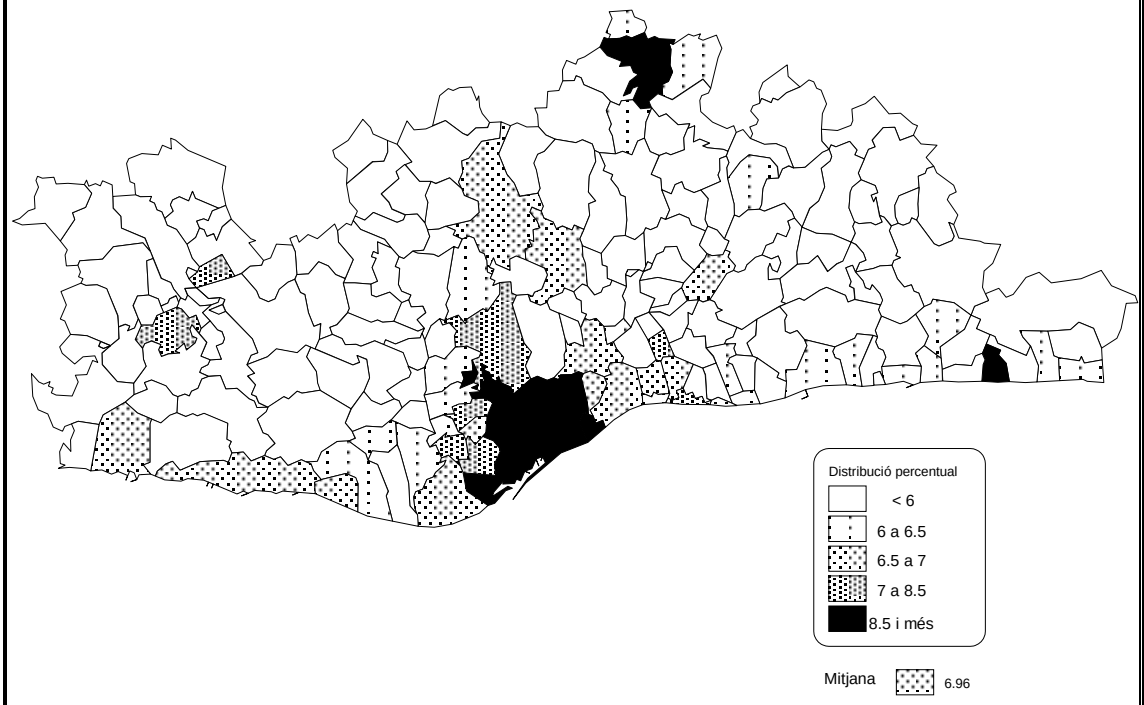

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Institut d'Estadística de Catalunya

Quadre 7.5

DISTRIBUCIÓ DE LES LLARS MONOPARENTALS. MARES SOLES AMB FILLS SENSE ALTRES PERSONES. SEGONS EL CREIXEMENT RELATIU ANUAL ACUMULATIU. RMB. 1996. (r1991-1996)

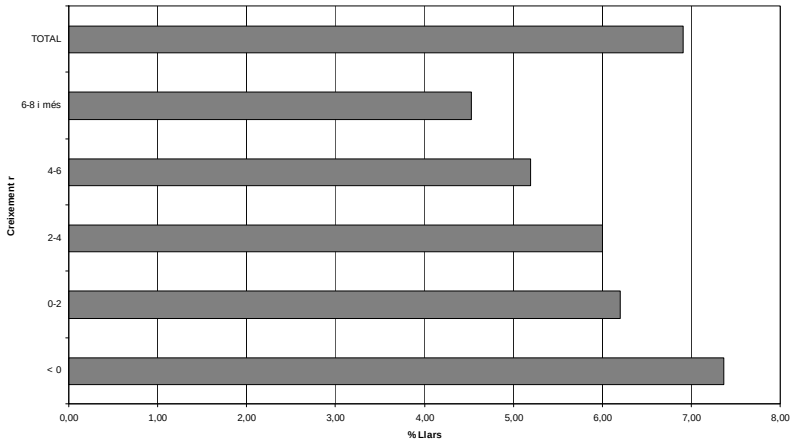

DISTRIBUCIÓ DE LES LLARS MONOPARENTALS. MARES SENSE ALTRES PERSONES. SEGONS L'ÍNDEX D'ENVELLIMENT. RMB. 1996.

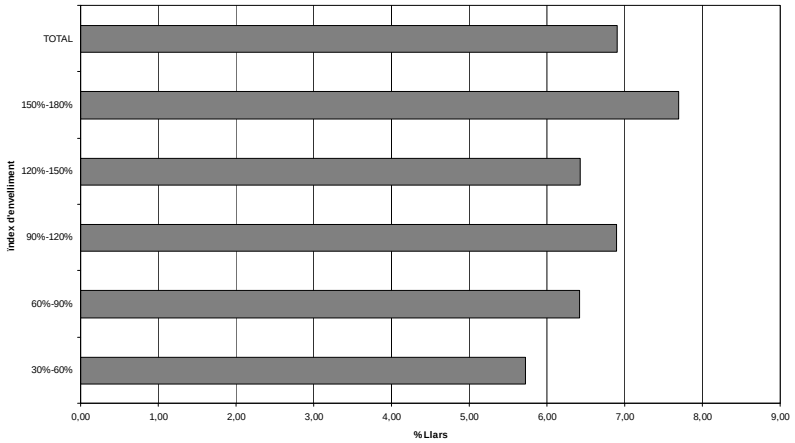

LLARS MONOPARENTALS. MARES SOLES SENSE ALTRES PERSONES SEGONS EL NOMBRE D'HABITANTS DEL MUNICIPI. RMB. 1996

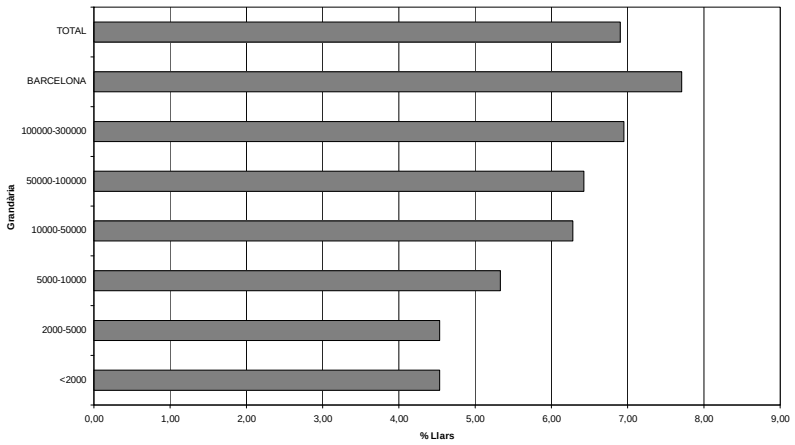

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Cens de Població de 1991 i de l'Estadística de Població de 1996. IDESCAT.

7.2.3.3- Les parelles sense fills

El segon tipus d'estructura de llar on hi resideix major nombre de població correspon al nucli de les parelles sense fills (excepció feta de Barcelona, on ocupa el tercer lloc).

En tots els casos, la proporció de llars de parelles sense fills presenta un pes entorn el 19% sobre el total de les llars. De tota manera, la naturalesa de les mateixes canvia segons les àrees territorials estudiades. Així la proporció de parelles cohabitants front les casades i les parelles homosexuals representen percentatges ben diferents segons es tracti de Barcelona i la resta del territori.

Tal i com s'afirmava al capítol anterior, la formació de la parella a l'entorn català, metropolità i barceloní passa majoritàriament pel matrimoni[16]. Així ho demostren les proporcions de nuclis de parelles sense fills de persones casades, superiors en tots els casos al 85%, excepte a Barcelona on representen el 75% *(Taula 7.4).* El pes de les parelles casades va disminuint (però no pas a la Regió Metropolitana de Barcelona on augmenta) donant poc a poc pas a les llars formades per parelles de cohabitants.

Barcelona, un cop més, recull els nous comportaments, presentant el major percentatge de parelles sense fills cohabitants i duplicant la resta, un 4.36%. En canvi, la resta de la RMB no arriba a assolir el 2%. Les llars formades per parelles homosexuals que declaren aquesta situació de convivència és molt minsa, però a Barcelona representen el 0.35% del total de les llars, 2.038 unitats.

Com es comentava al capítol anterior, la distribució de les parelles sense fills mostra una bimodalitat *(Quadre 7.6 i Gràfics 7.11 i 7.12)* ja que aquesta forma de residència, seguint el cicle vital de la família, correspondria al principi de la formació d'una nova llar -quan encara no s'ha procreat- i al final -quan els fills ja han abandonat la llar familiar-. Entre les parelles joves, els valors modals es situen als 30-34 per als homes i 25-29 per a les dones excepte a la RMB, on en els homes les edats són més tempranes (els joves s'independitzen abans). En les *parelles velles*, els valors modals corresponen els 65-69 anys de les dones i als 75-79 dels homes.

[16] Entre les parelles de persones casades poden haver-hi cohabitants que, tot i presentar l'estat civil de casats, no ho estan entre ells.

Quadre 7.6

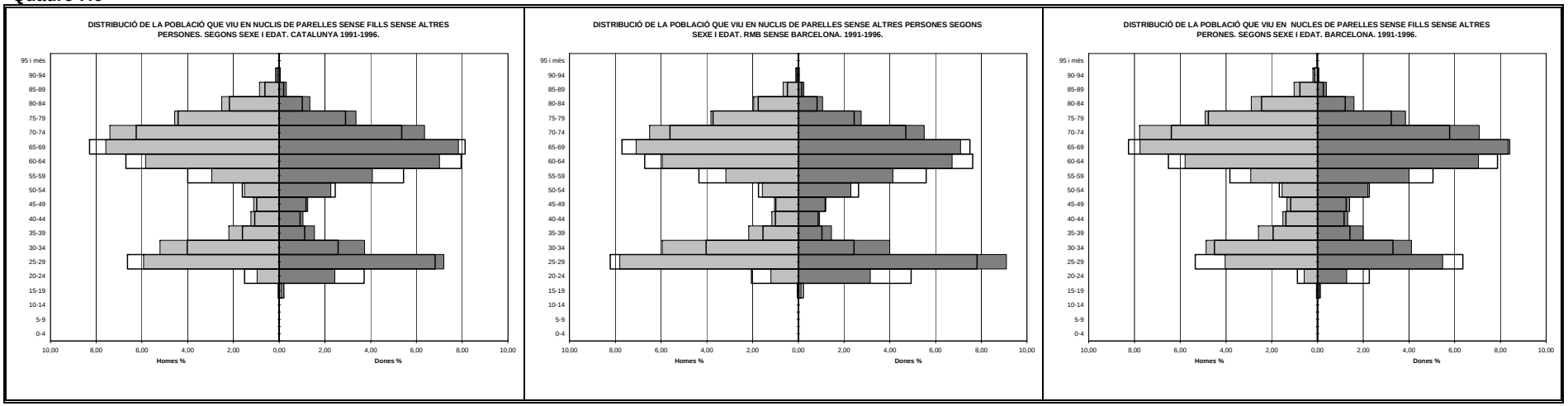

Gràfic 7.11 (Annex taules 7.7-7.12)

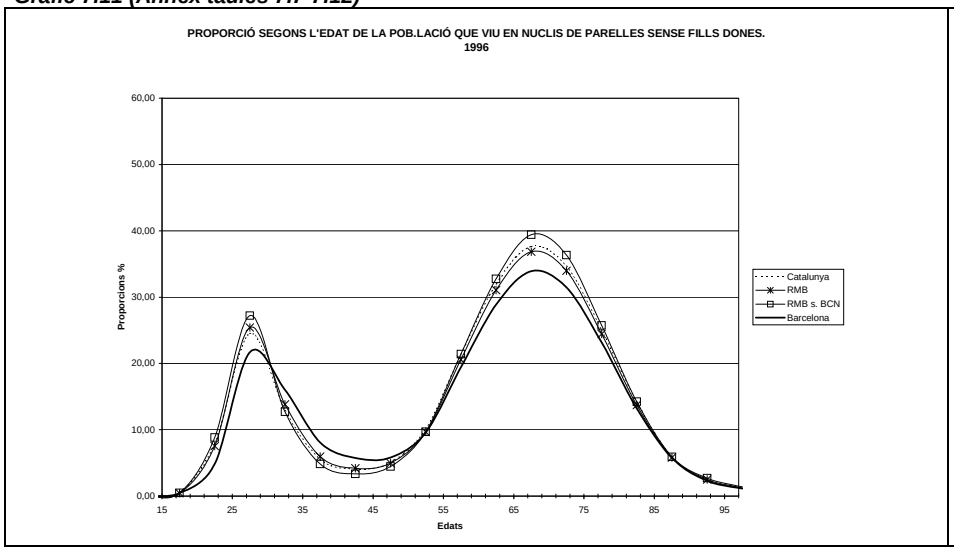

Gràfic 7.12 (Annex taules 7.7-7.12)

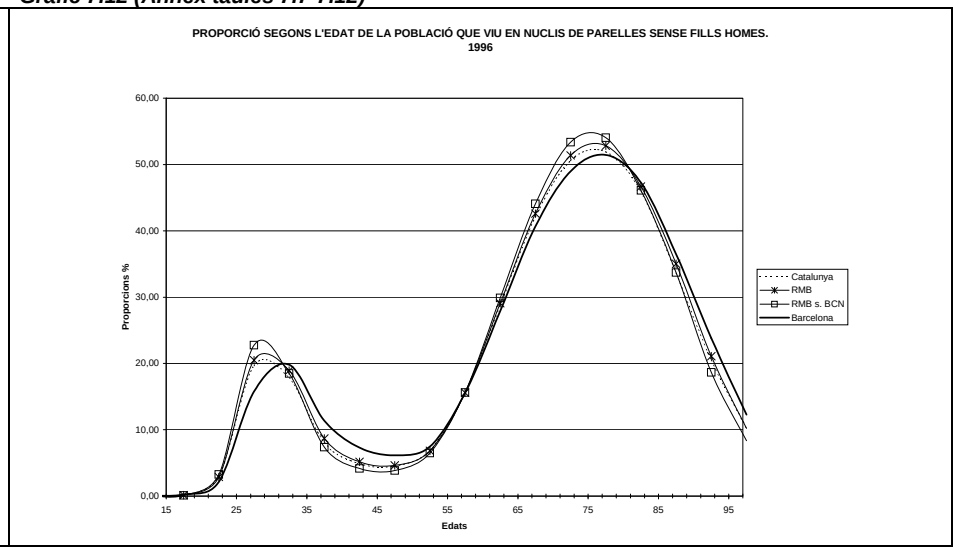

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Cens de Població de 1991 i de l'Estadística de Població de 1996. IDESCAT.

La distribució segons edats de les parelles sense fills és superior en totes les edats a la RMB i inferior a Barcelona excepte en el tram entre els 35-50 anys, coincidint amb la recomposició de les parelles fruit de la ruptura.

De vegades la varietat dels models familiars no són tant formes alternatives a altres models de convivència, sinó el resultat de la diversificació de les trajectòries de les persones que es van allunyant del tradicional, seqüenciat i ordenat cicle de vida[17]. Per tant, les *noves formes* són de vegades estructures en transició -fruit de la ruptura o recomposició- que vénen donades a partir d'una privatització i desinstitucionalització de les relacions de parella; per tant, de les noves formes de conjugalitat.

La connotació fiscalitzadora que per a molts té el cens i el baix nivell de formalització institucional de les parelles de fet poden amagar moltes unions consensuals que no es registren com a tal. L'estudi es refereix, òbviament, a les parelles que declaren trobar-se en aquesta situació[18].

Un dels primers aspectes a destacar és l'extraordinari augment de les parelles de fet, que s'han duplicat a Catalunya, quadruplicat a Barcelona i no han arribat a doblar-se a la RMB sense la ciutat central. A l'any 1996 les parelles de fet representaven a Barcelona el 17.20% de les parelles i la seva Regió Metropolitana tan sols el 6.34%. *(Taula 7.4)*

Taula 7.4

DISTRIBUCIÓ DE LES PARELLES DE FET I DRET. 1991-1996

	Catalunya		RMB		RMB s. BCN		Barcelona	
	1991	**1996**	**1991**	**1996**	**1991**	**1996**	**1991**	**1996**
Parelles de fet	3,68	8,59	4,02	10,00	3,57	6,34	4,76	17,20
Parelles de dret	96,32	91,41	95,98	90,00	96,43	93,66	95,24	82,80

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Cens de Població de 1991 i de l'Estadística de Població de 1996. IDESCAT.

La Regió Metropolitana sense la ciutat central que es mostra com una àrea amb absolut predomini del matrimoni i en creixement, com a receptora de noves parelles,

[17] FERNÁNDEZ CORDÓN, J. A; TOBÍO, C. (1998): *Las familias monoparentales en España* a **REIS** nº 83. Madrid. CIS. pp. 51-85

[18] L'anàlisi que segueix a continuació tant de la distribució segons sexe i edat de les parelles de fet com de l'estat civil de les mateixes s'ha realitzat a partir de totes les parelles de fet, tant les que tenen fills com les que no. *(Quadres 7.4 i 7.5).*

guanya 24.718 matrimonis. Barcelona mostra la pèrdua més important de la conjugalitat formal i l'increment més gran de la cohabitació, passant a perdre 82.870 parelles de dret i a guanyar 41.205 parelles de fet.

La distribució de les edats de les parelles *(Quadre 7.7)* mostra la diferent naturalesa de la cohabitació segons el territori. L'increment de la conjugalitat informal declarada ha estat acompanyada d'un canvi en la distribució per edats entre 1991-1996 i sobretot a Barcelona. Si a l'any 1991 el perfil de les parelles cohabitants corresponia a persones joves, a l'any 1996 es distribueix per totes les edats. La Regió Metropolitana de Barcelona sense Barcelona presenta una cohabitació eminentment jove: el 42.10% dels homes i el 50.22% de les dones cohabitants són menors de 35 anys. En canvi, Barcelona presenta una cohabitació molt més madura, on el 32.43% dels homes i el 29.90% de les dones cohabitants tenen més de 60 anys *(Taules Annex 7.14 i 7.15).*

La convivència jove presenta els valors modals entre els 30-34 anys per a l'home i 25-29 anys per a la dona, excepte en el cas de la RMB on la moda és més jove i està per ambdós sexes entre 25-29. El perfil dels cohabitants joves correspon a persones solteres o a persones separades o divorciades. L'augment de la cohabitació vella implica un canvi en els estats civils de les persones que formen la parella; per tant, destaquen les persones vídues.

En les unions consensuals predominen les persones solteres *(Gràfics 7.13 i 7.14),* tant en el cas dels homes com de les dones. Aquesta proporció és més important a la RMB i menys a la ciutat de Barcelona. Segueix el percentatge de persones casades, sobretot dels homes a Barcelona que arriben a superar el 20% de cohabitants, trencant la formalitat del matrimoni. La cohabitació de les vídues oscil·la entre el 10,71% de la RMB i el 18.44% a Barcelona. Dita cohabitació és freqüent en les persones grans que no formalitzen la seva situació per no perdre la pensió. Els homes vidus, en canvi, només representen el 5% dels cohabitants; els separats i divorciats mostren menors proporcions de cohabitació.

El primer lloc de la jerarquia *(Taula 7.5)* l'ocupen les unions de solters amb solteres que superen el 30% en tots els casos, excepte a Barcelona que no arriba al 25%. Aquest percentatge no deixa de ser lògic, donat que el perfil de la cohabitació continua essent jove. El segon lloc de la jerarquia l'ocupen les unions de les persones casades i solteres, assolint el 31.68% del total de les unions en el cas de Barcelona i el 17.33% en el cas de la RMB sense la ciutat central. El tercer tipus d'unió de cohabitants és el

de casat amb vídua, no el de vidu amb casada, ja que la sobremortalitat masculina fa que hi hagi major nombre de vídues que no pas de vidus. Aquesta relació representa el 12.03% a Barcelona i només el 3.76% a la RMB.

Taula 7.5

Distribució de l'estat civil de les parelles de fet. 1996.

	Catalunya	RMB	RMB SN BCN	Barcelona
Solter/soltera	30,78	29,32	35,98	24,55
Solter/Casada	11,90	12,71	9,62	14,92
Solter/ Vídua	3,07	3,01	2,61	3,30
Solter/Divorciada	3,40	3,26	4,31	2,50
Solter/Separada	3,22	2,97	4,20	2,10
Casat/Soltera	12,00	12,99	7,71	16,76
Casat/Vídua	7,80	8,58	3,76	12,03
Casat/Divorciada	1,67	1,89	0,86	2,63
Casat/Separada	1,87	2,05	1,22	2,65
Vidu/Soltera	0,87	0,87	0,56	1,09
Vidu/Casada	2,16	2,15	1,83	2,39
Vidu/Vídua	2,16	2,03	2,05	2,01
Vidu/Divorciada	0,30	0,26	0,40	0,16
Vidu/Separada	0,33	0,30	0,45	0,19
Divorciat/Soltera	3,33	3,24	4,39	2,41
Divorciat/Casada	0,95	1,06	0,69	1,33
Divorciat/ Vidua	0,75	0,72	1,04	0,49
Divorciat/ Divorciada	2,38	2,18	3,40	1,32
Divorciat/Separada	0,85	0,81	1,26	0,49
Separat/ Soltera	3,40	3,17	4,67	2,10
Separat/Casada	1,23	1,32	0,90	1,62
Separat/Vidua	0,97	0,88	1,25	0,62
Separat/Divorciada	1,26	1,17	1,78	0,74
Separat/ Separada	3,37	3,04	5,08	1,59

Font: Elaboració pròpia a partir de l'Estadística de Població de 1996. IDESCAT

En definitiva, tot i que el matrimoni continuï essent la principal via d'accés a la formació de la parella, creixen les unions consensuals, sobretot a Barcelona, on presenten el major percentatges respecte al total de les parelles. Mentre que a la Regió Metropolitana de Barcelona predomina un model de cohabitació jove, a Barcelona ciutat els cohabitants resten repartits per totes les edats, mostrant una doble generació d'unions, a edats joves i a edats madures. La maduresa de la cohabitació diversifica els estats civils de les persones que conformen la parella. No es tracta tant de joves solters sinó de persones vídues i sobretot casades, diversificant les possibles formes d'accés a la parella al marge de la formalitat conjugal.

La distribució de les parelles sense fills al mapa segueixen doble lògica. D'una banda i tal i com s'ha comentat, a aquest tipus de llar pot situar-se al principi o al final de la constitució d'una llar i també en els períodes de transició. D'aquesta manera

predominen tant a nuclis molt rurals com a nuclis molt urbans i es mostra poca diferència entre els municipis envellits i entre els més joves.

Als municipis de menys de 2.000 habitants *(Quadre 7.8)* una de cada 5 llars és d'aquest tipus; podria interpretar-se que en ser municipis amb tendència a l'envelliment es tractaria fonamentalment de nuclis de *niu buit.* Alhora, però, els municipis entre 100.000 i 300.000 habitants presenten un 19.30% del total de les llars d'aquest tipus, en algun d'aquests casos podria tractar-se de llars de *niu sense fer servir.*

Els municipis on un de cada cinc nuclis està format per una parella sense fills són els que major creixement relatiu anual acumulatiu experimenten. En aquest cas es tracta de parelles de *niu sense fer servir*.

Mapa 7.4

DISTRIBUCIÓ DE LES LLARS DE PARELLES SENSE FILLS. RMB. 1996

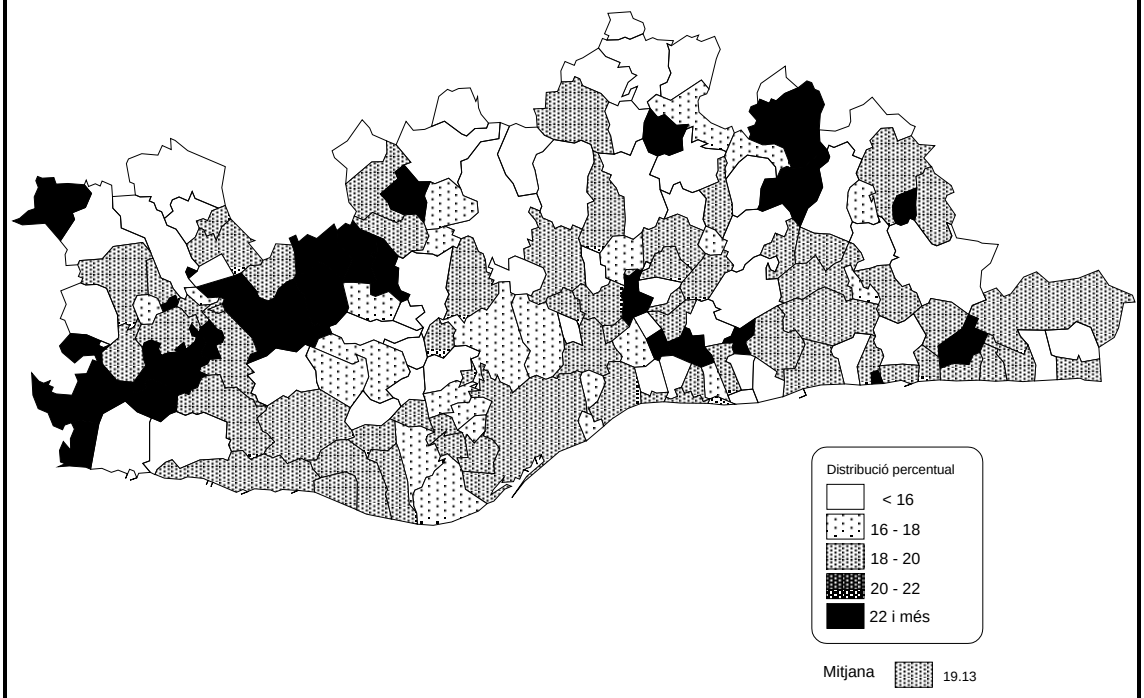

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Institut d'Estadística de Catalunya

Quadre 7.7

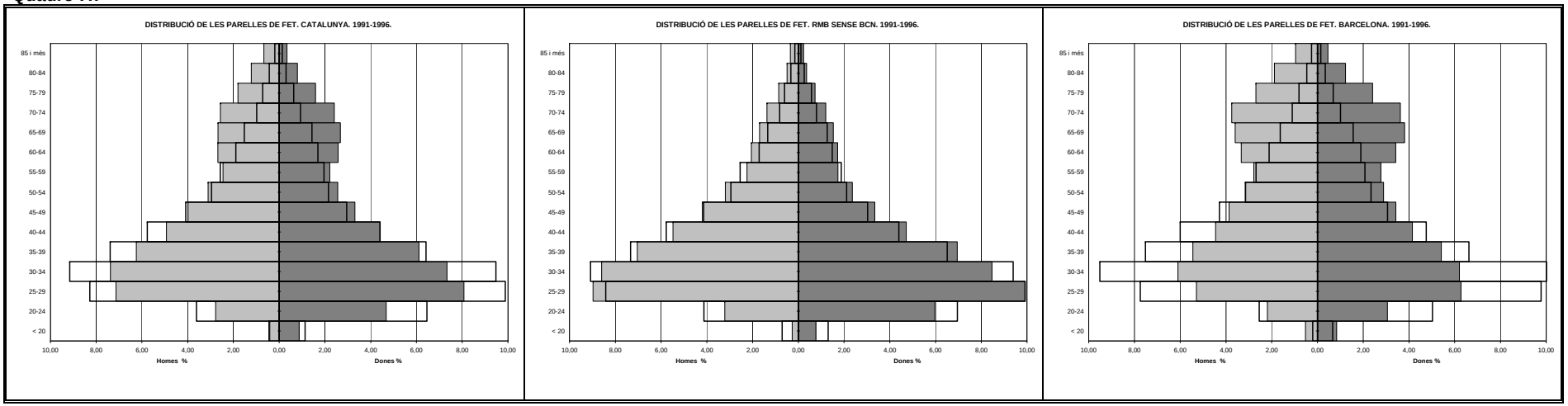

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Cens de Població de 1991 i de l'Estadística de Població de 1996. IDESCAT.

Gràfic 7.13 (Annex Taula 7.13)

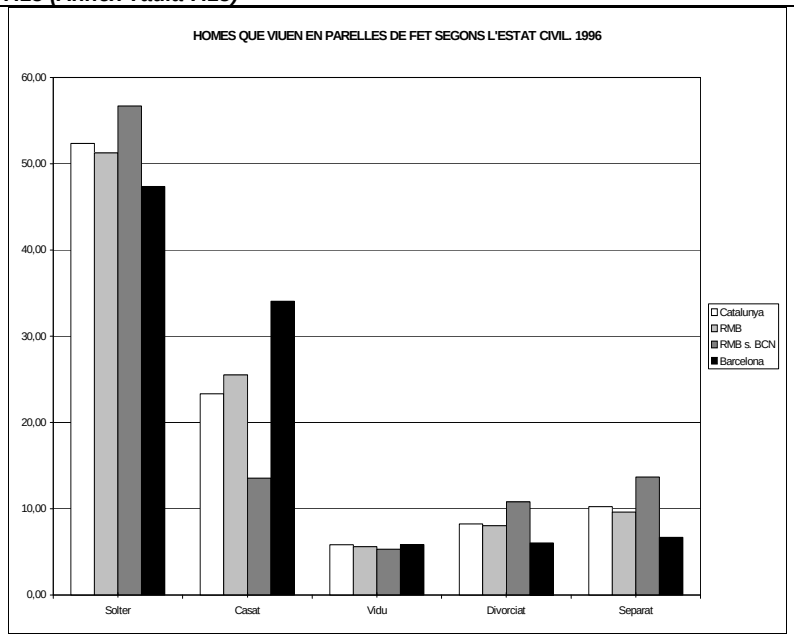

Gràfic 7.14 (Annex Taula 7.14)

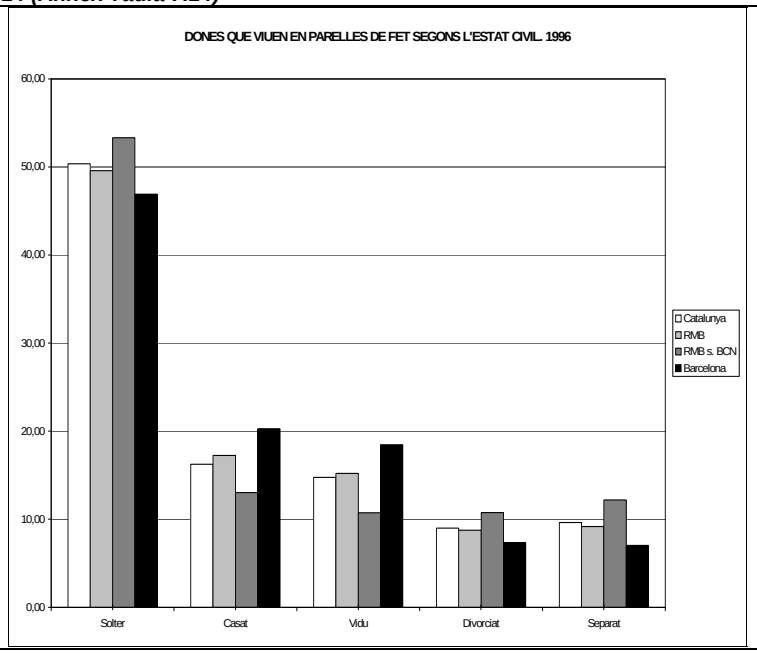

Font: Elaboració pròpia a partir de l'Estadística de Població de 1996. IDESCAT

Quadre 7.8

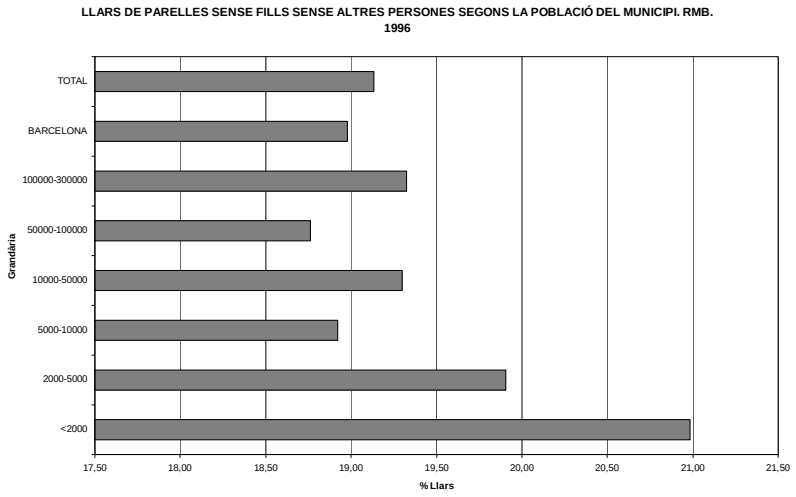

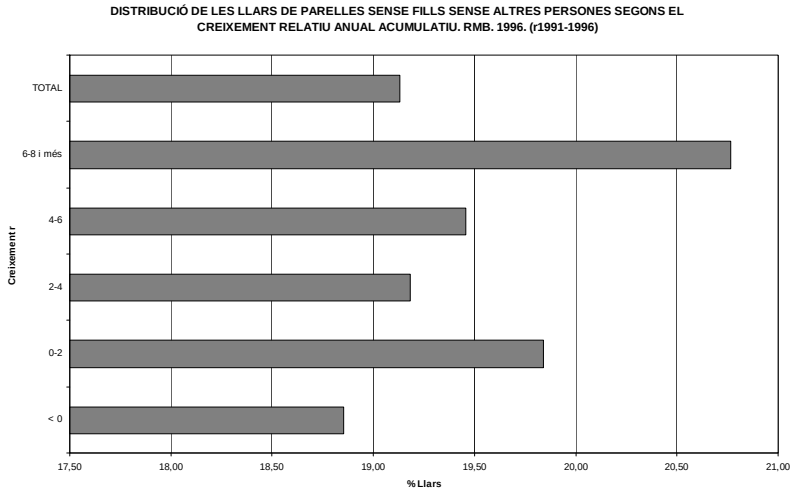

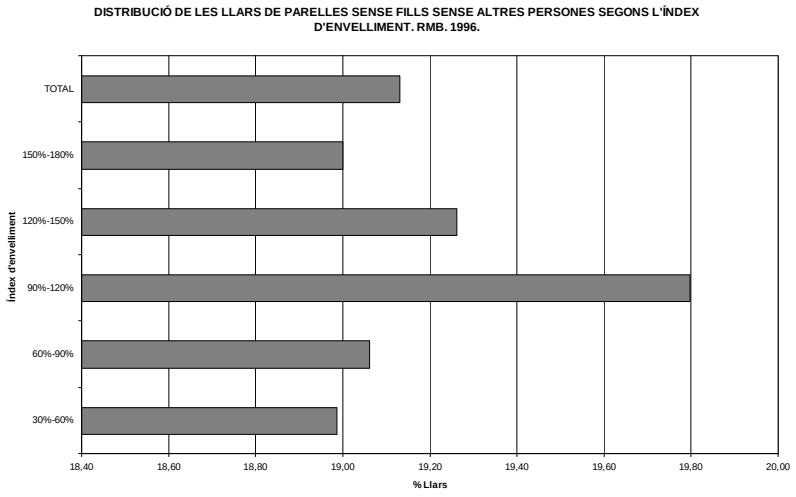

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Cens de Població de 1991 i de l'Estadística de Població de 1996. IDESCAT.

7.2.3.4-. Llars sense nucli de més d'una persona.

Les estructures sense nucli de més d'una persona creixen a la ciutat de Barcelona però no pas a la seva Regió Metropolitana. A Catalunya, tot i que augmenten en nombres absoluts, perden pes en el conjunt de la distribució de les llars.

Les llars sense nucli a Barcelona representen el 4.23% del total i doblen les de Catalunya que són 2.63%; a la Regió Metropolitana de Barcelona no arriben a assolir el 1.51%.

La composició d'aquest tipus d'estructura és molt diversa. Predominen les llars formades per familiars que no formen nucli, sobretot les constituïdes per germans, les quals representen entre el 42% i el 50% de llars d'aquesta categoria.

Tot i que la distribució per edats reflecteix una residència sense nucli d'edat avançada i femenina -la qual cosa condueix a assegurar que es tracta de llars en descomposició o en recomposició quan l'autonomia comença a minvar-, s'observa a la RMB un ampli contingent d'homes joves entre 25-29 anys. Una de les hipòtesis que condueixen a aquest tipus de residència jove és que pot tractar-se de llars d'estrangers, que assoleix una presència especialment important a Barcelona, tal i com reflecteixen les proporcions *(Taules 7.14 i 7.15).*

En la distribució de les llars sense nucli de més d'una persona segons els 163 municipis de la RMB apareix la ciutat de Barcelona com a gairebé l'única on el percentatge d'aquest tipus de llar supera el 4%. Un cop més Barcelona resumeix dues dinàmiques en la mateixa forma de residència, en presentar una estructura envellida on les llars en contracció poden derivar en formules sense nucli que es completa amb llars d'estrangers. *(Mapa 7.5)*

El pes aclaparador de les llars d'aquest tipus a la ciutat de Barcelona emmascara la relació que la composició d'aquestes podrien tenir amb el creixement del municipi o bé amb l'envelliment del mateix. Així, les llars d'aquesta categoria *(Quadre 7.9)* es concentren a les ciutats amb major envelliment, alhora que a les que mostren un creixement negatiu. Aquest fet que podria posar de manifest una composició sense nucli en descomposició està descrivint l'estructura i dinàmica de Barcelona únicament.

Quadre 7.9

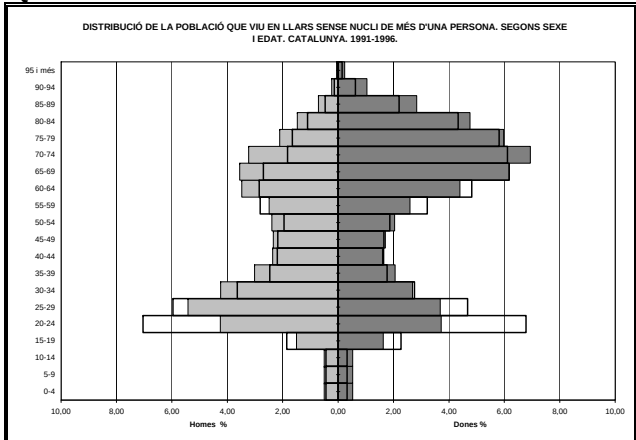

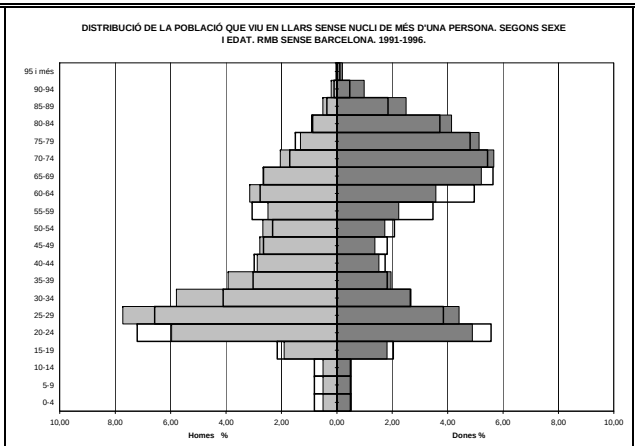

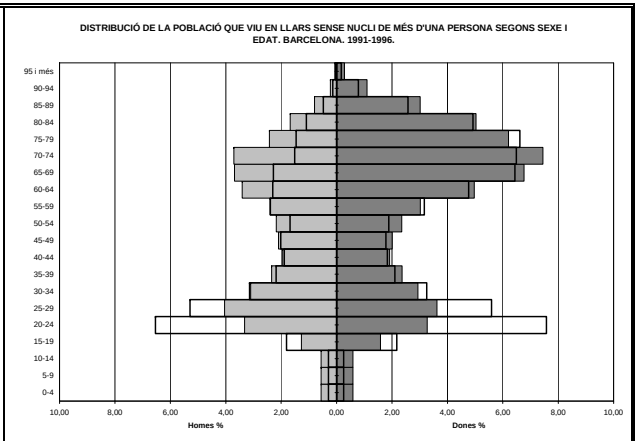

Gràfic 7.15 (Annex taules 7.7-7.12)

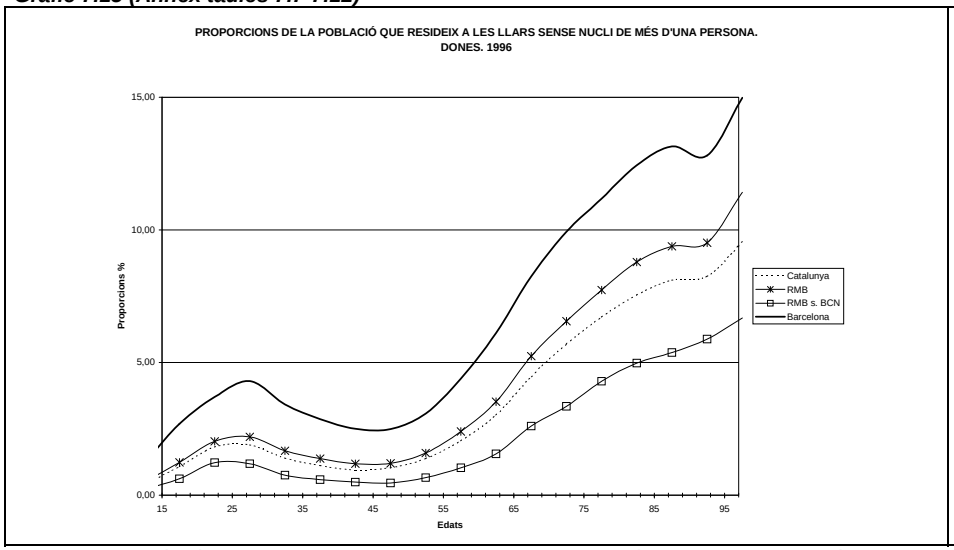

Gràfic 7.16 (Annex taules 7.7-7.12)

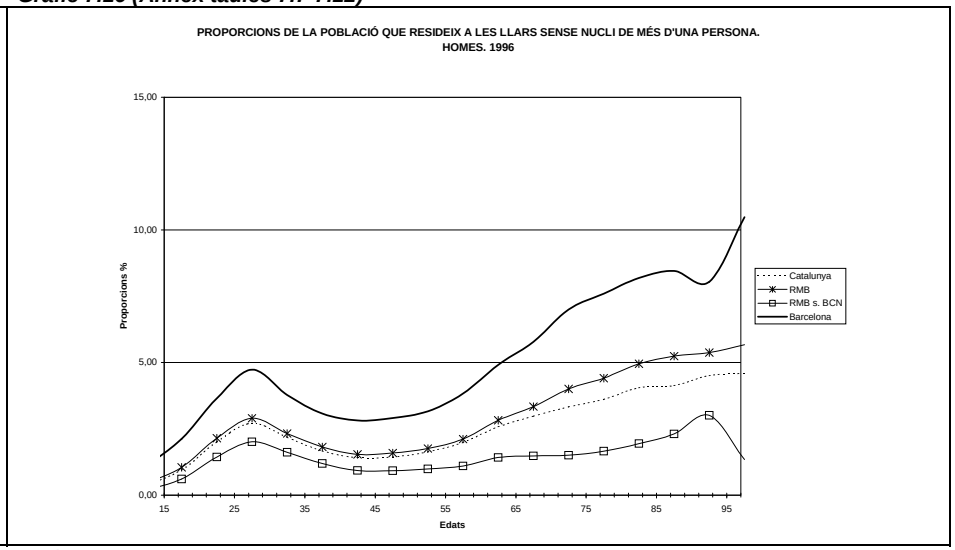

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Cens de Població de 1991 i de l'Estadística de Població de 1996. IDESCAT.

Mapa 7.5 (Annex taula 7.27)

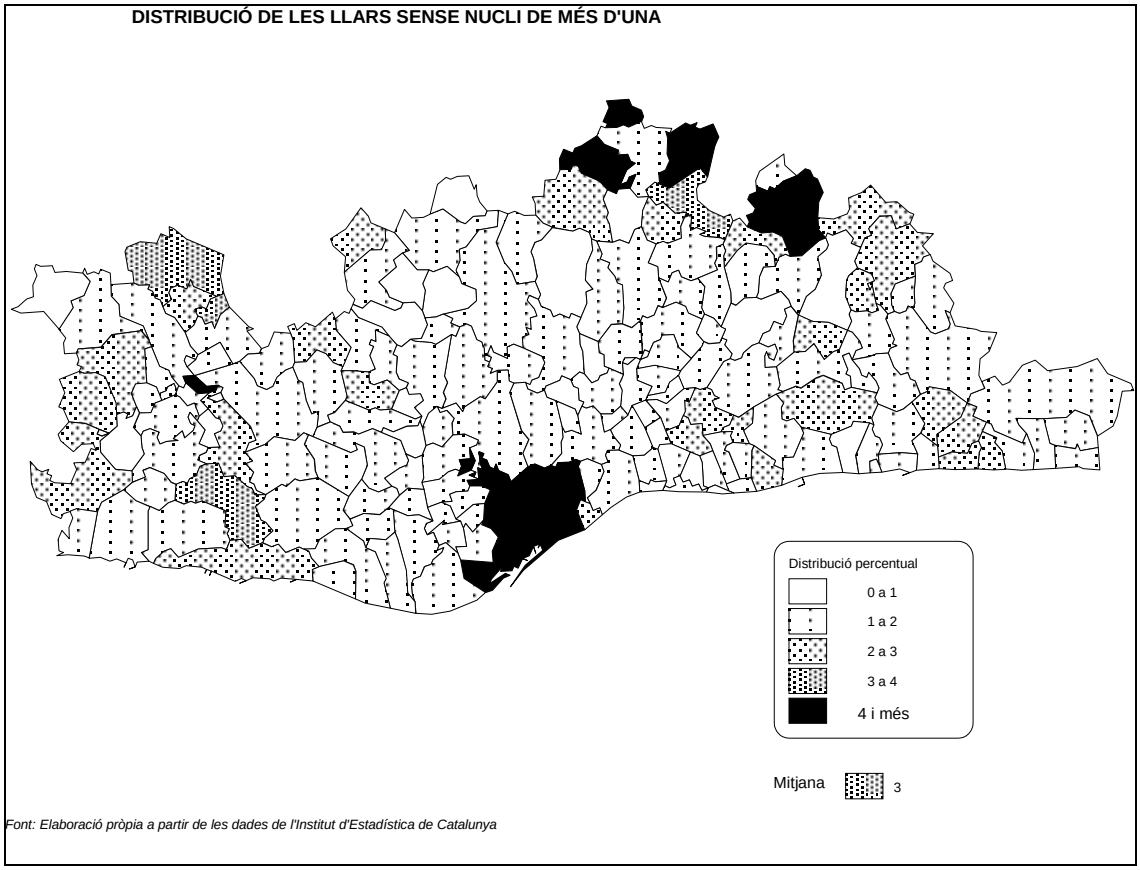

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Institut d'Estadística de Catalunya

Quadre 7.10

LLARS SENSE NUCLI DE MÉS D'UNA PERSONA SEGONS LA POBLACIÓ DEL MUNICIPI. RMB. 1996

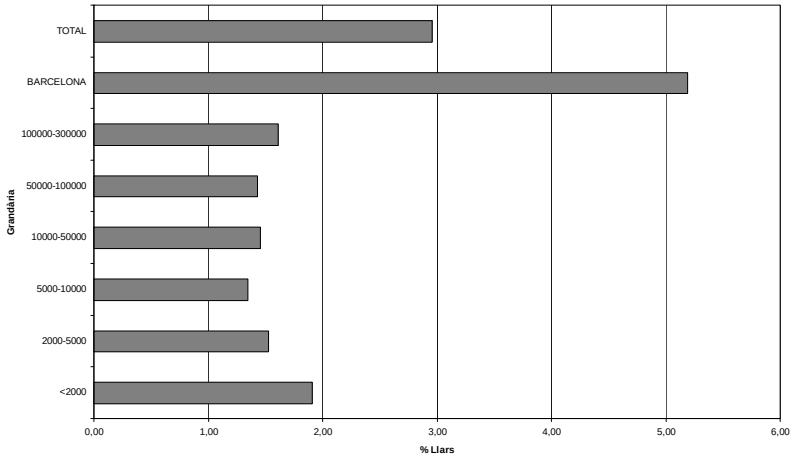

DISTRIBUCIÓ DE LES LLARS SENSE NUCLI DE MÉS D'UNA PERSONA SEGONS EL CREIXEMENT RELATIU ANUAL ACUMULATIU. RMB. 1996.

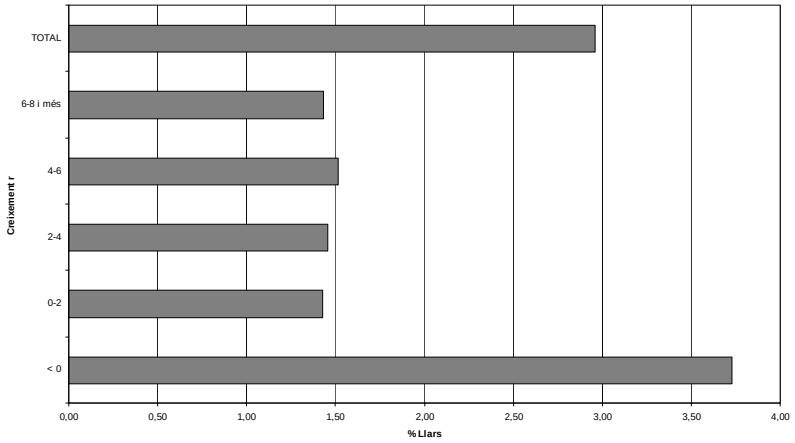

DISTRIBUCIÓ DE LES LLARS SENSE NUCLI DE MÉS D'UNA PERSONA SEGONS L'ÍNDEX D'ENVELLIMENT. RMB. 1996.

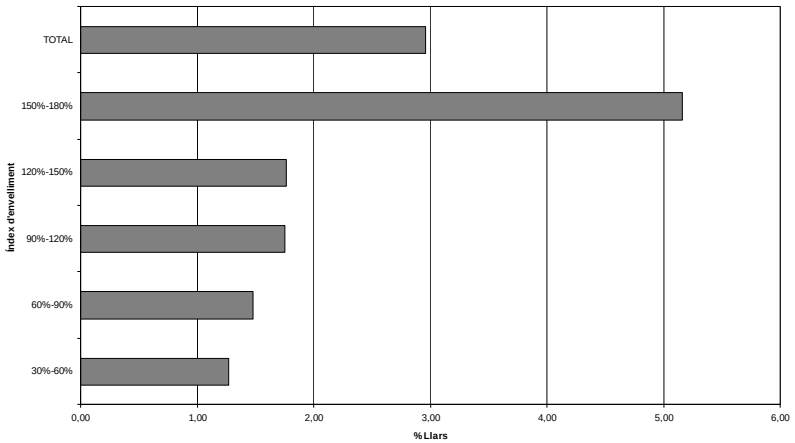

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Cens de Població de 1991 i de l'Estadística de Població de 1996. IDESCAT.

7.2.4-. Estructures majoritàries i en regressió

Dues estructures es presenten en retrocés: les llars extenses i els nuclis on resideix la major part de la població, les parelles amb fills.

7.2.4.1-. Parelles amb fills

Els nuclis simples de parelles amb fills, en ser la forma majoritària tant de llars com de població resident, és on s'aprecien les màximes diferències territorials.

Barcelona i la seva Regió Metropolitana tenen proporcions ben diferents: mentre que a la ciutat el pes de les llars és de 33.39%, a la seva Regió Metropolitana representa el 49.09%. D'aquesta manera les llars acullen el 61.57% i el 47.06% de les persones residents respectivament.

Com ja s'ha afirmat amb anterioritat, mentre que a Barcelona i Catalunya aquest tipus de nucli perd efectius i unitats, a la RMB sense Barcelona en guanya. Això no vol dir que davallin totes les estructures de parelles amb fills; les formades per unions consensuals augmenten. De fet a Barcelona es quadrupliquen, passant de representar el 1.35% del total de llars de 1991 al 4.36% de l'any 1996. La intensitat del creixement de les parelles de fet amb fills no és la mateixa a tot arreu. La Regió Metropolitana de Barcelona experimenta només un lleu increment de les llars d'aquest tipus. Com ja s'ha comentat abans, el perfil de cohabitants a la RMB obeeix a parelles joves, segurament a un model de cohabitació *a prova* que en plantejar-se la maternitat o paternitat opta pel matrimoni. No és aquest el cas de la cohabitació madura de Barcelona que es manté un cop s'han tingut els fills.

A totes les edats la proporció de persones residents a les llars de parelles amb fills és superior a la RMB que no pas a Barcelona. Aquesta circumstància posa de manifest que a la ciutat central s'assagen altres tipus de convivència. El valor modal de la residència en aquest tipus de nucli es fixa entre els 40-44 anys. Mentre que a RMB les proporcions assoleixen valors superiors al 75% de població d'aquesta franja d'edat, a Barcelona assoleix només el 63.12% en el cas dels homes i el 58.58% en el cas de les dones.*(Gràfics 7.17 i 7.18)*

La distribució dels nuclis de parelles amb fills als municipis de la RMB dibuixa un mapa que s'estén per la primera i part de la segona corona metropolitana de Barcelona, coincidint amb els municipi més joves que reben població. Municipis en els quals hi ha

nova construcció tant al Baix Llobregat com al Vallès com al Maresme (Sant Andreu de la Barca, Gavà, Viladecans, Abrera, Sant Joan Despí, Esplugues de Llobregat, Begues, Cervelló o Sant Quirze del Vallès, Castellar, Rubí, Cerdanyola, Palau de Plegamans, Les Franqueses, La Roca del Vallès, Alella, Cabrera de Mar, Premià de Mar) superen el 50% de llars d'aquest tipus. *(Mapa 7.6).*

És evident que aquest tipus de llar es situa als municipis que menor envelliment presenten i que major increment entre 1991-1996 han experimentat *(Quadre 7.11).*

Mapa 7.6 (Annex taula 7.27)

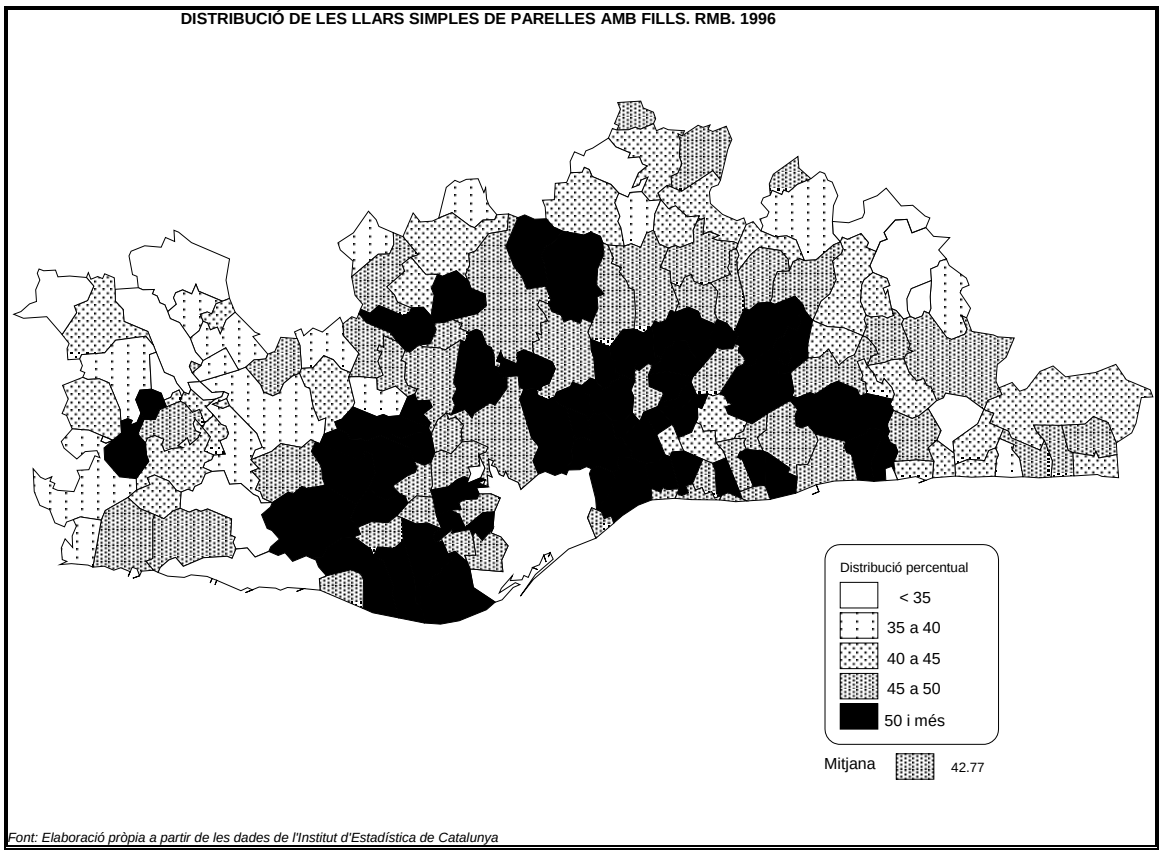

Quadre 7.11

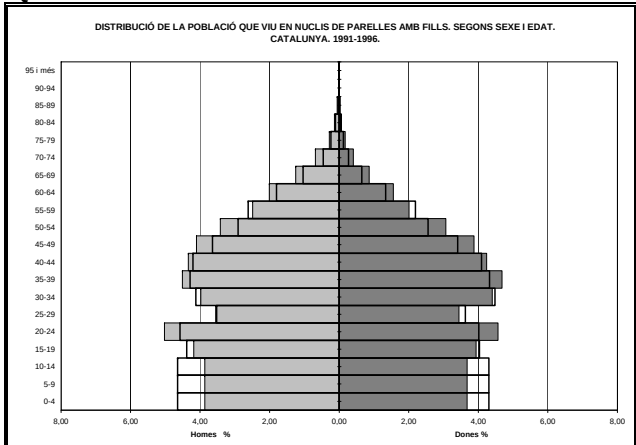

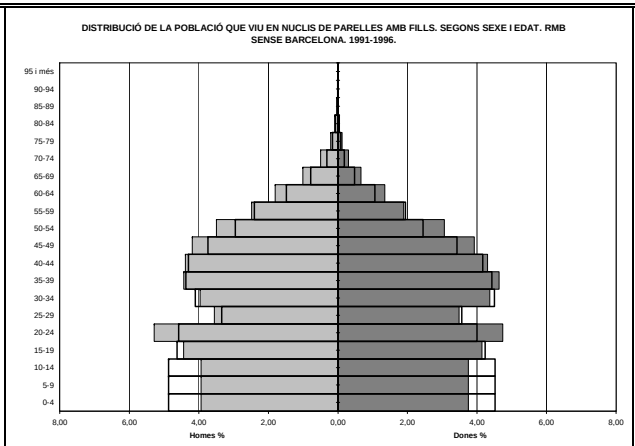

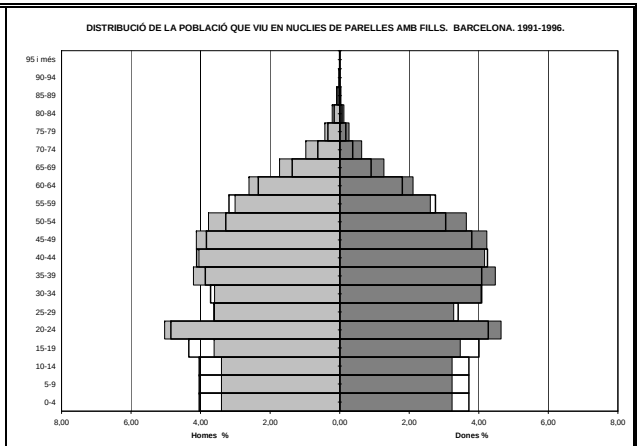

Gràfic 7.17 (Annex taules 7.7-7.12)

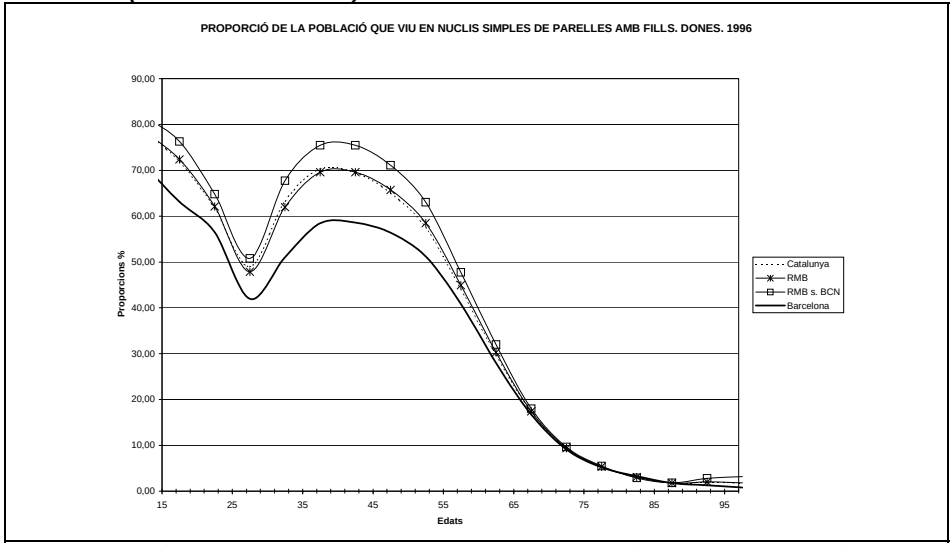

Gràfic 7.18 (Annex taules 7.7-7.12)

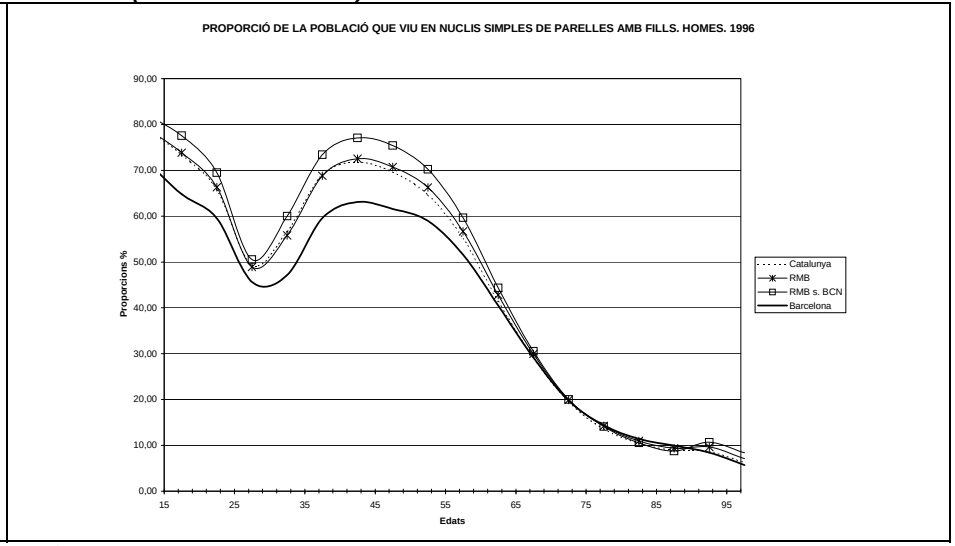

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Cens de Població de 1991 i de l'Estadística de Població de 1996. IDESCAT.

Quadre 7.12

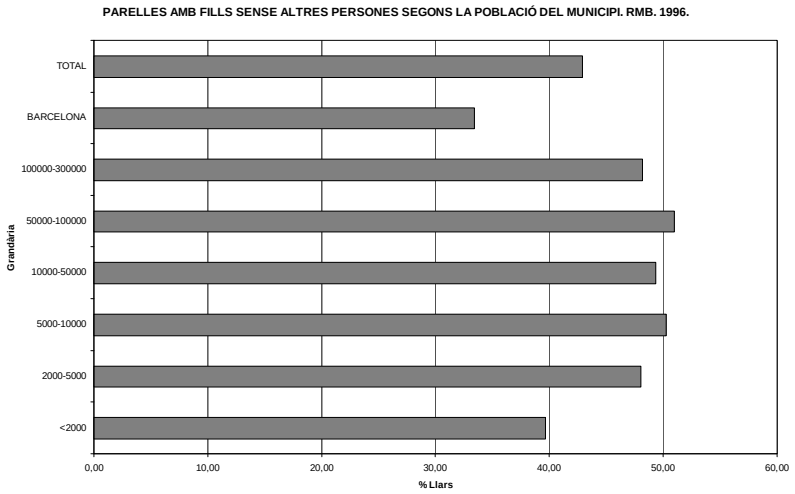

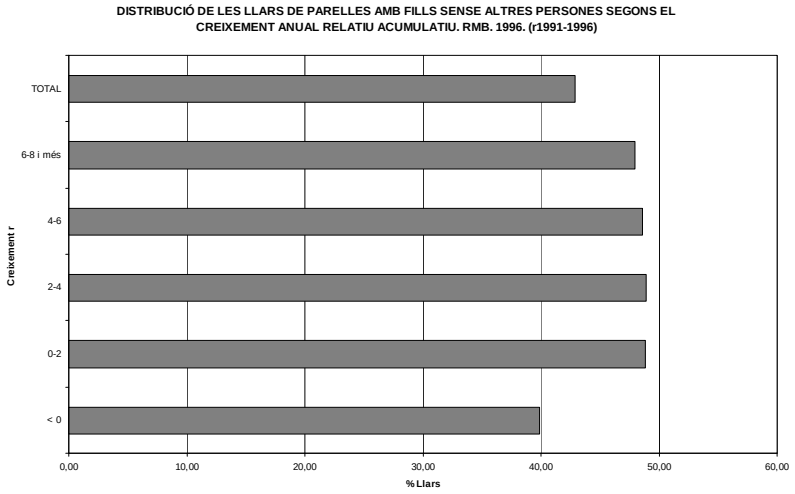

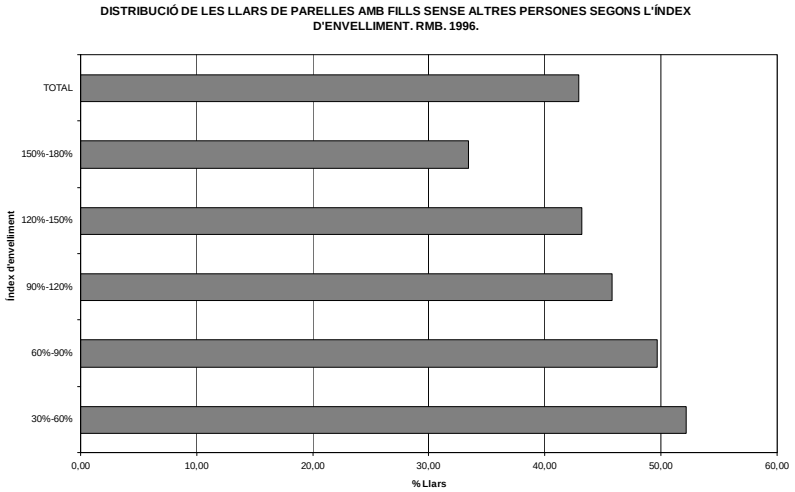

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Cens de Població de 1991 i de l'Estadística de Població de 1996. IDESCAT.

7.2.4.2-. Les llars extenses

Els nuclis extensos estan en retrocés respecte a l'any 1991. La distribució de les llars segons els territoris estudiats presenten poca varietat, encara que és Barcelona l'àrea que presenta major percentatge d'aquest tipus de nucli, assolint el 7.71% del total de les llars. Catalunya supera el 7% i la RMB sense Barcelona només assoleix el 6.50%. Donat que en aquest tipus d'estructura hi resideix un nombre més elevat de persones, la població resident en aquestes llars representa el 12.28% de la població resident a Barcelona i entorn el 10% a Catalunya.

La fórmula més comú de llar extensa és la parella amb fills amb altres persones que representa, aproximadament, el 4% del total de les llars. La forma majoritària és la parella amb algun ascendent, on Catalunya presenta la major proporció seguit de les parelles amb alguna persona amb relació de parentiu col·lateral.

Les proporcions de les persones que resideixen en llars extenses mostren una triple generació: els que fan de néts, els que fan de fills i els que fan de pares i avis dels primers.

Fins als 55 anys les proporcions de persones residents en aquest tipus de llar són superiors a Barcelona, mentre que a partir d'aquesta edat són superiors a la seva Regió Metropolitana. A mesura que augmenta l'edat creix la proporció de persones que resideixen *(Gràfics 7.19 i 7.20)* a Barcelona, però, és on hi ha menor proporció de persones grans en llars extenses tot i l'envelliment existent. En aquest cas, la residència extensa es diversifica i no reflecteix únicament la dependència de les persones grans que estan a càrrec d'algun dels fills quan l'autonomia minva sinó que deixa veure altres tipus d'organització extensa a partir de familiars col·laterals. No cal oblidar que una de les formes més habituals de la residència d'estrangers extracomunitaris són els nuclis extensos.

Quadre 7.13

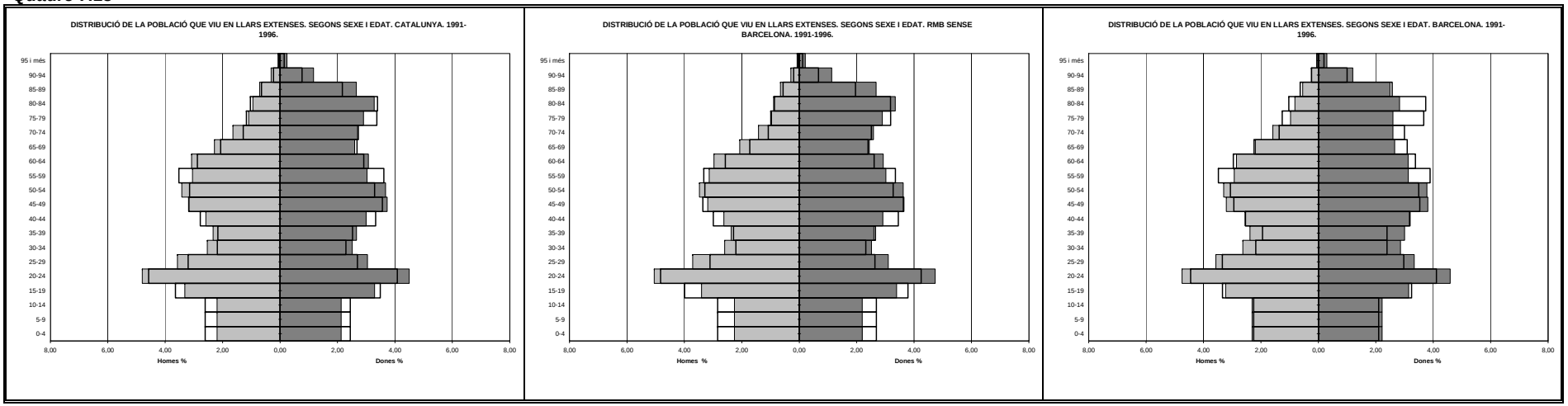

Gràfic 7.19 (Annex taules 7.7-7.12)

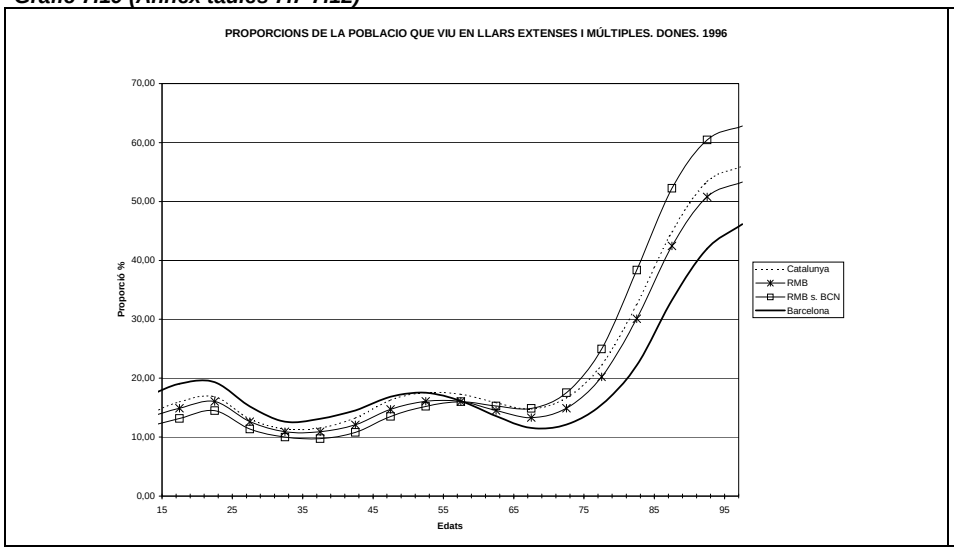

Gràfic 7.20 (Annex taules 7.7-7.12)

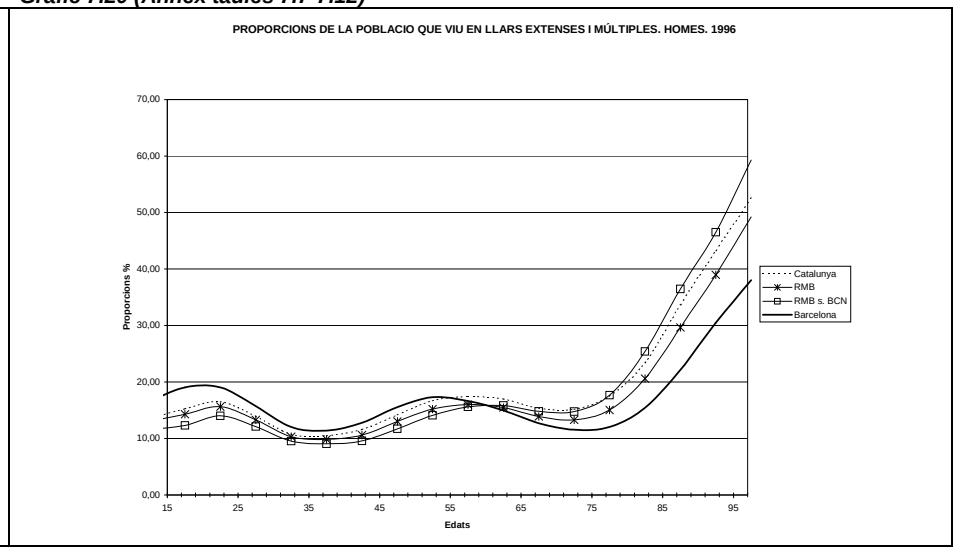

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Cens de Població de 1991 i de l'Estadística de Població de 1996. IDESCAT.

Als quadres 7.20 i 7.21 es representen les formes de residència[19] de les persones majors de 65 anys. La Regió Metropolitana de Barcelona sense Barcelona presenta els màxims percentatges de persones grans a llars extenses i múltiples, un 30.71% d'homes i un 38.75% de dones davant d'un 20% i escaig de Barcelona. Això presenta una paradoxa important, ja que és justament a la RMB on s'aprecia una menor proporció de llars plurinuclears i extenses. D'aquesta manera pot afirmar-se que les llars múltiples i extenses que existeixen a la RMB es formen gairebé de manera exclusiva a partir de la incorporació d'una persona major de 65 anys. Per tant es formen a partir de la incorporació de la dependència.

La distribució de les llars extenses i múltiples sobre el territori deixa veure una major intensitat en els municipis de tipus rural, sobretot a l'Alt Penedès.

Existeix una relació positiva entre els municipis rurals amb creixement negatiu i amb gran índex d'envelliment i la proporció de llars extenses. La presència de llars extenses a municipis menors de 2.000 habitants pot reafirmar la hipòtesi que es tracta de la forma residual de llar troncal catalana. Un major índex d'envelliment i un creixement negatiu s'interpreta com una major risc de viure en llars extenses quan l'autonomia de les persones a edat avançada minva, el que no vol dir que es tracti de llars troncals. *(Quadre 7.14).*

[19] En aquest cas s'ha agregat la població resident en llars extenses i en llars múltiples per tractar-se ambdues de formes complexes.

Mapa 7.7 (Annex taula 7.27)

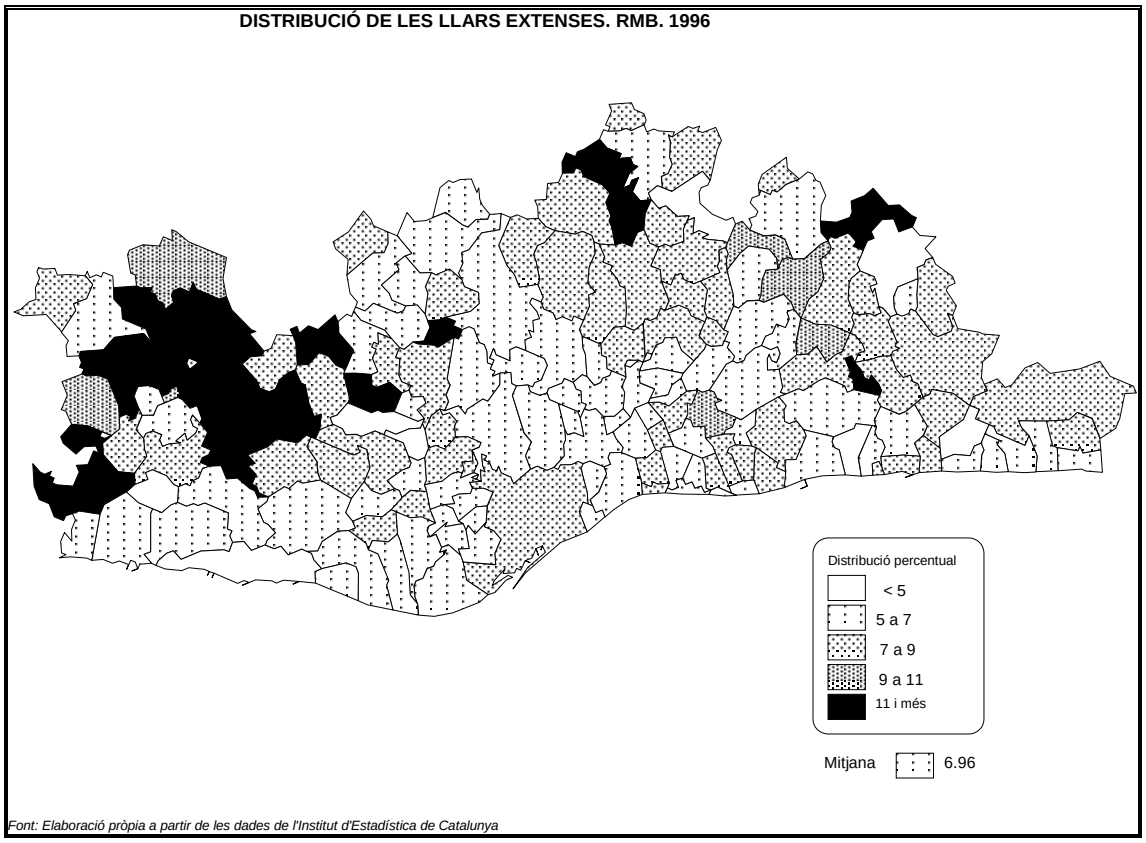

Mapa 7.8 (Annex taula 7.27)

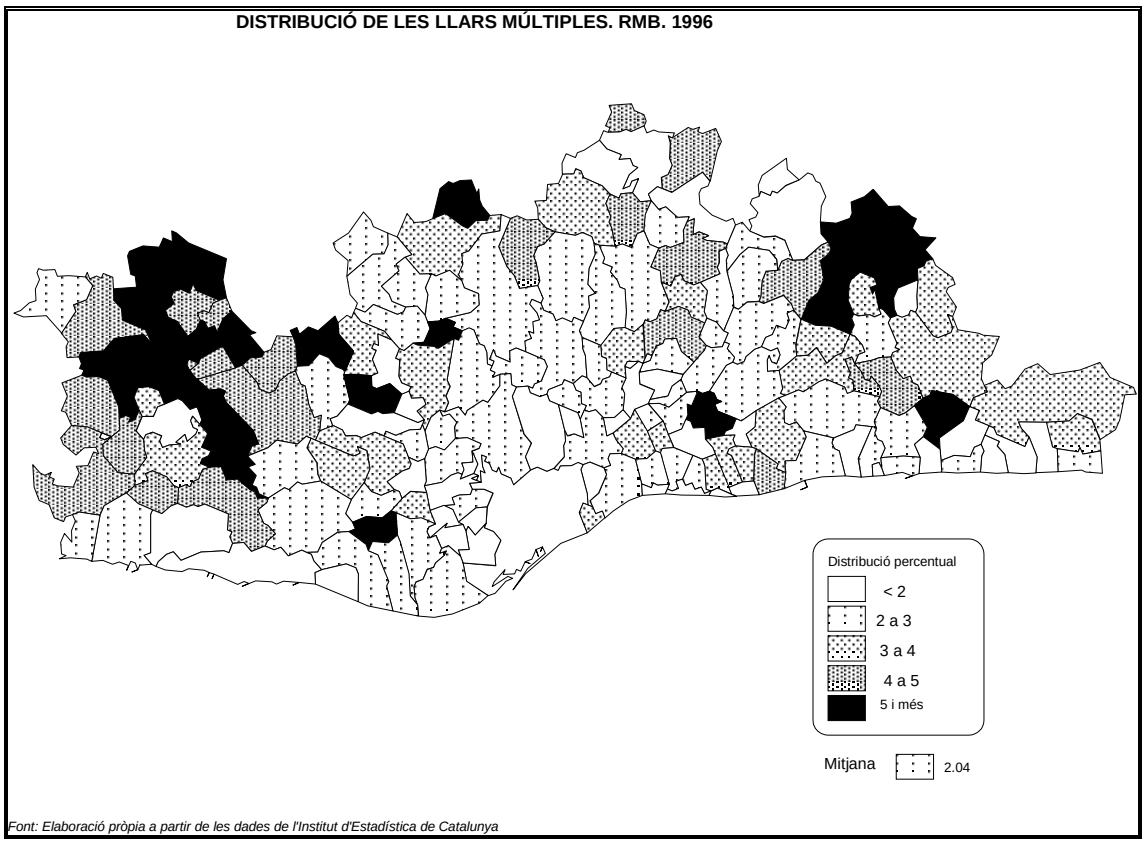

Gràfic 7.21

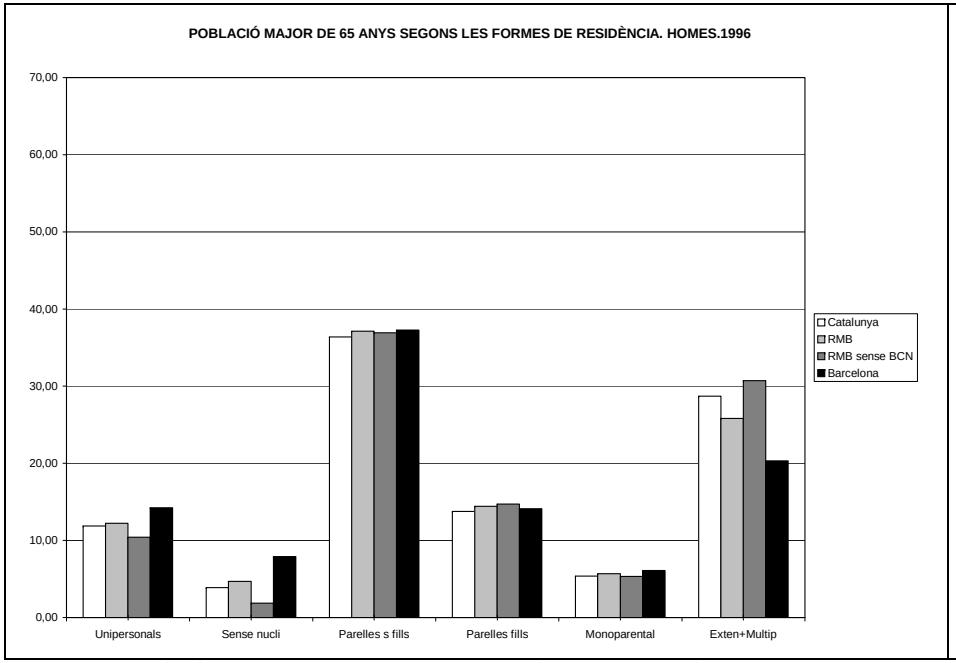

Gràfic 7.22

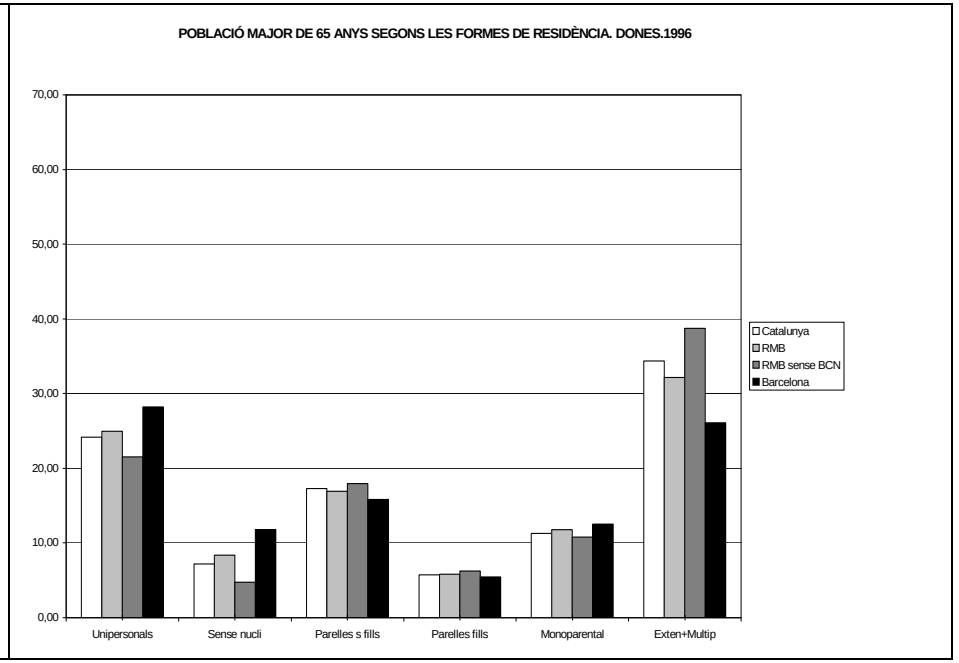

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Estadística de Població de 1996. IDESCAT.

Quadre 7.14

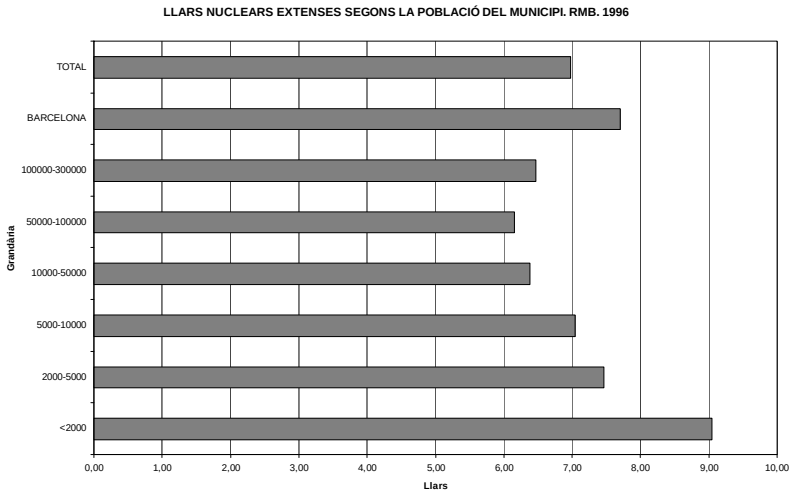

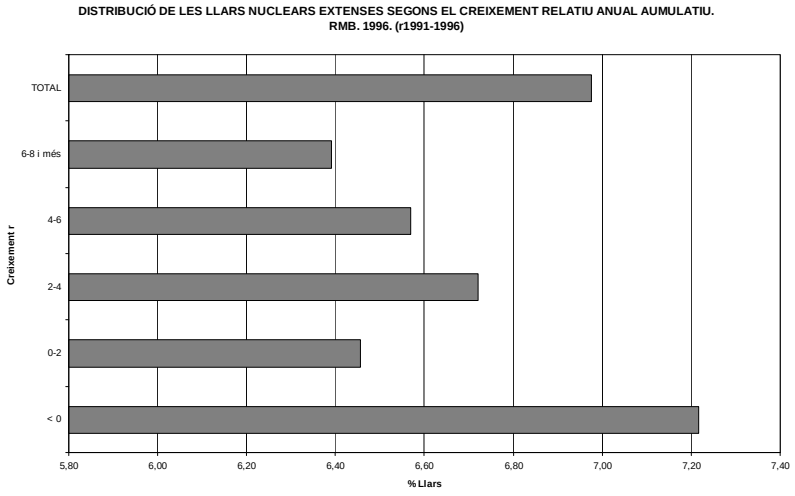

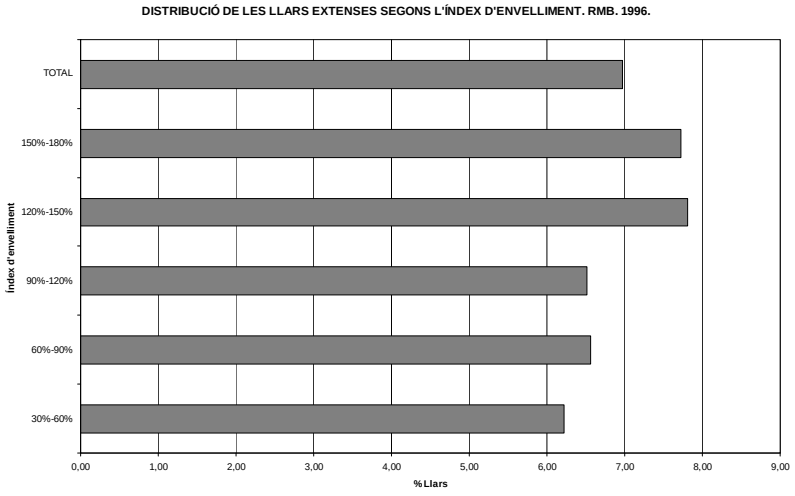

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Cens de Població de 1991 i de l'Estadística de Població de 1996. IDESCAT.

7.3-. Les relacions de parentiu

Les relacions de parentiu que es donen a la llar són un excel·lent indicador per a estudiar la manera d'organitzar la convivència en el si de la mateixa.

Destaca la nuclearitat de les llars, encara que no amb la mateixa intensitat a les diferents àrees estudiades. Així, en el cas de la Regió Metropolitana sense Barcelona és on aquesta residència en llars nuclears és més palesa: un 94.98% dels homes són persones principals[20], cònjuges o fills i davant un 91.03% de les dones. En el cas de la ciutat de Barcelona la proporció és menor: un 93.87% dels homes i un 89.05% de les dones *(Annex Taula 7.18) (Gràfics 7.23 i 7.24). (Annex quadres 7.2-7.10)*

Als *Gràfics 7.25 i 7.26* s'han representat les relacions de parentiu de la població que no forma nucli amb les persona principal i en ells s'observen importants diferències en funció del territori. Mentre que el percentatge de la població que no forma nucli a la Regió Metropolitana sense Barcelona s'estableix entre el 5.04% dels homes i el 5.99% de les dones, a Barcelona aquesta distribució es dobla, representant un 8.89% per als homes i un 10.96% per a les dones. Aquestes persones són les que resideixen a les llars extenses o sense nucli.

La distribució interna és diferent segons el sexe, en tots els casos és la filiació, la que garanteix aquesta relació de parentiu. En el cas de la Regió Metropolitana sense Barcelona les relacions de parentiu amb la persona principal de la població masculina que no forma nucli són els néts, els germans i els gendres; en el cas de les dones són les nétes, les sogres, les germanes i les mares de la persona principal.

En el cas de Barcelona, les persones que guarden relació de parentiu amb la persona principal i no formen nucli es distribueixen de la següent manera: més d'un 25% són germans de la persona principal tant en el cas dels homes com de les dones, segueixen els néts en el cas dels homes i les mares en el cas de les dones i els altres parents representen més del 14% i les persones no emparentades el 10.50% en el cas dels homes i el 8.36% en les dones.

Això posa de manifest que a la ciutat de Barcelona pesen altres relacions de parentiu més enllà de la filiació i altres persones no emparentades a l'hora de conformar llars

extenses o sense nucli. No s'ha estudiat el lloc d'origen ni la nacionalitat de les persones que conformen aquests tipus de residència, si bé una hipòtesi seria que es tracta de les llars d'estrangers.

L'envelliment de la ciutat central es deixa veure en l'edat mitjana de la nuclearitat però no pas en la dependència de les persones grans. D'aquesta manera, l'edat mitjana de les persones principals, dels cònjuges i dels fills són lleugerament superiors a Barcelona que a la resta de territoris: 53.95 anys per als homes i 58.47 anys per a les dones en el cas de la persona principal; 46.80 per als cònjuges homes i 51.24[21] per a les cònjuges dones i 22.42 per als fills i les filles. En canvi, l'edat mitjana *(Annex Taula 7.19)* de les persones potencialment més grans de les llars, és a dir, els pares i els sogres de les persones principals, ofereixen a Barcelona el panorama més jove que a la Regió Metropolitana o Catalunya i representen 65.50 anys per als pares i 75.27 per als sogres i 75.27 i 77.65 anys per a les mares i les sogres respectivament. D'aquest fet es desprèn que les llars extenses a Barcelona no estan formades exclusivament per l'addició de persones grans i dependents com a la resta de territoris.

[20] És evident que no totes les persones principals resideixen en llars nuclears.

[21] El fet que l'edat mitjana de la persona principal i del cònjuge sigui major en el cas de la dona que no pas en el cas de l'home es deu a dos fenòmens aparentment contraposats: a que la majoria aclaparadora a totes les edats d'homes que fan de persones principals que fa que l'edat rejoveneixi respecte a les dones, que fan de persona principal quan "ja no hi ha més remei", per tant, quan són grans. D'altra banda la minoria d'homes que fan de cònjuge són principalment homes joves i això fa baixar la mitjana. En canvi les dones que fan de cònjuge són la immensa majoria i es reparteixen al llarg de totes les edats.

Gràfic 7.23 (Annex taula 7.18)

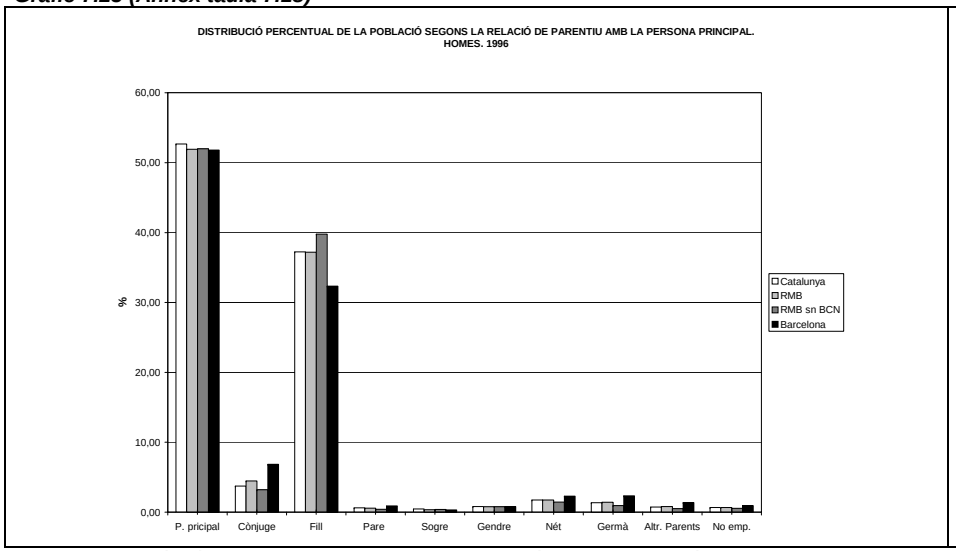

Gràfic 7.24 (Annex taula 7.18)

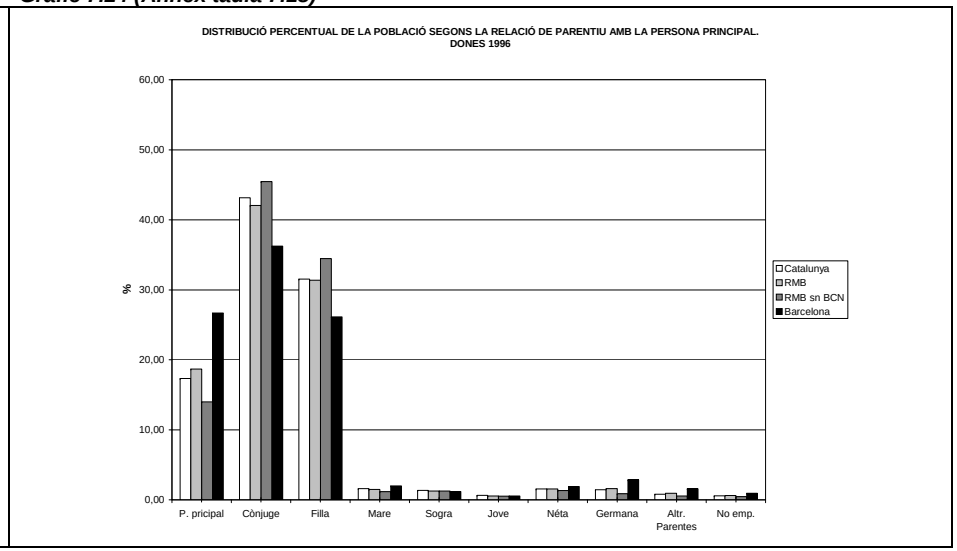

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Estadística de Població de 1996. IDESCAT.

Gràfic 7.25 (Annex taula 7.19)

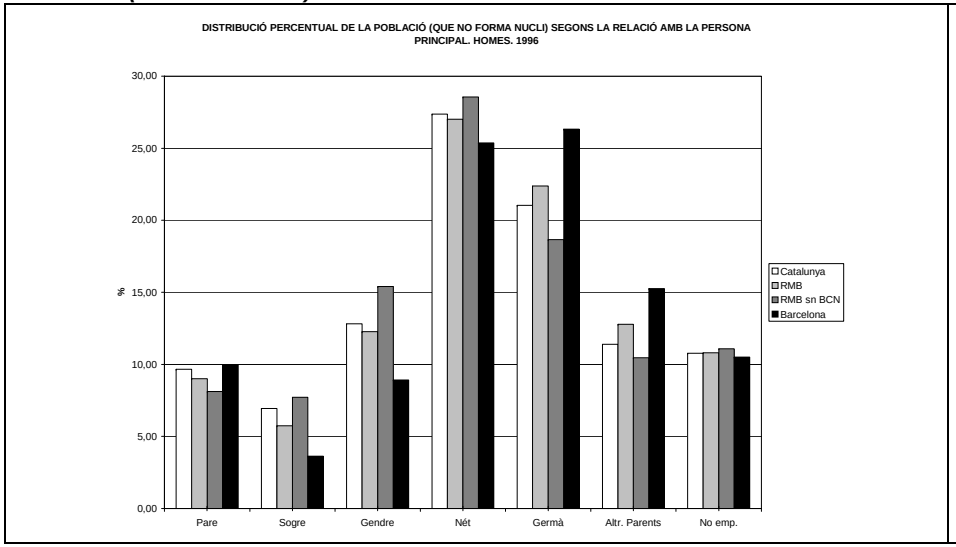

Gràfic 7.26 (Annex taula 7.19)

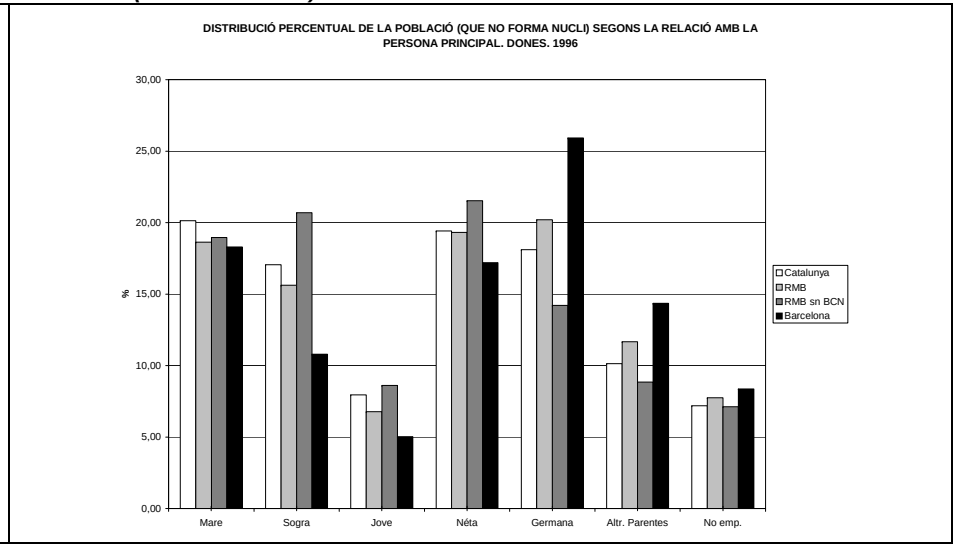

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Estadística de Població de 1996. IDESCAT.

La distribució de proporcions o taxes de persona principal segons les edats dibuixa una complementarietat, tal i com s'ha comentat al capítol anterior. Les majors proporcions de persona principal masculina a totes les edats s'observen a la Regió Metropolitana sense Barcelona, arribant a assolir valors superiors al 90% entre els 55 i els 74 anys. Aquesta proporció tradueix la clàssica nuclearitat de família moderna parsoniana de l'encapçalament masculí. La ciutat de Barcelona assoleix majors proporcions de persones principal que són dones a gairebé totes les edats i aquest fet pot interpretar-se com un indicador de noves pautes cap a l'equiparació de rols. La ciutat central presenta menors proporcions de cònjuges dones i persones principals homes. *(Gràfics 7.27, 7.28, 7.29 i 7.30).*

A continuació s'han representat proporcions per edat de les relacions de parentiu amb la persona principal més significatives: les proporcions de sogres i de germans entre les quals s'observa força diferència. *(Gràfics 7.31, 7.32, 7.33 i 7.34)*.

A partir dels 75 anys, entre un 25% i 30% de la població femenina a la Regió Metropolitana de Barcelona sense la ciutat central exerceix de sogra de la persona principal, per tant de mare de la cònjuge, això vol dir que resideix amb algun dels fills. La proporció dels homes és menor; a Barcelona, per exemple, aquesta proporció no acaba d'assolir el 20%.

La distribució de les proporcions de la població que exerceix de germà o germana de la persona principal mostra una complementarietat amb el cas anterior (*Gràfics 7.33* i *7.34*). Les majors proporcions de germans a totes les edats es presenten a la ciutat de Barcelona i les mínimes a la seva Regió Metropolitana. Barcelona exerceix un cop més de ciutat de síntesi i això es deixa veure en la bimodalitat de l'edat de les dones que exerceixen de germanes de la persona principal: d'una banda les dones joves entre 16 i 24 anys i, d'altra, les dones grans a partir dels 75 anys representant les dones velles que producte de la descomposició o recomposició d'una llar viuen juntes i les dones joves que per diverses casuístiques resideixen amb llurs germans.

Gràfic 7.27 (Annex taules 7.21-7.26)

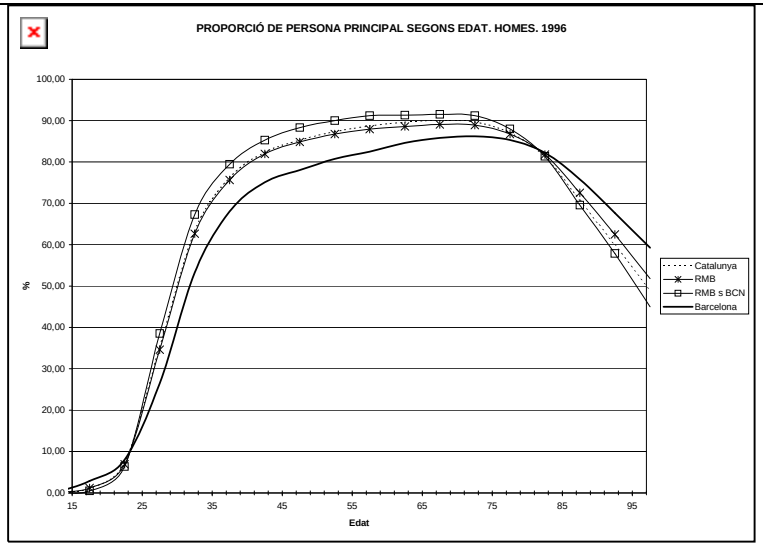

Gràfic 7.28 (Annex taules 7.21-7.26)

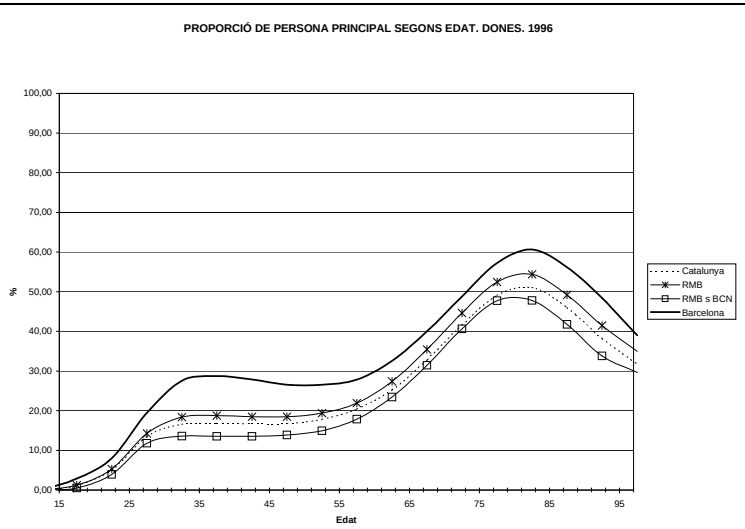

Gràfic 7.29 (Annex taules 7.21-7.26)

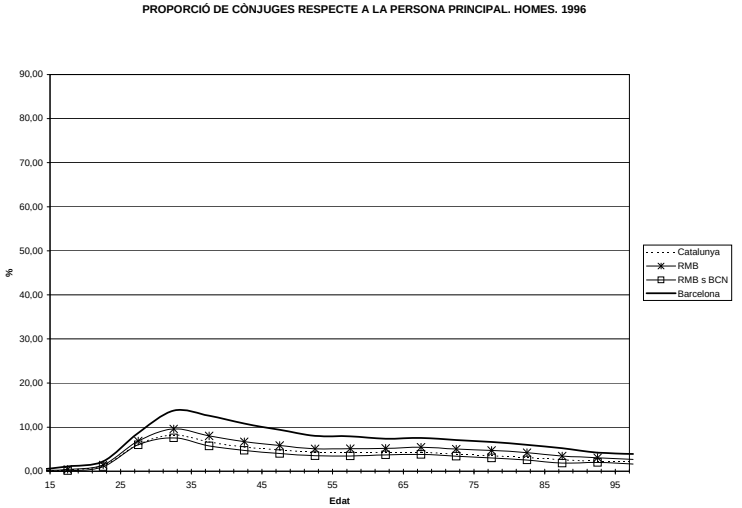

Gràfic 7.30

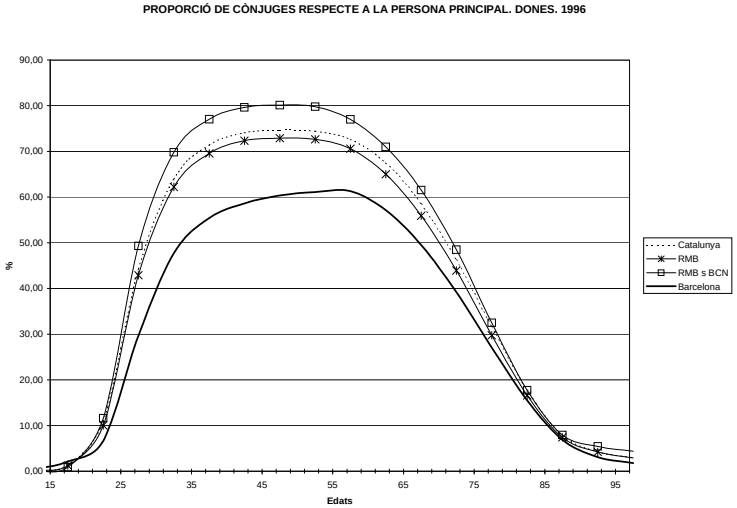

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Estadística de Població de 1996. IDESCAT.

Gràfic 7.31 (Annex taules 7.21-7.26)

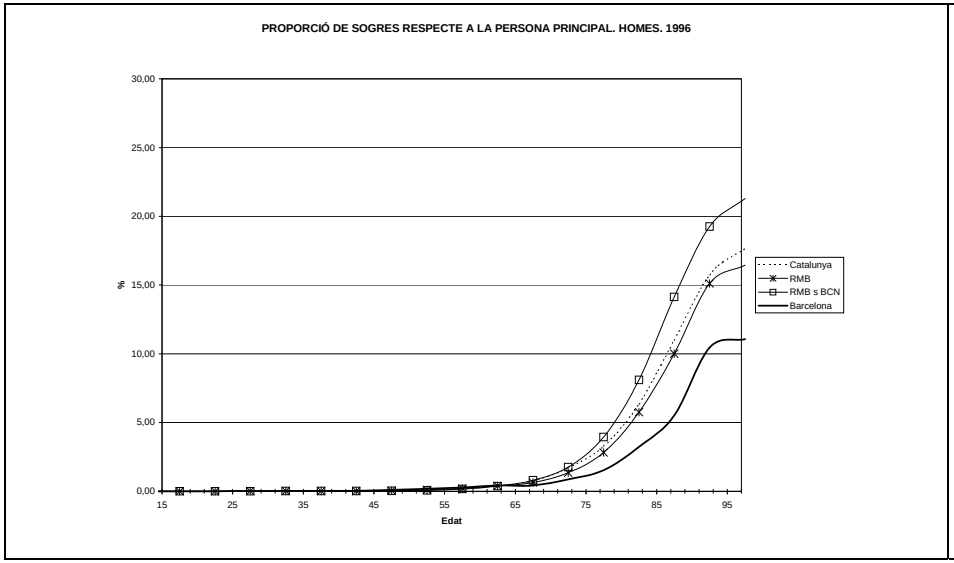

Gràfic 7.32

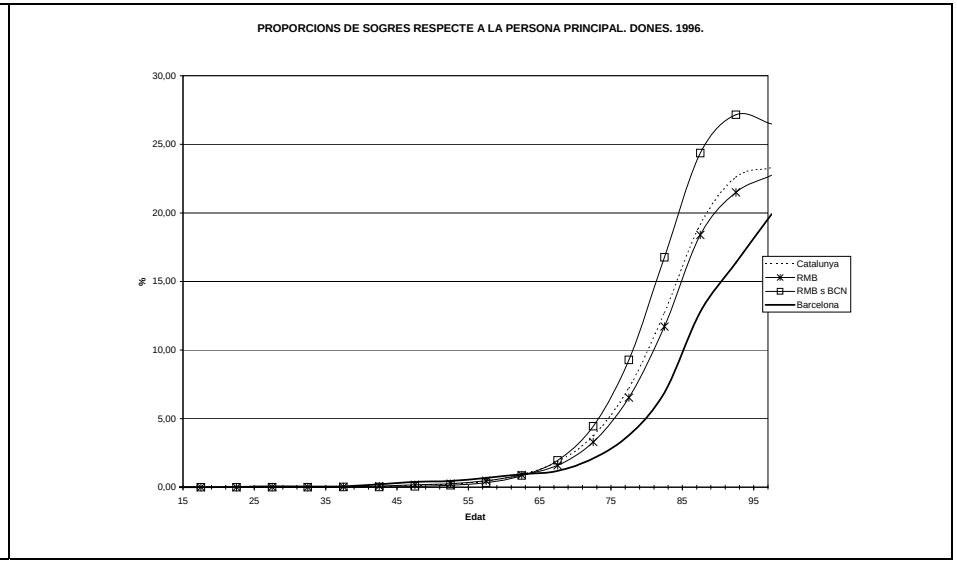

Gràfic 7.33 (Annex taules 7.21-7.26)

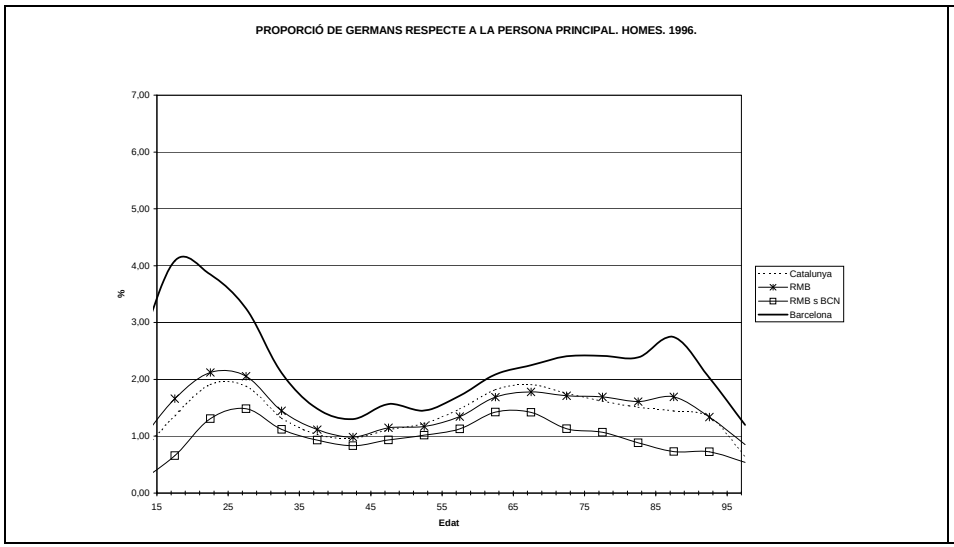

Gràfic 7.34

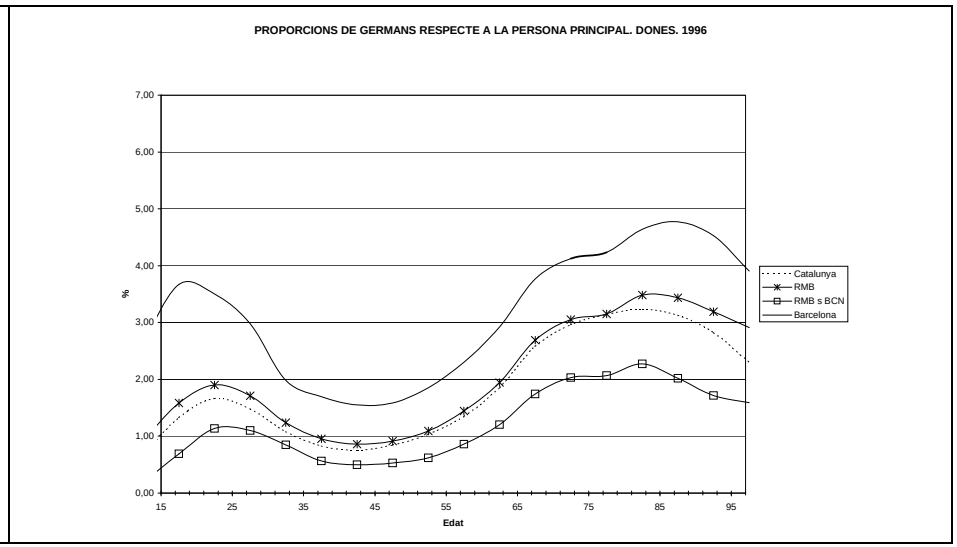

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Estadística de Població de 1996. IDESCAT.

7.4-. Conclusions

El sentit d'aquest capítol és el de posar de manifest les diferències existents en el si de la Regió Metropolitana de Barcelona, que en el capítol anterior s'ha abordat com una sola unitat d'anàlisi en considerar-la la *ciutat real* de Barcelona.

Per a realitzar aquest capítol s'ha restat el municipi de Barcelona de la seva Regió Metropolitana i ambdós s'han comparat amb Catalunya com a marc de referència.

Sense entrar en una anàlisis exhaustiva dels 163 municipis de la Regió -ja que no és l'objectiu d'aquest treball-, s'observen multitud de diferències tant pel que fa a l'evolució com a la composició de les llars entre la ciutat de Barcelona i la resta de Regió. La singularitat que ofereix Barcelona justifica l'estudi detallat que en el proper capítol es realitza fins arribar a un nivell de desagregació territorial de districte.

La Regió Metropolitana sense Barcelona és un territori on predominen les formes nuclears corresponents a la forma de família moderna descrita per Parsons, on també s'aprecien formes pròpies de les llars en descomposició. Barcelona es dibuixa com un territori de síntesi en el qual conviuen dues tipologies d'estructures: les formes en descomposició producte de la contracció de les llars i les formes noves, enteses aquestes com aquelles que es separen de la constitució de la llar a partir del matrimoni.

Les estructures de les poblacions de Barcelona i de la seva Regió així com la dinàmica interna justifiquen d'alguna manera la presència d'aquestes tipus de llar. Una població més jove a la RMB, i una emigració dels municipis de la conurbació barcelonina cap a d'altres indrets metropolitans afavoreix la formació de noves llars; d'altra banda, l'existència d'un passat industrial i de la població que va assentar-se cap als anys 60-70 que comença ara a envellir i, per tant, presenta formes en contracció conviu amb la forma anteriorment presentada.

Barcelona presenta una població envellida i procliu a estructures de llars en contracció, però, d'altra banda, l'anonimat de gran ciutat afavoreix la proliferació de nous comportaments.

Barcelona representa a l'any 1996 el 39.42% de les de la seva Regió Metropolitana i el 27.54% de les llars catalanes. Per tant, els valors presentats per la RMB incloent el municipi de Barcelona resten tenyits i emmascarats pel comportament de la ciutat.

L'estudi de les llars Metropolitanes i barcelonines entre 1991-1996 apunta diferències, no només a nivell de distribució o intensitat, sinó també en la seva evolució.

En tots els casos les llars experimenten un increment durant aquest període, però a Barcelona gairebé és un creixement zero, ja que l'evolució de la població durant aquest quinquenni és negativa. Mentre a Catalunya i Barcelona el creixement absolut i relatiu del nombre de llars és superior al nombre de persones, a la RMB el creixement de persones supera el de llars. Això té a veure amb el nombre de persones residents a les llars. En tots els casos decreixen les llars de més de quatre persones; en canvi a Barcelona ja comencen a decréixer les llars de més de dues persones. Així el nombre mitjà de persones a la llar on és més elevat és a la RMB sobrepassant les 3, a Barcelona és de 2.60.

L'evolució de les unitats residencials evidencia unes formes en creixement i d'altres en retrocés. Entre les formes en creixement destaquen les llars uninuclears, les parelles sense fills, les llars monoparentals, les llars múltiples i les llars sense nucli només a Barcelona. Entre les formes en retrocés sobresurten les llars extenses i les formes majoritàries de parelles amb fills, a excepció feta de la Regió Metropolitana de Barcelona on creixen.

Així les formes que presenten un signe diferent en el creixement entre Barcelona i la seva Regió Metropolitana són els nuclis simples complets i les llars sense nucli de més d'una persona. També són aquestes estructures, a les quals cal afegir les llars unipersonals, on la intensitat dels percentatges de la distribució entre les unitats estudiades es fa més diferent. La distribució de la resta d'unitats no presenten grans diferències, però sí en la seva composició segons edat i estat civil.

- El pes de les llars unipersonals a Barcelona sobrepassa de lluny la seva Regió metropolitana. Si en repetides ocasions s'ha referit que aquesta monoresidencialitat és vella i femenina, el perfil de les persones que integren les llars unipersonals varia segons el territori. Així, tot i la major joventut de la RMB, el pes dels solitaris vidus és major que no pas a Barcelona, on es presenten majors percentatges de persones soles fruit de la transició de la ruptura tant de fet com de

dret, per tant: separats, divorciats i casats. Barcelona apareix, doncs, com un territori de síntesi en el qual es recull d'una banda la soledat vella, femenina i vídua i, d'altra, i amb major intensitat, els nous tipus de monoresidencialitat, no com a resultat de la contracció d'una llar per imposició vital sinó de l'opció, relativa o no, per aquesta forma de residència.

- El pes de les llars monoparentals varia poc entre un territori i l'altre, també en el cas dels nuclis monoparentals la viduïtat és la manera d'arribar a aquest tipus de residència, però on veritablement rau la diferència entre Barcelona i la seva Regió és en la proporció de persones casades que integren els nuclis monoparentals. Mentre la RMB presenta un predomini de mares grans i vídues amb fills, Barcelona presenta una monoparentalitat producte de la ruptura de fet. A aquest nou comportament cal afegir el pes de la monoparentalitat formada pel pare amb llurs fills, superior a la ciutat central.

- Pel que fa a les parelles, el matrimoni continua essent la principal via en la seva formació. No obstant, és ben cert que augmenten les unions consensuals, sobretot a Barcelona, on presenten el major percentatges respecte al total de les parelles. Mentre que a la Regió Metropolitana de Barcelona predomina un model de cohabitació jove, a Barcelona ciutat els cohabitants resten repartits per totes les edats, fins i tot mostrant una doble generació d'unions, a edats joves i a edats madures. La maduresa de la cohabitació diversifica els estats civils de les persones que conformen la parella, ja no es tracta tant de joves solters sinó també de persones vídues i, sobretot, casades, versatilitzant les possibles formes d'accés a la parella al marge de la formalitat conjugal.

- Les llars sense nucli de més d'una persona a Barcelona arriben gairebé a quadruplicar les de la seva Regió Metropolitana. Les persones que hi resideixen s'agrupen en dos generacions diferents: les dones grans -la qual cosa condueix a assegurar que es tracta de llars en descomposició o en recomposició quan l'autonomia comença a minvar- i les persones joves, fonamentalment germans o en altra relació de parentiu, que tot i no tenir el lloc d'origen de la població, es podria parlar de llars d'estrangers.

- La forma majoritària de residència de la població a tots els territoris estudiats són els nuclis simples complets. També és la formula que presenta les màximes diferències, tant pel que fa al signe i a la intensitat. Aquest tipus de nucli creix a la

RMB sense Barcelona i minva a la resta de territori. La població més rejovenida, la dinàmica interna de la Regió i les noves construccions fan possible aquest tipus d'estructura. Encara que Barcelona diversifica la seva residència en altres formes, no és cert que perdi efectius en tots els tipus de nuclis simples complets, només en aquells constituïts a partir del matrimoni. D'aquesta manera Barcelona veu augmentar el pes de les parelles de cohabitants amb fills, circumstància que no succeeix a la seva Regió Metropolitana, la qual té un perfil d'unions consensuals més joves i *a prova*.

- Les llars extenses presenten poca variació pel que fa a la distribució interna sobre el conjunt d'unitats residencials. On rau la diferència entre Barcelona i la resta de Regió és en la distribució de les proporcions segons les edats. La Regió Metropolitana presenta una residència més clàssica de nuclis extensos en la qual la presència de persones grans és elevada. Per tant reflecteix la dependència de les persones grans. En canvi, Barcelona mostra una residència extensa més jove on la dependència de les persones grans no es fa tan palesa.

- Això es posa de manifest en les relacions de parentiu de la població respecte a la persona principal. En tots els casos destaca el predomini de la nuclearitat però és a Barcelona on la proporció de les persones que no formen nucli amb la persona principal és força més elevada que a la seva regió. D'altra banda, la relació de parentiu amb la persona principal respecte de les persones que no formen nucli mostra perfils diferents segons es tracti de Barcelona o la seva Regió. Mentre que a la RMB s'aprecia un cert predomini en les relacions de parentiu basades en la filiació, a Barcelona predomina més la col.lateralitat i altres persones no emparentades.

S'han relacionat les estructures de les llars dels 163 municipis de la Regió Metropolitana amb el nombre d'habitants, amb l'increment relatiu anual acumulatiu i amb l'envelliment del municipi. S'observa una doble naturalesa de les formes en expansió que relacionen amb l'envelliment i amb l'increment relatiu negatiu i, alhora, amb els municipis més grans pel que fa al nombre d'habitants. Així, les llars unipersonals, les llars monoparentals o les llars sense nucli de més d'una persona es concentren en municipis envellits i en decreixement, la qual cosa condueix a elaborar la hipòtesi que es tracta d'estructures producte de la descomposició i contracció de formes anteriors. De tota manera, el fet que aquests fenòmens es donin principalment a les grans ciutats confirmaria la hipòtesis que és l'anonimat d'aquestes i les relacions

que s'estableixen entre les persones lluny de la pressió comunitària el que les erigeix en laboratori d'assaig de noves relacions.

En definitiva, Barcelona es mostra com a ciutat de síntesi entre els comportaments familiars propis d'un territori envellit i les noves formes de convivència. La RMB, tot i la varietat interna, és un territori on predomina el model nuclear tradicional, per tant, el model clàssic de família però o també on comencen a observar-se tendències cap a formes pròpies de l'envelliment. Malauradament l'estudi a partir de les estructures no permet aprofundir en els canvis que es produeixen en l'àmbit de les relacions entre els membres de la llar que de ben segur que s'han transformat. L'individualisme i la privatització de les relacions produeixen altres formes d'organitzar la convivència a les llars i fora de les mateixes, tal i com afirma Flaquer (1992: 26) es produeix una dissociació entre la residència i la família.

Les diferències territorials i la singularitat de la ciutat de Barcelona justifiquen l'estudi de les llars d'aquesta ciutat que es realitza en el següent capítol.

7.5-. Bibliografia

ÀREA METROPOLITANA DE BCN. MANCOMUNITAT DE MUNICIPIS (1991): **Conjuntura demogràfica i socioeconòmica a la RMB. 1981-1990**. Col. Documents d'anàlisi territorial. Ed. Àrea Metropolitana de Barcelona Mancomunitat de Municipis.

BECK, U.; BECK-GERNSHEIM, E. (1998): **El normal caos del amor**. Barcelona. El Roure.

CABRÉ, A.; MÓDENES, J. A. (1997): *Dinàmiques demogràfiques recents a la Regió Metropolitana de Barcelona* a **PAPERS DE DEMOGRAFIA** nº 127. Barcelona. Centre d'Estudis Demogràfics. Universitat Autònoma de Barcelona.

CARRERAS, C.; DELIOS, E.; BRUNET, P.; COSTA, J. (1993): **Els espais Metropolitans a Geografia General dels Països Catalans. Les ciutats**. Tom 4. Barcelona. Ed. Enciclopèdia Catalana.

CARRERAS. C. (1993): **Geografia urbana de Barcelona. Espai mediterrani, temps europeu.** Barcelona. Ed. Oikos-Tau.

FLAQUER, Ll. (1992): *L'estructura de la família* **Enquesta de la Regió Metropolitana de Barcelona. 1990. Condicions de vida i hàbits de la població.** Vol 1. Barcelona. Ed. Mancomunitat de Municipis de l'Àrea Metropolitana de Barcelona i Diputació de Barcelona. pp. 25-50

FLAQUER, Ll.; SOLSONA, M. (1995): *La situació de la família a Barcelona* a **Revista d'Informació i d'Estudis Socials. Barcelona Societat** nº 5. Barcelona. Ed. Ajuntament de Barcelona.

FLAQUER, Ll. (1998): *Família i noves formes de convivència* a GINER, S. (dir.): **La societat catalana**. Barcelona. Ed. Institut d'Estadística de Catalunya. pp. 401-415.

FLAQUER, L. (1999): **La estrella menguante del padre**. Barcelona. Ariel. pp, 17-20.

FERNÁNDEZ CORDÓN, J.A.; TOBÍO, C. (1998): *Las familias monoparentales en España* a **REIS** nº 83. Madrid. CIS. pp. 51-85.

GUISANDE, C.; OLIVARES, D. (1998): *Canvis demogràfics i transformacions de les estructures* a GINER, S. (dir.): **La societat catalana**. Barcelona. Ed. Institut d'Estadística de Catalunya. pp. 147-168.

IDESCAT (1997): **Llars i famílies a Catalunya. 1991.** Col. Estadística Social, Censos i Enquestes. Barcelona. Ed. Institut d'Estadística de Catalunya.

IDESCAT (2000): **Llars i famílies a Catalunya. 1996.** Col. Estadística Social, Censos i Enquestes. Barcelona. Ed. Institut d'Estadística de Catalunya.

NEL.LO, O. (1998): *Els sistemes urbans: integració i jerarquització a* **Història. Política, societat i cultura del Països Catalans. Vol. 11. De la Dictadura a la Democràcia 1960-1980**. Barcelona. Ed. Enciclopèdia Catalana. pp. 90-109

NEL.LO, O. (1999): *Els sistemes urbans: expansió i difusió*. Vol. 12. **Història. Política, societat i cultura del Països Catalans. Autogovern i reptes de la fi de segle. 1980-1997**. Barcelona. Ed. Enciclopèdia Catalana. pp. 152-167.

MEIL, G. (1999): **La postmodernización de la familia española.** Madrid. Ed. Acento

PUJADAS, I. (1992): **Movimientos Migratorios en la Región Metropolitana de Barcelona en los años ochenta**. Proyecto de investigación. Inèdit. Departament de Geografia Humana. Universitat de Barcelona. Inèdit.

REQUENA, M. (1990): *Hogares y familias en la España de los ochenta: El caso de la Comunidad de Madrid* a **REIS**. nº 51. CIS. pp. 53-78.

REQUENA, M. (1999): *Pautas contemporáneas de la evolución de los hogares en España* a **RIS**. nº 22. Madrid. CSIC. pp. 33-95.

ROIGÉ, X. (1998): *Les xarxes de parentiu* a GINER, S. (dir.): **La societat catalana**. Barcelona. Ed. Institut d'Estadística de Catalunya. pp. 417-441.

SINGLY. F (1993): **Sociologie de la famille contemporaine**. Paris Nathan.

SOLER SERRATOSA, J. (1985): *La estructura del Hogar en Barcelona: Un análisis del Padrón de 1981* a **Boletín de la ADEH**. Año III nº 2. Ed. ADEH.

SOLSONA, M.; TREVIÑO, R. (1990): **Estructuras familiares en España**. Col. Serie Estudios. nº 25. Madrid. Instituto de la Mujer. Ministerio de Asuntos Sociales.

SOLSONA M.; TREVIÑO, R. (1996): *Les transformacions familiars* a **Geografia General dels Països Catalans**. **Vol. 3. La població.** Barcelona. Ed. Enciclopèdia Catalana. pp.254-270.

SOLSONA, M. (1998): *Viure sol, viure en família a Enquesta Metropolitana de Barcelona* a **Condicions de Vida i Hàbits de la Població. La Transformació de la Societat Metropolitana**. Barcelona. Ed. Institut d'Estudis Metropolitans. pp. 49-67.

TOBÍO, C.; FERNÁNDEZ CORDÓN, J. A. (1999): *Monoparentalidad, Trabajo y Familia* a **RIS** nº 22. Madrid. CSIC. pp. 67-97.

VV.AA. (1995): **Dinàmiques metropolitanes a l'àrea i la Regió de Barcelona**. Ed. Àrea Metropolitana de Barcelona. Mancomunitat de Municipis.

VV.AA. (1998): **Enquesta Metropolitana de Barcelona. Condicions de Vida i Hàbits de la Població. La Transformació de la Societat Metropolitana**. Barcelona. Ed. Institut d'Estudis Metropolitans.